

S 31 V

3636

הספרייה הלאומית

31 V 3636

למן, מאיר, 1831-1890.
בוסרנאי

C. 1

1809129-10

בוסתנאי

ספור מימי הגאונים

נעתק

מלשון אשכנזית

ממכתב העתי

דער איזראעליש.

ס א ת

ש. י. פ.

ווילנא

ברפום ר' שמואל יוסף פין, ור' אה'צ ראזענקראנץ, ור' מנחם שריפמוזעצער.

שנת תרל"ב לס'ק

БУСТИНАЙ

т' е.

Историческая Повесть.
(Оттискъ изъ ГАКАРМЕЛЯ)

ВИЛЬНА.

Въ Типографіи С. Г. Ошана А. Г. Розенкранца. и М.
И. П. Шпирера.

На Вильнской улицѣ въ домѣ № 715/24

Дозволено цензурою 7 Марта 1872 г. Вильна.

5

81V 3636

בוסתנאי

ספור מימי הגאונים

(1) החתונה

על־נהרות בבל קול ששון ושמחה, כל איש ישראל זקן ונער בחור ובתולה ירונו בנאון. מן הערבים בתוכה לקחו כנורותיהם, ושירי ציון נשמעו ברנה וצהלה, חג חתונה יתקדש בבית נשיא ישראל וכל בני הגולה יתגוהו יחד. הוֹנָא בן יקר ונחמד לראש הגולה חנינאי נושא את היפה והכשרה בעלמות ירמיה א בת רבי חפני גאון סורא. חנינאי חסד מנוע דוד מלך ישראל אשר לא הדל מהכות שרש ומעשות פרי גם למיום גלות ישראל מעל אדמתו. גלה כבוד מבית ישראל, נזר בן ישי חולל לארץ אך לא סר שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו. מבית הלל נשיא ישראל ישבו כסאות למשפט בארץ יהודה, ואל נצר משרש ישי נהרו כל בני ישראל מכל אפסי ארץ, תורה בקשו מפייהם ולדבריהם יחלו. גם מאז הסירו הרומאים את הלל האחרון עשירי להלל הזקן מגביר, ולא נשאר זכר לכבוד בית דוד בארץ ישראל, שב ופרח כבודו בארץ בבל, מלכי פרס משכו חסד לבני הגולה ויתנו עז ועצמה לנשיאים מבית דוד ובשם ראשי הגולה נודעו לכבוד ולהפארת, ותקות ישראל עוד לא נוחלה אכדה, כי עוד ישוב ה' שבות בית דוד ומבניו יעמדו ורעו את ישראל בנאון ה'. מן הנשיאים האלה היה גם חנינאי ראש הגולה לכל ישראל בארצות מלכי בבל לפניו ומלכי פרס החדשים לעת ההיא, עת ימי המעשה אשר נספר פה. קרוב לשנת ארבעת אלפים שלש מאות וששים למספר בני ישראל.

וכאשר גדול כבוד ראשי הגולה בעיני בני ישראל לשלמון ולמשפט, כן גדול בעיניהם כבוד הגאונים ראשי ישיבות סורא לתורה ולתעודה, ועל כן ששו ושמחו כל בני הגולה בבוא שני הבתים האלה במסרת ברית המשפחה, ובהקשר ענבי הנפן בענבי הנפן, הוֹנָא הבכור לראש הגולה חנינאי,

יורש כסאו, חכם ומשכיל בכל דרכיו, וילתא בת הנאון, עלמה צנועה ביראת ה' תתהלל. ותקוה טובה נשקפה לכל העם כי דור ישרים יבורך ובניהם כמוהם יתמכו כבוד בית ישראל.

בקרבת העיר מחווא עיר מושב ראש הגולה חנינאי על שפת נהר פרת תקעו אהלים גדולים ויפיו לכבוד הקרואים, והמון אדם רב נאספו מכל תפוצות הגולה לראות בחג החתונה, כלם עומדים צפופים ועיניהם כלות מיחלות לעת התקדש חגי, והנה ענן אבק מתאבק ועולה עד להום רקיע, אות בשורה כי ראש הגולה הקריב לבוא, חמשים איש לבושי מדי בגדי חמדות רצים לפני מרכבת תפארתו רתומה לשמונה פרדים, ובמרכבה ישב הנשיא ראש הגולה רב חנינאי; גאון יעקב מעבר מזה, ועל ידו רבי חפני ולעומתם אחי הנשיא, ויהי אך הקריבה המרכבה וקול תרועת שמחה: בואכם לשלום יחי חנינאי! יחי הנשיא לעד! נשמע מפיות אלפים ורבבות, גם שם הנאון נשאו בתרועת אהבה ותבקע הארץ לקולם. —

כמעט שבה התרועה לדממה והנה עשרים וחמשה איש לבושי מדי בגדי חמדות רצים לפני מרכבה מרקדת רתומה לששה פרדים מקוששים מקלעות ציצים ופרחים. וקול תרועה חדשה נשמע יחי הנשיא הונא! יחי החתן! כי במרכבה הזאת ישב הונא ואחיו. על ראש גבעה נשאה עמד אהל אחד כלול בהדרו כסוי יריעות משי ושיש אחוז בחבלי בויץ וארגמן ונשען על עמודי ארוים מרוכסים בטבעות זהב וכסף, אל האוהל הזה הוביל הנשיא והנאון את החתן, ולהקות נוגנים ושרים הולכים לפניהם. המנגינה חדלה, ותהלוכה חדשה הולכת וקרבה, שנים עשר איש ממשרתי הנשיא לבושי בגדיהם החמדות רצים לפני מרכבת זהב רתומה לארבעה פרדים ובמרכבה הכלה מעולפת צעיר, אמה, ואחות החתן. וקול תרועת צהלה נשמע מכל עבר! תחי הכלה: ילתא הצנועה תחי בת גאון עוזנו! תבצלת השרון! כלילת יופי! תקות ישראל!

קדמו שרים אחר נוגנים והכלה הובאה אל האהל על הגבעה, ומרכבות ממרכבות שונות נושאות את קרובי הנשיא והנאון ואוהביהם הקריבו זו אחר זו אל האהל. גם הרב מרי בר מר ראש ישיבת פומבדיתא בא, והעם הריעו לקראתו. אותו קראו לסדר את הקדושין ולברך ברכת חתנים. ההמון שש ועלו לראות את הדר תפארת המחותרים והקרואים לשמוע את הברכות מפי המברכים ולענות אמן אחריהם ברוב עז וחדוה, שמחה גדולה הקיפה את כל הנאספים ולקול מצהלותיהם חרדה הארץ.

החתן נתן הטבעת על אצבע הכלה ויקרשה כדת משה וישראל, המכרכים ברכו את ברכותיהם וסדרי הקדושין נעשו כמשפט. אז ערכו שולחנות לפני כל העם הרב, מכל מיני מאכל ויין כיד הנשיא הטובה עליו. אחרי אכול העם את הארוחה הראשונה עמד החתן ודרש דרשה לכבוד יום חתונתו, הציע

פרשת סוניא אחת מסוגיות התלמוד. לפני הקרואים ובאר תעלומותיה בחכמה רבה, ויוכיח לדעת כי ידו רב לו בחכמת התורה ולו נאווה להיות בן לראש הגולה, וחתן לגאון יעקב. ואחרי כלותו לדרוש לקח כוס בידו וישא קולו ויאמר: אחי בני עמי ידעתי את מך ערכי ולא אעשה בנפשי שקר כי למעני הנער הצעיר לימים באתם הלום לשמוח בשמחתי, לא לי כל הכבוד הזה כי אם לאבי ולביתו ולכבוד בית דוד אבי ואבותי. אוי לנו אחי, לארץ תולל נזר דוד, בית מקדשנו היה לשמה ציון מדבר שממה, ובני ישראל נפוצים ונדחים בארבע כנפות הארץ, נרדפים על צואריהם מחמת המציק, אך עוד לא כלו חסרי ה' ולא תמו חסדיו. ידעתם אחי גם ידעתם את כל הרעות אשר מצאו את עמנו מיום שלחו הרומאים את מקדשנו באש, גם את כל התלאות אשר מצאונו פה בארץ הזאת, על נהרות בבל, עוד זה לפני מאה שנים והמלך קאכאד ובני כת הצענדיק על ימינו, התגוללו עלינו, ונהרות דמי אחינו שטפו ועברו על פני כל הארץ. עוד לא עברו שמונים שנה למיום אשר הוציאו להורג את הנשיא מר זוטרא ואת אבי אביו מר חנינא הגאון, על אשר אמרו לנקום נקמת מר יצחק הגאון. וגם בימיכם זה אך כעשרים שנה קם הארמוץ הרביעי למטה רשע ויהרוג בעמנו הרג לבלי חמלה, ומה עשה לנו המלך המושל כעת כוסדראי השני בעלותו על כסא המלוכה על אשר תמכנו את ידי שר הצבא באהראם אשר אמר למלך תחת הארמוץ האכזר, אין לנו שנות עשר אשר לא נירא רע ודמי עמנו נשפכים והולכים כמים סעת אל עת".

"אולם אנתנו לא נאמר נואש, נשא עין ולבב אל אבינו היושב בשמים ובהתעטף נפשנו עלינו נשפוך שיח: עד מתי ה' יחרף צר, עד מתי לא תרחם על עמך, מתי תבוא אלינו ותקים סיכת דוד הנופלת! אחי ובני עמי מי יתן ובאה העת לחננה כי ישוב ד' ונתם, ועל ברכי ילתא הכשרה בנשים בת גאון יעקב ילד יולד לנו, להושיע את בית ישראל ומתלציה יצא משיח צדקנו וכו' לציון נואל". אמן כן יהי רצון! ענה כל העם בקול גדול ובמעל כפיהם. אך מרי הגאון בר מר נטה ידו וידם העם ויאמר: יואיל ה' אלהי ישראל ותהי אתה הונא נשיאנו משיח צדקנו, תביאנו אל הר קדשנו ותטענו בנחלתנו ומציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. —

(2) הפליט

בהיכלו הנפלא בעיר בירת מלכות פרס נציבין (קמעסיפאן) ישב המלך כוסדראי (קאסראעס) השני, המלך האדיר הזה ראה רעה רבה בימי חלדו, חליפות ותמורות שונות, נגרש ונמרד מנחלת אבותיו בימי נעוריו, התהלך סגוי אל גוי לבקש לו מנוח, ועתה עומד בגאון הודו על רום מעלת הגדולה והכבוד, ארמנות תפארה והיכלי עונג לו, לכל תקופות

השנה, גם כסאות מלוכה לו בכל ארמונותיו כסאות זהב משובצים כל אבן יקר מעשה ידי אמן, ובהם כסאו המפואר הנודע בשמו מאק-ריש עשוי בתבנית שנים עשר מזלות לאותות ולמועדי שעות היום, אלף נשים יפות כתמה בארמונותיו, חמשים אלף סוסים יקרים באורותיו, אלף ושתי מאות פילים לעבודת המלך, משוררים ומשוררות יוצאים ויוצאות במחול לאין ספורות עומדים הכן לרנין לבבו לחדות עינו ולענג אזנו, לפני שנים מועטות היה המלך האדיר הזה נודר בעמים בורח מפני חמת המציק עני וגוע, אביו הארמוץ הרביעי מלך אכור וקצר רוח, הכלים והכעים תמרורים את שר צבאו באהראם איש גבור החיל אשר הפליא להראות גבורות ידו במלחמתו את התתרים ויכניעם, אך גבורת ימינו ואמץ רוחו העירו קנאה בלב מלכו הרועה האוילי הזה, ותצר עינו בשר צבאו הגדול הנאמן בבריתו, וישלח לו שמלת אשה פדך ומטה סתנה; גבור החיל הזה קבל את סתנות המלך לבש את השמלה אחו את הפלך בידו ויצא אל צבאות חילו ויקרא. אלה הסתנות אשר שלח לי המלך עקב אשר עברתיו באמונה והכיתי את אויביו! חרדה אחזה את כל אנשי החיל וירגזו, ובחמת עברתם על הארמוץ קראו כלם מה אחר: היה לנו אתה באהראם למלך: יחי המלך! ויובילוהו בכבוד מלכים אל נציבין. גם גדולי העם בעיר הזאת קשרו על הארמוץ, נתנוהו במאסר עורו את עיניו, — ואחרי כן הרגוהו, וכוסדראי בנו בכורו יורש הכסא בראותו את אשר הגיע לאביו ברת מן הארץ וימלט אל הרומאים לחסות בצל הקיסר מאויריטיוס, נכמרו רחמי הקיסר הזה על הנסיך האומלל הזה, ויאספהו באהבה וברצון, ויתן לו גם צבא וחיל ללכת אל נחלת אבותיו ולהלחם בבאהראם, וכאשר הקריב כוסדראי בראש חיל רומא אל ארץ פרס עזבו גדולי המדינה את באהראם וישישו לקראתו, אף הוכה באהראם במלחמה וינס אל התתרים, וכוסדראי עלה על כסא אבותיו, ויהי כאשר נכונה המלוכה בידו וינמול טוב על אוהביו אשר עזרו אחריו, ויפקוד חמאת הקמים עליו בשטף אף וחמת אכזריות, וביותר הראה קשה את היהודים, כי כאשר נלאו לשאת עול הארמוץ הכבד, ונהרעות אשר הפגיע בהם, שמחו לקראת שר הצבא באהראם ויתזיקו בידו. על כן חרה אף כוסדראי עליהם, ויעשה בהם נקמות.

ולמאויריטיוס קיסר רומא, שמר כוסדראי את החסד ואת הטוב אשר עשה עמו.

כוסדראי ישב על כסאו הנפלא מאק-ריש בארמונו הגדול בנציבין ואזניו קשובות לקול המנצה בנינינות בארבור. והנה סרים המלך בא וישתחזה ויניח מכתב להדום רגליו, סופרו הראש פתחוהו ויקרא לאמר: עבר עכדיך מהעאפאנאס בן הקיסר מאויריטיוס אשר היטיב לך לפנים מבקש מלפניך מלך אדיר כי תתן לו לראות את פניך.

ויחרד כוסדראי חרדה גדולה ויקרא, האם בנפו כנס ובורח בא אלי בן קיסר רומא הרם והנשא, מהרו קראו לו ויבוא.

סרים המלך יצא ויביא נער אחד אל אולם הכסא, ויפול על פניו ארצה להדום הכסא.

«קום נא למה אתה נופל על פניך» קרא כוסדראי קים נא הגידה מי אתה? .

הנער קם ויאמר: אנכי עבדך מהעאפאנעס בן אוהבך ומנגך הקיסר מאויריטיוס אשר רצחוהו נפש הקתשרים והמורדים.

ויהי כשמוע כוסדראי את הדברים האלה קרע את בגדיו נפל על פניו ארצה ויועק זעקה גדולה וזרה: מאויריטיוס אוהבי אבי וטושיעי, הכמות נבל מת? «התאפק נא ארוני המלך, מנע עיניך מדמעה, קומה והתעורדה וחשוב מחשבות נקם לנקום נקמת דמי אבי ודמי אחי, נקום נקמת אמי ואחיותי, והשיבה לי את כתר מלכותי כאשר השיב לך אבי את כסא אבותיך.

«בדבריך כן אעשה» השיב המלך אך ספרה נא לי איך נעשתה התועבה הגדולה הזאת.

«הלא ידעת ארוני ומלכי את שרירות לב אנשי חיל רומא ומשובת דרכם, וידעת גם ידעת כי אבי הקיסר עצר כס בעז משפט ולא שלה רסנו מעל פניהם. אי לזאת חרה אפס באבי, וימליכו איש אחד בן כלי שם איש אחד משרי הצבא ושמו פהאקאס, הלבישוהו ארגמן וילכו אחריו אל קאנסטאנטינאפאל, והמון העם בעיר הזאת גם לבכס לא היה שלם עם אבי, עקב אשר מנע מהם חמדת הענוגותיהם מאשר חסה עינו על אוצרות המלוכה, ויהי בראותם כי אנשי החיל המליכו איש אחר ששו לקראתו ויקומו על מלכם הישר והצדיק בהיותו מתהלך יחף ברחיבות העיר לעת עבודתו את אלהיו ויחרפוהו ויקללוהו, וינס אבי ואשתו הנבירה ותשעה ילדיו אך כאלצעדאן, ואחי הגדול מהעאדווים המולך ברומא אץ לבוא אליך ארוני ומלכי לבקש עורך, אך בדרך הרביקוהו חרשי משחית וירצחוהו, והעריץ פהאקאס שלח אנשיו ויתפשו את אבי בכאלצעדאן וימיתוהו אחרי אשר שחטו את ילדיו לעיניו, גם באמי ובאחיותי עשו שפמים נוראים, ואמלט אך אנכי לבדי. ומאז המית פהאקאס את כל זרע המלוכה השיב צור חרבו על אוהבי אבי אשר היו באמינה עמו, התעולל והתגולל עליהם לעשות בהם נקמות רצח באכזריות נוראה מאד. נהרי נחלי דמי נקיים ישטופו ויעבורו בכל גלילות ארצנו, אנשי החיל אשר היו בעוזריך מתבוססים בדמיהם קצוצי ראשיהם וידיהם, וגם קבורה אין להם. ארוני ומלכי! מחרב אויב ומתנקם נמלטתי, ממבקשי נפשי לספוהה נצלתי, והנני נופל לפניך על פני לבקש: הושיעה ארוני כי לך יאתה, נקום נקמת אבי, אמי, ובניו פקוד על העריץ הבליעל הזה ען סררו ורצחו והשיבה את עבדך אל נחלת אבותיו» .

וככלות הנער לרבר שב ויפול אפים ארצה. וישא קולו ויבך, המלך הרים את הנער ויחבקו וינשקו, הרגע ידידי אנכי מן לך ומשמרת אתה

עמרי, אויביך אויבי המה, הנני לנקום נקמת אוהבי, אבי, מגני ומושיעי, נקמת הישר במלכים, רגלי תמחץ בדמי המורדים והפושעים ולא אשיב חרבי אל תערה עד אשיבך אל נחלת אביך ואושיבך על כסאו.

ויצו המלך לתת אל בן הקיסר ארמון אחד מארמנותיו, להלבישו בגדי המודות, אף כסף וזהב נתן לו ועבדים לעמוד לפניו ולשרתו כמשפט המלכים. ואת הציר אשר שלח פהאקאס לבשר את כוסדראי כי עלה על כסא המלוכה נתן במאסר.

אחרי הדברים האלה קרא המלך לכל נסיכיו ושריו וגם חנינאי ראש הגולה ובנו הונא באו בתוך הקרואים, המלך העמיד את בן הקיסר הנמלט אליו, לפני קרואי המועד ויספר להם את אשר עשה פהאקאס המורד לאביו ולכל זרע המלוכה.

מלחמת נקם במורדים! קראו כל אנשי האספה פה אחד, מלחמה ברוצחים ומורדים!

נועצו נוסדו יחד זיגמרו אמר להגית בארם נהרים (מיסופוטאמיה) ולהשיב את מערדן, דארא, ארמירא, ערעססע, המבצרים אשר נתן כוסדראי אל מאויריסיוס הקיסר כמתנת תודה על אשר היה בעזרו, ולהבקיע אל ארץ ישראל ולשים את פניהם אל לב הממשלה אל קאנסטאנטינאפאל.

(3) לירו שלים

ככה נועצו ונוסדו יחד והמלך צוה את השרים והנציבים להצביא את הצבא ולאסוף חיל לעבודת המלחמה, וטרם יצאו מאת המלך פנה אל חנינאי ראש הגולה ויאמר לו: חנינאי הלא בן מלכים אתה, אבותיך הלא היו מושלים בארץ ישראל לפנים.

«כן דברת מלכי ואדוני» ענה ראש הגולה «עבדך נין לדוד מלך ישראל». «אי לזאת» ענה המלך אם יצלח תפצנו בידנו ועלה נעלה לארץ ישראל וכבשנוה או אז תהיה אתה או הונא בנך, למושל על ארץ אבותיך. ועתה ראה גם ראה כי אחיך בני עמך ירכו לבוא לעבוד עבודת המלחמה הזאת והיתה ידם עם חיל צבאותי, ואנכי אחת דברתי ולא אשנה כי אישך או את בנך הונא לנציב ונגיד על ארץ ישראל, ואליכם ינהרו אחיכם בני עמכם מכל מקומות פזוריהם, ישבו בארץ ויבנו בית מקדש לה' אלהיכם.

«מי יתן והיה! אדוני ומלכי» ענה חנינאי. אנכי כבר זקנתי ושבתתי ולא אוכל לצאת ולבוא במלחמה, אך הונא בני איש צעיר לימים וגבור חיל הוא ילך אחריך בראש צבא וחיל מאחינו בני בריתנו ונלחמו מלחמותיך.

«אמן כן יהי רצון מלפני אבינו שבשמים! ענה הונא ורוח גבורה הריחו, «לא בעשרים אלף איש כי אם בשלשים אלף איש חיל מבני עמי אלך לרגליך אדוני וכארויות יטרפו באויבי אדוני המלך, וה' אלהי אבותינו

יאר פניו אליך ירד לפניך גוים, ומלכים יתכחשו לך. והוא יצא לפנינו ונלחם מלחמתנו.

תשואות עורכי קרב ורגשת מצביאי צבא נשמע בכל ארצות ממלכת פרס הגדולה מקצה, האחשדרפנים והפחות פקדו אנשי חיליהם, ומקצוי הארץ הובילו צבאותיהם אל מקום המועדה, גם הצי ראש הנולה הנינאי יצאו דחופים להשמיע את היהודים להתאסף אל מחווא לעלות למלחמה והקול קורא: על ירושלים נעלה, מלכנו כוסדראי ילך לפנינו להשיב לנו נחלת אבותינו. בשורת הישועה הזאת הריחה ברוח גבורה את כל היהודים בפרס, כל איש גבור חיל, וכל עלם בחור עובו בשמחה איש איש את ביתו, את אשתו את בניו, ואת אבותיו, והמונים המונים נהרו אל הונא, לצאת עמו ולדגול בשם ה' לרשת ארץ אבותיהם, ויעל מספר אנשי חיל היהודים לשלשים אלף איש כאשר הבטיח הונא את המלך. יום המועד למסע המתנות בא, והונא ברך את רעיתו תמתו בטרם ילך וינחמה וידבר על לבה «מנעי עיניך מדמעה ילתא אהובתי, עוד מעט וקראתי לך ובוא תבוא בקרית מלך רב, עוד מעט ולך תאתא המלוכה בירושלים עיר הקדש והכן אשר יולד לך יירש כסא דוד אבי.

בבקעת מחווא התפללו שלשים אלף איש ישראל תפלת המנחה וככלותם תפלתם קמו ויצאו לבוא אל צבאות המלך.

צבאות כוסדראי הלכו הלוך ונצוח. בסוריא עמד שר צבא הרומאים נארזעס איש גבור חיל נודע למחתה, שר הצבא הזה יצא לפניו בצבאות הקיסר מאויריטיוס לעזור, לכוסדראי להשיבו לאיתן מלכותו, ולזאת איפוא לא האמין פהאקאס הבוגד בשר צבאו זה, במלחמתו עתה את כוסדראי, ויתנכל לו ויקרא לו לבוא אל קאנסטאנטינאפאל, ובבואו צוה פהאקאס וישרפוהו באש לעיני כל העם, ומאז סר צל שר הצבא הגדול הזה מעל צבאות רומא אשר היו נחתים בסוריא לא מצאו און לעמוד לפני חיל כוסדראי, שערי המבצרים מערדין, דארא, ארמידא, עדעססא נפתחו לפנים, את הנחר פרת עברו, ואת היעראפאלים, חאלצים, ואדעא לקחו בזרוע נסויה. וילכו הלוך ונצוח עד בואם אנטיוכיא. שובע שמחות היה הונא בתת לו המלך להשגיח על אנטיוכיא העיר הגדולה אשר הצרה והציקה ליהודים ימים רבים. היהודים עדרו מערכה עליה ובקול קורא: מפלת אנטיוכיא היא תקומת ירושלים, הרעישו וקרקרו את חומותיה, וימינם הורתם נפלאות «היהודים לכדו לי את אנטיוכיא, אמר כוסדראי אל הונא, ישמח לך הונא עוד מעט והיית מלך בירושלים».

כשטף מים כבירים שטפו צבאות פרס ועברו, באין מעצור ומונע, קסריא ודמשק נלכדו. לא עברו ימים אחדים והפרסיים הבקיעו בארץ הגליל. הנשיא הונא והיהודים אנשי צבאו היו הראשונים אשר הציגו כף רגליהם על הארץ הזאת, הונא נפל על פניו ארצה וינשק עפרה, קרע את בגדיו, ויועק מנהמת לבו, כמוהו כן עשו כל אנשי חילו.

והבשורה הטובה הגיעה אל ארץ ישראל — אנשי חיל יהודים הנם קרבים ובאים ובראשם הנשיא הונא בן ראש הגולה להשיב שבות ישראל וכסא דוד להקים. ועל כנפי התקוה עפו מכל עבר ופנה, כל בתורי ישראל וכל גבר בעם מטבריא, נצרת, ומהרי הגליל לקראת צבאות הונא, לארוח ולחברתם לעמוד על ימנם ולהלחם יהד מלחמת ה'.

והעיר ירושלים לא יכלה לעמוד מפני הפרסיים. כלי משחתם ומחי קבלם נתנו בחוסותיה, ובפרצים עלו צבאות פרס בתרועת מלחמה ובתשואת נצחון. גדודי פרס והשציטים הפראים אשר היו בעוזוריהם התנפלו על העיר להרוג יושביה להרוס בתי תפלותיה, לשלול שלל ולבזו בזו. וגדודי היהודים פנו ויעלו אל הר הבית, להשתחות לנפול אפים ארצה, ולהתפלל על יד הכותל המערבי שארית פליטת המקדש, לחונן אבניה ולהשקות אדמתה בדמעותיהם.

בימים האלה בא הקץ. לפהאקאם העריץ, וכנמול ידיו נעשה לו. באכזריות חיסה הוציא להורג רבים וכן שלטים מנכבדי העם חדשים לבקרים אשר לא האמין בהם, וגם בחתנו קריספוס נתן תהלה ויאמר להמיתו. ויפן קריספוס אל הערקליוס בן הנציב באפריקא ויסיתו להרים יד בפהאקאם, והעראקליוס שמע לעצתו ויבוא בצי אדיר אל איי הים לערות על פהאקאם בקאנסטאנטינאפאל, ורבים מאשר ברחו כן הארץ מהמת פהאקאם חברו אליו, וקריספוס ידע לרמות את פהאקאם ולהוליכו הועה על דבר אניות העראקליוס הבאות עת הגיען אל חוף קאנסטאנטינאפאל, אז תפסו את פהאקאם בארמונו וברזל באה בנפשו הביאוהו אל אניות הערקאליוס בבזו וחרפה ויסיתוהו שם בענוים קשים ומרים. והעראקליוס תפש את המלוכה, וכאשר לא האמין בקריספוס עוכר חותנו הסירוהו מגביר ויתנהו בבית החפשית.

השנוים האלה אשר קרו ויאתיו בקאנסטאנטינאפאל לא הגיע למשמע און כוסרראי ועל כן לא חדל לעשות דרכו דרך נצחונותיו, אחרי כבש את ארץ ישראל שם פניו למצרים וילכוד את פלוסיס ואת אלכסנדריא, ומשם פנה אל ארצות אסיא להביאם אל תחת משמעתו; מלכות רב ושלל גדול עשה המלך במסעו זה; שנים עשר אלפים פרדים ושמונת אלפים גמלים נשאו את שלל כל העמים אל פרס, ובתבואות שללו זה בנה לו אתרי כן הרחק מנציבין שתים עשרה פרסה עיר חדשה אשר קרא בשם דעשטאגרעד וירה בה אבן פנה למבנה היכל נפלא עד מאד.

עודו בדרך והשמועה הגיעה אל כוסרראי כי פקרו על פהאקאם עונו ותחתיו מלך העראקליוס אשר לא היה בסוד פהאקאם ולא עשה רעה למוריוטיוס אוהבו, וחמת כוסרראי שככה, ויאמר לשבת מריב. והעראקליוס בחר לו אנשים משארית פליטת אוהבי מאוריוטיוס וישלחם אל כוסרראי לחקור ולדרוש מי הוא הנער הבא אל כוסרראי כפליט ושריד מבני מאוריוטיוס, האם אמת

ונכון הדבר? כי כל תושבי העיר כאלצעדאן העידו כי כל בני מאויריטיוס נפלו בחרב המרצח לא נמלט מהם איש.

השלוחים באו אל כוסדראי ויראו את הפליט ויכירוהו כי עבד מאויריטיוס הוא, אשר שלחו לחפשי, ולא בנו, הרמאי הומת כמשפט. וכוסדראי הניח מצב בערים אשר לכד וישב לביתו.

והוא אשר מלחמות המלך נלחם תמיד באמונה בשמעו כי המלחמה שבתה, בא אל המלך להזכירו את אשר הבטיחו, להשיב שבות יהודה בארצו.

מה לך איש יהודי גער בו המלך, האם לשאת ראש במלכך אתה אומר? ידעתי את זדון לבבך וגבה רוחך, כמעט אצוך לנציב הארץ וכת ברית את קיסר רומא ומלוך המלוך.

אדוני ומלכי! ענה הונא בשכרון רוח, הלא עבדתך נאמנה עד היום, ועברך אנשי חילי, הלא בלב שלם נלחמו בערך זה בעשרים מלחמות.

„אנשי חילך“ קרא המלך בחמה הוי בוגד! ולא אנשי הם הלא ככל בני פרס היהודים עבדי המה, ידעתי כי נשאך לבבך להיות מלך ישראל כי חטר מנוע דוד אתה. ואתה ראה חלילה לך מדבר עוד דבר אחר בזה אם הנך חפץ בחיים.

ולא יסף הונא לדבר עוד, ויצא סר וזעף מאת המלך.

(4) ה מ ר י ד ה

בעצם היום הזה אסף הנשיא הונא את נדודי צבאו וידבר אליהם לאמר: אחי ואהובי אנשי מלחמתי הלא ידעתם למה זה יצאנו לרגלי כוסדראי המלך לעזור לו במלחמתו את ממשלת רומא? הלא שמעתם קול הקורא „לירושלים“ ובגללו. עזב איש איש את אשתו ובניו את אביו ואת אמו, הבטח הבטיח לנו המלך ללכוד לנו את ארץ ישראל לכוונן כסא לבית דוד בארץ אבותינו ולבנות בירושלים בית לשם ה' אלהינו. בשם התקוה הזאת יצאנו לקראת המערכה, עשרים מלחמות נלחמנו בעדו ויכולנו, בגללה נשפכו דמינו על שרי המערכה, בארם נהריס, בארץ ישראל, במצרים וסוריא, למענה חרפנו נפשנו למות בשמחה, וה' אלהי המלחמה דבר עמים תחתינו ולאומים. התת רגל כוסדראי, והמלך הזה לא כן ידמה ובנאון לבבו אמר כסנתריב מלך אשור לפנינו: בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונתי ואסיר גבולות עמים ועתודותיהם שושתי ואוריד כביר יושבים ותמצא ידי לחיל העמים וכאסוף בצים עוובות כל הארץ אני אספתי ולא היה נודד כנף פוצה פה ומצפצף, ובגדל לבבו ובתפארת רום עיניו, יחלל כוסדראי מוצא שפתיו והבטחתו ישאיר מעל, היום הודיע כי כלה דבר המלחמה וארצנו לא יתן

לנו. אוי ואבוי כי במחננו במלך הבוגד הזה, כי היינו אך כלי תפץ בידו לבצע את מזימותיו ולשווא נשפכו כמים דמי אחינו.

ובדבר הונא את הדברים האלה קרע את בגדיו וישא קולו ויבך, גם כל אנשי המלחמה היהודים קרעו גם הם את בגדיהם ויבכו עמו בכי תמרורים ואיש נבור אחד יצא מתוך המערכה ויאמר: איה נבורתך ואמץ רוחך הונא נשיאנו האם אינך חסר מצוע בן ישי אשר הרג את גלות הפלשתי, האם אינך נין למר זוטרא אשר הפליא להלחם את מלך פרס? עוד עמנו ששה ועשרים אלף איש נצבים לפניך היום וכלנו עומדים הכן להלחם בערך, בעד ירושלים עיר הקדש, ובעד ה' אלהי ישראל, הננו ועלינו לדבר את כוסדראי בשער ולאכופ את הבוגד הזה לתת לנו את ארץ אבותינו.

הבו נקומה ונתחזקה! קראו אלפי אלפים איש בקול אחד כן יהי ויקום! ואיש נכבד אחד ושמו בנימין והוא ראש הגדוד הבא סארץ ישראל לארוח לחברת היהודים הפרסים יצא מאת המערכה ויגש אל הונא ויאמר: שא נא אדוני ואדברה נא דבר באזניך ובאזני כל אחי אנשי המלחמה. אבותינו ספרו לנו כי בימים מקדם אמר יוליאן קיסר רומא הנקרא בפי הנוצרים בשם הבנוי „הביגד“ (אפאסשאט) להשיב שבות ישראל ולבנות את בית המקדש, אור תקות ישועה האיר את עיני בני ישראל ורוח נכון חדש בקרבם. אך עוד לא הניעה עת הישועה, והקץ לעמל ישראל עוד לא בא, על כן לא הצליח חפצם בידם, תדרת אימה נפלה על כל היהודים עצב ותוגה שברו את לבבם ויבחרו מות מחיים. אך החכם רבי יהושע נחם אותם וידבר על לבם ויפתח במשל פיו ויאמר: הארי מרף מרפו ויגרם עצמותיו ויתקע לו עצם בנרונו ויהלה ויאנש מאד, ויצו הארי ויעבירו קול לאמר מי ככל חי אשר יבוא ויוציא אה העצם מנרוני-אשא לו משאת ושכר גדול, השלך שמע את הקול ויבוא וישם את חרטומו הארוך בנרון הארי ויוציא את העצם ויחי הארי, והשלך בא לבקש שכרו מאת מלך החיות, ויען הארי ויאמר, אי סכל הן תקעת ראשך במתלעותי ובשלום יצאת בלי פגע, הנקל לך כי היתה נפשך לך לשלל ועוד תבקש לך שכר. אחי ואהובי המשל אשר נשא רבי יוסי בימים ההם טוב ויפה גם היום לעינינו אם בנד בנו המלך והפר את בריתו בא האות כי עוד לא באה העת לחננה. ואלהי ישראל אשר לו נצפנו עתים, עוד לא נעתר לנו להשיב שבותנו ועלינו לשוב בשלום איש לאהלו ולהלל את ה' כי לא נתננו מרף לשני אריות, שימן נא לב האם נעצור כח לעמוד כנגד חיל כוסדראי העצום והרב סכנו על אחד עשרה? למה נהיה מרסס לרגלי שנהביו, ומאכל לחרב אביריו. — !

„אך איכה נוכל וראינו כי ריכנו המלך ולא נגמול עליו תרמיתנו, קרא הונא, גם החשמונאים גלחום נלחמו כנגד חיל רב ועצום מהם וה' היה בעזרתם.

„החשמונאים“ ענה בנימין נלחמו בעד האמונה באלהי אמן, אך למה זה גלחם אנתנו ומי יאכופ עלינו היום לשוב אחור מאחרי אלהינו, החשמונאים

היו מחויבים חובה גדולה לחשליך נפשם מנגד, ואנחנו למה זה נלחום, אנחנו באים לחרף נפשנו, וה' לא רצה.

אך דברי בנימין עלו בתהו ויאבדו, כל אנשי המלחמה הגיפו חרבותיהם ויפוזו זרועותיהם ויקראו: יעבור עלינו מה לא נסור מזה עד אשר ננצח או נמות" ירושלים או מות!

והשמועה הגיעה עד כוסדראי לאמר: מרד בך הונא! והנהו יוצא לקראתך, ויצו כוסדראי ויפקידו את אנשי הצבא ויערכו לקראת היהודים ותפרוץ המלחמה, בני יהודה נלחמו כאריות והראו נפלאות, אך לא עצרו כח לעמוד כנגד צבאות המלך הרבים והעצומים ועד מהרו כתרו אותם מסביב עד לאין מפלט. וידע ישראל כי עת פקודתם באה.

ובעוד אנשי חיל המלך חוצבים ביהודים צוה המלך ויחדלו, ואחד משרי צבאיו רוסטום בא אל היהודים בשם המלך ויאמר: נכסרו רחמי המלך עליכם היהודים אשר הדיחכם הונא כי זכר את עשרים המלחמות אשר נלחמתם בעדו והנהו נותן לכם רחמים ושלחכם לנפשכם אך אם תמסרו את הונא המורד בידו.

"השמעתם אחי את דבר המלך"? קרא הונא אסרוני ומסרוני בידו ומלטו נפשכם.

חרדה אחזה את כל גבורי החיל היהודים, שחו לארץ ראשם ועשתנותיהם נבהלו, זכרון נשיהם ובניהם זכרון אבותיהם והוריהם המתכים אל שובם בכליון עינים עלה לפניהם, ונפשם יצאה בזכרונם, החיים והמות נתונים לפניהם ולא ידעו במה יבחרו.

דממה נוראה השתרעה על פני כל המחנה לשונם רבקה אל חכם ואין פוצה פה.

יאו יצא בנימין שר הגדוד לבני ארץ ישראל מן המחנה ויאמר: הלא תדעו אחי כי אנכי הניאותי בכם מנשוא יד במלך, אולם כעת אני אומר לכם חלילה לנו למעול מעל בשר צבאותינו, חלילה! אך מות נמות עם בן דוד יחד.

"חלילה לנו למעול מעל" קראו כלם טוב לנו מות מחיים!
"אך דעו נא" קרא רוסטום כי לא אתם לברכם תמותו פה תחתיכם, כי גם את אבותיכם נשיכם וצאצאיכם בארץ סגורכם יפקוד המלך בחרבו הקשה כן דבר המלך ונשבע באלהיו אתריסון ואורמוצר.

כשמוע היהודים את הדברים האלה צעקו צעקה גדולה ומרה, אך לא מצא איש את לבבו, לשלוח יד בהונא למסרו ביד המלך.

והונא קם ויגש אל רוסטום ויאמר, "הגד נא מה חפץ אדוניך המלך, האם פקד עליך להביאני חיים אליו או רק אל מותי ישא נפשו, ומיתתי יקח רצון לכפר עון העם הזה? המלך פקד עלי להביאך אליו חי או מת" ענה רוסטום.
"אם בן אפוא" ענה הונא "הגד נא אל מלכך כי דמי בראשו, וכאשר

בגד בישרי לב אמוני רוח, כן יבגדו בו, מות המאים ימות וקללת הונא תרביץ עליו ואכלה אותו ואת ביתו, ואתם אחי אהובי יהי ה' עמכם. אמור אמרתי להקים סוכת דוד הנופלת, אך ה' אלהי ישראל לא רצה פעלי, ברכו בשמי את אבי הזקן חנינאי הנשיא ונחמהו, ברכו את אמי הזקנה, אחי ואחיותי, ברכו בשמי את ילתא רעיתי ודברו על לבה. אהה הכן אשר יולד לה לא ידע את אביו, בידך ה' אפקיר רוחי שא נא לעון עבדך כי הנני שולח יד בנפשי, כי למען הצל עמי סמות הנני עושה זאת. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד!

ובקראו את הקריאה הזאת תקע חרבו בלבבו ויפול מת תחתיו. צעקה גדולה וסרה הקיפה את כל המתנה, אויה ואבוי שר צבאנו מת! נפלה עמרת ראשנו! הונא נשיאנו החסיד הנדיב והגבור, רוח אפינו משיח ה' אשר אמרנו בצלו נחסה גנתלונן!

5) הכלה אתה עושה לבית דוד?

בשמחה רבה שמעו בני בית הנשיא ראש הגולה במחוז ר' חנינאי את כל בשורות הנצחון ודבר נבורות אשר עשו צבאות מלכם כוסדראי. עבדי המלך אשר הביאו את המלקוח ואת השלל הגדול מאת המלחמה אל הבירה החדשה דיסתנירד ספרו נפלאות באזניהם ותגל נפשם. והשמועה הגיעה כי המלך שב מדרכו ובא דיסתנירדה. ודבר שלח אל ראש הגולה לבוא הוא וכל בני ביתו אנשים נשים וטף אל היכלו כבוד לחדות בשמחה את פניו ולחג עמו יחד חג נצחונותיו, כל בני בית הנשיא קמו ויחדרו בשמחה לראות באור פני מלכם רצון. אך ילתא אשת הונא לבדה לא הלכה עמם כי צירי לידה אחווה, במרכבת כבוד לתפארה ישב ראש הגולה ר' חנינאי הזקן לבדו וחמשים איש רצים לפניו קוראים בקול: פנו מקום פנו מקום לנשיא בית יהודה! ושנים עשר איש רוכבי סוסים מחצצרים בחצוצרות וכל בני ביתו כולם במרכבות יקרות נוסעים ובאים לרגלו.

המלך כוסדראי ישב על כסאו הגדול טאקדריש על מד נרחב לפני ארמונו בבוא חנינאי ראש הגולה וכל בני ביתו, חנינאי סהר ויגש אל המלך ויפול על פניו ארצה וישתחו ויקם ויאמר: ברוך אתה בבואך אדונינו המלך, אשריך כי הפלאת לעשות חיל והכרעת אויביך.

«כן דברת חנינאי» ענה המלך הכרע הכרעתי את אויבי, ובנך הונא יהיה מלך בירושלים.

«ברוך תהיה לה», אדוני ומלכי ענה חנינאי עתה ישוב ויפרח בית דוד, ברוך תהיה לה' כי שמרת את הכמחתך, ובגלל הדבר הזה היה אלהי דוד אבי בעורך.

«בגלל זאת? לא כן חנינאי» אורמוצד אלהי הפרסיים המה אלי חסד, האם כל בני ביתך נאספו ובאו עמך פה, חנינאי?

«כל בני ביתי נצבים עמי פה לפני כסאך כבוד אך אשת בני הונא לבדה לא יכלה ללכת עמנו.

«הגידו נא לי האם באמת הנכם מבני דוד מלך ישראל? — צאצאי דוד אנהנו כלנו אדונינו המלך.

«האם בלב שלם ובנפש אכונה אתם מאמינים וסיהלים כי עוד יכון ויוקם כסא דוד? —

«הננו כאמינים ויודעים אדונינו מלכינו! כי יש יום לתקומת בית דוד, כי כן הבטיחנו אלהינו על ידי עבדיו הנביאים.

«אי לזאת אובידה את האמונה והתקוה הזאת ואשרשה מארץ החיים, כי כל עוד אל גואלם ומשיחם ישאו היהודים נפשם לא תהיה רוחם נאמנה עמי ולא יעבדוני באמת. כלה אעשה לצאצאי בית דוד ונכרתה התקוה הנואלה הזאת מלב היהודים. ועתה דע חנינאי כי הונא בנך כבר מת מות נבל ובוגד, ואתה וביתך תכרעו לטבח כלכם ביום הזה. חרדה אחזה את חנינאי פלצות בעתתהו ויפול על פניו ויקרא: אהה ה' אלהים הכלה אתה עושה לבית דוד? עוד דבריו בפיו יחרב שר הטבחים מחצה וחלפה רקתו ושומרי ראש המלך קמו ויהרגו את כל בית חנינאי מאה איש, אז שלח המלך את עבדיו למחוזא להמית את ילתא אשת הונא אשר לא באה בתוך הבאים. — זה פרי תג הנצחון אשר עשה כוסדראי, ויאמר בלבבו האח על תקות ישראל כי נכרתה אברה. — אך לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

בעצם היום אשר מת הונא, סהר בנימן וישם פניו אל פרס לבוא אל חנינאי להזהירו ולהודיעו כי יצא הקצף מאת המלך. לילה כיום היה לו כחשיכה כאורה לעשות דרכו בלי חשך, אך אחר המועד ובא אל מחוזא בעצם היום אשר הלך חנינאי וביתו לקדם את פני המלך, ותקותו להציל את חנינאי נוחלה אברה. אך עוד נשארה ילתא, וימהר ויבוא לפניה ויאמר הכבודה בנשים אנכי בנימן איש סבריא רע אישך הונא, חוקי והתעורדי כי מגור מסכיב וחייך תלואים לך מגור.

אל תשאלו את פי מה זאת חושי ואל תעמודי והמלטי על נפשך אל אביך לסורא.

וכמו צלחה על ילתא רוח ה' התחוקה ותתאפק ולא שאלה את פי המדבר אליה אך מהרה ותצו לרתום המרכבה ותסע היא ובנימין ואחת משפחותיה הנאמנות עמה אל סורא. למראה עיניו נבהל רבינו כפנאי ואימות מות נפלו עליו בראותו את ילתא לפניו, ובנימין פנה אליו ויאמר לו בלאט, סכנת מות מרחפת על בתיך ועל הילד אשר במעיה חושה אל תתמהמה, רגע ושימה את בתיך במקום סתר ונעלמו עקבותיה.

גם רבינו כפנאי האמין לדברי האישה המדבר אליו מבלי שאלה ותקירה וישלח את כתו מתחפשת בלוי סחבות אל אחר הכפרים אל בית איש עני

ונאמן רוח להתחבא שמה, ובנימין מהר וישב אל ארצו ואל עירו חרש ביום הגיעה השמועה אליו כי המית המלך את הנשיא ואת ביתו.

כוסדראי רגז תחתיו בשמעו כי נמלטה ילתא אלמנת הונא וישלח את עבדיו אל סורא לבקשה ולהמיתה, וכאשר לא נמצאה ילתא גם בסורא נתנו את הגאון אביה בכור ויענוהו וייסרוהו מוסר אכזרי למען הצל מפיו דבר על אודות בתו איפוא נהבאה, אך הגאון נתן גזל למכים ולחיייו למורטים, שחה לעפר נפשו, ויצוריו כצל כלם, ואמץ רוחו לא עזבו ולא נתן תורה. וכוסדראי חגג חגי נצחונותיו בששון ושמחה, נתן את לבו כלב האריר במלכים באמרו כי הפליא לעשות סכרש, מאחשורש, סרדיוש ומכל מלכי פרס, כל מיטיבי שיר שרו כבודו, כל סופרי דברי הימים ספרו נפלאותיו, מדי יום ביום עלה עליו נאוה על כסאו הנפלא כלו זהב טהור ואבני יקרות, התהלך בארמוני תפארתו מלאים כל שלל סגולות העמים אשר כבש, והתענג על חמדת מרבית נשיו ופלגשיו, נפשו מלאה שבע שמחות, עז וחרוץ לפניו, עליון הוא למלכי ארץ, אין ברוזנים משלו.

ויהי היום והמלך הקיץ משנתו וירא והנה פצע במצחו ודם נזול ממנו, חרדה אחזה כל בני ביתו והרופאים מהרו לחבוש פצעו, אך מה זה היה לו ויד מי פגעה בו? כל בני בית המלך האמינו כי בהתהפכו על משכבו בלילה נקף ראשו בארוכות אפריונו, אבל המלך ידע כי לא כן הרבר, חלום נורא חלם המלך בלילה ההוא, ותמינת איש עלה לפניו ויך בקרדומו על מצחו, אך החלום כלו נשכח מזכרונו ולא ידע מה דברו; כנבוכדנאצר לפניו קרא כוסדראי גם היום את חרמומיו ומגיו להגיד לו את החלום ופתרונו, וגם המה ענו לו כאשר ענו חרמומי נבוכדנאצר: ספר לנו חלומך ונגד לך פתרונו. כוסדראי לא הבהיל את חרמומיו ולא הפחיד עצמותיהם כאשר עשה נבוכדנאצר. אך רוחו חובלה ונפשו אבלה עליו. כבד אבן ונטל החול הכבידו ראשו עליו, בהלך נפשו נראו לו חזיונות חלומו ועד ארגיעה שבו עלו בתהו, ככה התפעמה רוחו בקרבו, וסרירות נפשו אחזתהו פלצות וחיייו לשאול הגיעו.

דבר החלום הזה הגיע גם אל הבור אשר הגאון רבינו כפנאי היה אסור שם וכפנאי בקש לבוא לפני המלך, הובילוני אל כוסדראי אמר רבינו כפנאי ואנכי אניד לו חלומי, ואדפאהו מחליו. ויוגד למלך ויצו להביא את רבינו כפנאי לפניו, אנשי פקודות הכלא רצו להפשיט ממנו את בגדיו המגואלים בדמי הסכות אשר הכוהו ולהלבישו בגדים אחרים, אך כפנאי לא שמע להם ויאמר: בבגדי אלה הביאוני אל המלך עיניו תראינה את אשר עשה לי ולגואלי ושאריו, וינחם. או אז יש לו תקוה כי תעלה ארוכה לו וירפא מיגונו.

6) החלום ושברו

רבינו כפנאי הובא אל המלך והמלך גער בו ויאמר: איך מלאך לבך

איש יהודי לבוא לפני בבגדים כאלה המתועבים והמגנזלים בדם?

„ומי תעב וגאל את בגדי בדם אם לא אתה מלך אכזר? ענה כפנאי.

„איך תרהיב עו בנפשך, בזוי אדם! לדבר עתק עמדו ואני מלך כל

מלכי ארץ חולש על גוים? דבר יצא מפי ולא נודע מקומך.

„המיתני אם תרצה כי מה מני יהלך, מה תפצי בחיים אשר

המרתם לי במרורות מות? הרגני נא הרוג, אך חלופך לא תדע עוד.

„ואתה ידעתו? איך תאמר לדעת את החלום אשר עיני ראו ולא זר

וגם התרמומים והמגים לא באו עד תכונתו?

„בליל ראש החדש העבר הראני ה' אותך בחלומי, אדוני המלך —

„כן דברת" בליל ראש החדש תלמתי חלומי, ואתה ראיתני? ומה

עשיתי אז?

„הלכת לשוח על שפת נהר פרת בבקעה יפה וחמודה נעימה ופוריה.

„האמנם עתה תופע נהיה בקרבי, ואיר בקר יאיר לי. אתה

הזכרתני ונזכרתי».

„בחלומי והנני בהיכלי הקיץ אשר על יד פרת, בחלומי כמו קמתי

ממשכבי ואלך לשוח לאור הבקר לקדם פני השמש. עתה נזכרתי אל נכון

כי בהתהלכי התענגתי על חמדת הבקעה הנפלאה, שתיתי לרויה את

בשמי הציצים הפרחים הרכים והנעימים אשר כמו נעורו משנתם אך החלו

להרים ראש לקראת קווי השמש הראשונים, ולננה נגדם הבריקו בשלל

צבעים, ומבין עפאים נתנו קול כל צפור כנף לקדם את פני השמש ברנה.

ורגשי שמחת גאון התעוררו בי, ואמר בלבבי, מה יפיפית תבל ומה נעמת

ומה שפר גורלי להיות אדוניה ומלכה, הן לי תבל ומלואה. ומה מצאני

עוד ומה הגיע אלי? — הלא נמלמ מזכרוני, הגד אתה כפנאי מה ראית

בי עוד?

„בהתהלכך כה וכה הגעת עד שערי גנת ביתן יפה ונחמדה להפליא.

„כן דברת הגעתי עד שערי הגנה, ודלתותיהם זהב, ושומר הן

נגש ויפיהם לפני, נעימות נפלאתי על הדר תפארת גן העדן הזה מלא

טוב כל עצי חמד, התאנה חנטה פניה, התמר נשאה פריה, הגפן הבשילה

אשכולותיה. גם ברוש תדהר ותאשור יחד נמשו שלותותיהן וערונות

השושנים והחבצלות התנוססו ביפי יקרן ותולנה בשמיהן. למראה כל

התפארת הזאת עמדתי קשתאה ומחריש. כי לא ראיתי כמות ליופי וליקר,

ואפן אל העבד שומר הן ואשאלהו למי הבססתך? (נינת ביתן) הוזה?

העבד ענני ויקוב לו שם בעל הבסתן שם לא ידעתי אכנה. — ומה קרה

לי עוד כפנאי?

„אז חרה אפך אדוני ותקרא לאמר. מי זה ירחיב עו כנפשו לעשות לו בארץ ממלכתי נן חמד אין בפרדסי משלו. ובחמתך, רוח רעה בעתתך, אחות גרון ותחל לכרות ולאבד את כל עצי החמד. המסת כל עץ נושא פרי, כל ארזי אל גרעת השלכת לארץ, קספת כל שוכה נחמדה, כל ציץ ופרח רמסת לא תמלת, וגינת הביתן הנפכה לשמה, בעברתך כי קשתה: וכמעט כלית מלאכת קצפך, ולא נשאר בגנה כי אם יונק קטן אשר כמעט עלה מן הארץ, ראיתי ותפן גם אליו באפך ותאמר לבלעהו“.

„והנה... והנה איש זקן גבה קומה נשוא פנים עומד למולי ומראהו כמראה איש אלהים. וירעם עלי בקול אדיר וחזק ויקרא: הוי משונע ופתי! ובגרון אשר היה בידו הבה על מצחי בכח גדול עד שפך דם. ואחרד ואפול אפים ארצה לפניו ואתן קולי בבכי ובתחנונים, כי יהוס ויחטול עלי, ואומר מה עשיתי לך אדוני כי תאמר להרגני? והוקן הנכבד והנורא הזה, ענני הלא ידעת מה עשית לי? הלא את גנת ביתני החרבת, את כל עצי חמדתי כרת, את שושני ופרחי רמסת, כל יקר סגולתי השימות, ועורך שואל מה עשית? בן מות אתה! איש צר ואויב דמך בראשך. ואנכי לא תדלתי לבכות ולהתחנן ולבקש על חיי והבטחתי לתת לו מבחר ננותי ופרדסי, תמורת ננו. אך פניו לא הלכו ויאמר ומה יועילו לי כל פרדסיך, ומה אסכון עלימי לא כעצי פרדסי עציך, ולא כפרימו פריך. ואת כלו כרת ואבדת בלי חמלה ולולא באתי כי עתה אבדת גם את היונק הרך הזה שארית כל הפליטה. — שאני אדוני חוסה וחמולה עלי, עוד לא ננעתי בו לרעה אל תסיתני כיום, ונפשי בהבטחתי כי אישים כל מעיני לשמור את היונק הרך הזה לעבדו ולגדלו עד אשר יהיה לעץ אדיר, והיו יונקותיו מלוא כל הגן הזה“.

ככלות המלך לדבר את כל הדברים, ענה רכנו כפנאי ואמר: נכמרו רחמי הוקן הנכבד עליו ראה דמעוטיך ויעתר לך לבלי המיתך ויאמר: היו תחיה אבל השמר לך פן תשכח את הבטחתך ושלחת ידך ביונק הרך הזה ופן תעלים עינך ממנו ומצאתהו רעה, דמך בראשך!

כן דברת כפנאי, כן היה וכאשר הקיצוטי משנתי חבורת פצע במצחי ודם גוול ממנו, ידעתי כי חלום נורא ראיתי אך שכחתי מה ראיתי ומה היה המשא, עד אשר באת כפנאי והגדת לי חלומי: ועתה הגידה נא כפנאי האם ידעת גם את שברו?

„ידעתי“ ענה כפנאי.

„אי לזאת אל תעלמו ממני“.

הזקן הנכבד והנורא אשר ראית הוא דוד המלך, הוא ולא אחר, כי את פרדסו חמסת, מעץ אדיר עד כל פרח ושושן, כרת אברת, הלא המה בני בית הנשיא וצאצאיו, את הנשיא חנניא טבחת; וגם את בני וחתני את הונא הצדיק התכם והגבור אברת; את כל בני הנשיא בנותיו וכלותיו הוצאת להורג, פני הזקנים לא נשאת, על הטף לא חמלת ולא השארת ביום עברתך שריד ופליט, ואך נצר אחד משרשי אדונינו דוד, הציל ה' סידך, הנה הוא עורנו במעי אמו, היא בתי יל ת א אשת הונא, הלא הוא היונק הרך אשר אמרת להשחית, לולא הקדימך בעל הגן, דוד המלך, ואמר להרגך בחלומוך.

«הנני מאמין בפתרונוך כפנאי» אמר כוסדראי כי כן ידעת להניד לי את חלומו אל נכון. אי לזאת הנני לעשות את אישר נדרתי בחלומי, אשים עיני לטובה על בתך ועל הילד אשר יולד לה, אם בן תלד בתך ילתא אנדלו ואחנכו, כבני יוצא חלצי, אנהלו אכלכלו באהבה, ואהיה עליו סתרה כאשר נדרתי בחלומי. ועתה מהרה כפנאי החלף בגדיך ולכה נא וראה את שלום בתך, ובשרה כי הנני להשיב לה את כל רכוש חותנה הנשיא, למען תחיה היא ובנה בנעוטים. «כדברריך אעשה אדוני המלך» ענה כפנאי: «אבל חושה ומהרה לשוב אלי להודיעני שלום בתך. עתה ידעתי כי חיי תלואים בחיי בנה»

ורבינו כפנאי יצא מאת פני המלך, רחץ בשרו החליף את בגדיו ויעל במרכבה ללכת אל הכפר הקטן והדל מקום אשר בתו סתחבאה שמה. וכבוא כפנאי אל אהל האישה העני שמה מצאה ילתא מפלט לה, מצא את הנשיאה שוכבת על מצע עשבים ועלי תמרים שמוחים על הקרקע, והיא לבושה כאחת העניות עצובה ונלמודה, אבל על ידה ילד יפה וטוב אשר ילדה זה כשעות אחרות.

«ברוך ה' אלהי ישראל הטוב והמיטיב שומר הברית והחסד! קרא הגאון בראותו את הבן הנתן לבתו, עוד לא כבה נר דוד ותקות ישראל עוד לא ננוזה עברה».

«גם ברוכה את בתי לה!» אשריך וטוב לך! ימי הרעה והמצוקה חלפן עברו, וימי טובה והצלחה נשקפים לקראתנו, הבן הגולד לך, ילתא! יהיה נשיא בישראל כאבותיו, אשרינו וטוב לנו, כי ילד יולד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו, כי עמנו אל».

והגאון רבינו כפנאי מהר וישב אל המלך לבשרו את הבשרה הזאת, והמלך אמר: על כן יקרא שם הילד בוסתנאי כן בבאסתן (גנת הביתן) אשר ראיתי בחלומי צץ ופרח».

יום הכנס הנער בבריתו של אברהם אבינו היה יום אורה ושמחה לכל היהודים בפרס, החשך והערפל אשר כסו את הארץ חלף עבר, פני השמים סהרו ואור חרש האיר להם.

(7) האם ובנה

ימים אחרים חלפו וילתא שבה לאיתנה, ותמצא און לעזוב את המעין הצר אשר מצאה מקלט בו, ותשב היא אביה והילד הנתן לה אל ארמון הנשיא במחוזא, שמה שבו נפתחו פצעי לבבה וצרותיה הרחיבו, כי בפנותה כה וכה ותרא כי אין איש מאנשי בית הנשיא, והוא אלוף נעוריה גם הוא איננו פרץ מקור דמעותיה לבלי חשך ויתכו כמים אנחותיה, בכתה ותילל: איכה הונא חסרת לבבי! איכה הונא איש חסודות גבר חכם בעו! נפש סהירה ונדיבה! איכה צדיק מושל ביראת אלהים, צור עמו ומשנבו! מדוע לא סתי עמך מדוע לא ירדתי עמך קבר! ככה בכתה ותילל ילתא מאין הפונות, אביה רבינו כפנאי הגאון לא נחמה ולא הרגיעה כי ראה כי גדול כאכה. אך אחרי ימים אחדים נסה לנחמה ולדבר על לבה, ויאמר: אמנם בתי גדול כים שברך מי ירפא לך, נפלה עטרת ראשך ואלוף נעוררך הדגול מרכבה שורד ואיננו, יאפס הלא לא תשכח להורות לה' חסרו אשר הפליא עמך ועם בנך, ושם נפשכם בחיים. ואם חיך כאין בעיניך, ראי גם ראי כי בחיי בנך הלא תקות ישראל, הלא ידעת בתי אשר דבר צור ישראל לרוד ואשר הכטיח לביתו כי לא יסוף זכרו, וסורעו ישבו על כסא ישראל, והנפלאות הגדולות אשר עשה ה' לעינינו למלט נפשך ונפש בנך ממות הלא הנה תעדנה ותגדנה כי עתידות טובות לנו ולכל ישראל. אי לזאת הרגעי בתי ודומי, ונפשך תכרך את ה' על שארית הפליטה.

וילתא שמעה לקול אביה ותתאפק, ותשם מעצור לשטף דמעותיה, אור תקוה טובה האיר עיניה ובחרדת שמחה הביטה על בנה הקטן, ילד יפה אף נעים אשר נשאה על זרועה, והילד אף הוא פקח עיניו היפות לקראת אביו וכמו שפתיו ברור מללו: הרגעי אמי, אנכי אהיה לך למשען ולמבטח עז וכל משאלותיך אמלא. ששון רוחה שב אל ילתא וחמדת החיים שבה ובאה אל מורשי לבבה. באהבה רבה נשקה את הבן הנתן לה ותשבע להקדיש לו את כל ימי חייה.

חלפו ירחים, עברה שנה, ילתא גמלה את בנה אך לא העלימה עינה ממנו רגע, ביריה נשאתהו, על חיקה שעשעתהו ולא נתנתו אל יד אוסנת זולתה, הוא שעשועיה, הוא נחמתה, הוא תקותה כל הימים. והנער הלך הלך וגדול הלך וטוב, יפה מראה וטוב מעם בריא אולם ומלא אונים. גם החל לצפצף וללגלג מלים אחדים: ואמי למדתו לאמר: ש מ ע י ש ר א ל,

כמנהג ישראל — בימים ההם נקרא ובא איש אורח אל בית הנשיאה ויאמר כי דבר לו אל הנשיאה .

האורח בא לפני הנשיאה ועד מהרה הכרתהו ותקרא : האתה זה ספלאי ומושיעי רבי בנימין מטבריא ! כמה אכף ואקרם לך נפש נדיבה מה נסול אשיב לך על כל הטוב אשר עשית עמדי ועם בני זה ? —

«שכרי אתי ופעולתי לפני, גברתי» ענה בנימן, לא דבר חסד עשיתי עמך כי אם דבר מצוה וחובה אשר היתה עלי לעשות לאלוף נעוריד, לידידי ורעי, לבית דוד ולבית ישראל כלו .

ויהי בנימן כמה וכמה ימים בבית הנשיאה כי מצא חן בעיני אביה הגאון רבינו כפנאי ויאהבהו ויכבדהו, כי היה חכם גדול בתורה יקר רוח ונפש נדיבה אוהב עמו ודתו אהבה רבה . ובנימן אחד גדולי הנכירים בארץ ישראל, וכאשר זה מקרוב מתה עליו אשתו, והוא עורנו צעיר לימים אמר לבנות לו בית חדש וישם לבו אל ילתא היפה בנשים והיקרה בבנות ישראל. אך לא הרהיב עז בנפשו לשאת עינו אליה ולחשוב חשבונות לבוא במסרת הברית את אלמנת הנשיא, וישב בבית הגאון יושב ומצפה לעת מצוא .

ורבינו כפנאי אשר מצא את לב בנימן נאמן לפניו, אמר באחד הימים לשפוך לבבו בחיקו, ויאמר לו : הנה זה זקנתי ושבתי והיום אשר יאספני אלהי ישראל אל אבותי, הולך וקרוב, הנני בשמחה לשוב אל צרור החיים, אך אם אזכור את בתי, יחרד לבבי, כי לא ארע מנום ומשגב לה, ביד מי אפקיר שלומה ושלוה בנה ומי יהיה עליהם סתרה ? —

עוד לא מלאו לה תשע עשרה שנים לבתי, ומדוע איפוא זה תשב אלמנה כל ימי חייה ולא תראה טובה בבית גבר נאווה לה ? מי יתן והקרה ה' לפני, איש כסוד בנימן אשר ידעתי בך כי תהיה בעל נאמן לבתי, ואב לנכרי היתום, או אז אמות במנוחת נפש — מה תאמר בנימן האם אדבר עליך לפני ילתא בתי? —

«מה גדול חסדך» רבינו «ומה תפליא להיטיב עמדי» ענה בנימן, זה לי ימים, ונפשי צמאה לה אך לא הרהבתי עז לגלות אוניך מורי ורבי, מי יתן, יואל אלהי ויאשרני, והיו כל ימי קרש לשלוה בתך ונכרך .

הגאון פנה לראות את בתו ולנסות דברים אליה וימצאה תחת אחד השיחים בגן . והנער בוסתנאי משתעשע לרגליה .

בתי חמדת נפשי ! אמר הגאון אם יקראני אלהי חיי אליו מי יהיה מגן בערך ובעד בנך ?

למה תדבר כזאת אבי ? האלהים אשר לא עזב חסרו ממני עד היום לא יקה את אבי צור משגבי מעל ראשי .

«מי יבוא בסוד ה' ומי יתכן עצתו ? בתי ! מי יתן ואוכל למצוא לך מנוח בית איש גבור חיל רב פעלים אשר יהיה למשגב לך ולבנך . הלא

ידעת בתי כי אך תשע עשרה שנה לך, ורצוני אפוא כי עוד תנשא לאיש.

«חלילה לכתך, אדוני אבי! חלילה לי לשכוח את אלוף נעורי.

«יקר גם בעיני בתי, זכרון אלוף נעורידך ולך נאווה תהלה! אך אלהי עולם ברב חסדו גזר על המת שישתכח למען לא יכבד עלינו יגוננו ולא נתאבל על סת כל ימי חיינו. ועתה ראי נא בתי, הלא רבי בנימין מטבריא איש גדול בתורה נבר חכם בעו צדיק וישר, והוא גם מפלמך וכצילך סמות אותך ואת בנך, האיש הזה בנימין נפשו הפצה בך ומישרים אהבך, בואי בבריתו, והיה בעל נאמן לך, ואב רחום לבנך, מבטח עז לביתך כל הימים.

עוד האב מדבר עם בתו והנער בוסתנאי אשר ישב לרגלי אמו הלך לו מבלי משים, להלאה בערוגות הגן, והנה שב מפזז ומכרכר אל אמו ובידו נחש קמן אשר מצא בין העשבים, הילך אחז את הנחש בצוארו לבלי ימיש ראשו המלא חמת רעל. כפנאי נבהל למראה עיניו וכחץ מקשת, מהר ויאחז בכף הנער ובנחש, ויטה את ראש הנחש לארץ וירמסהו ברגליו. חרדה אחזה את ילתא ובפחד ורעדה ראתה את מעשי אביה. אז חבקה את בנה בורעותיה ותשקהו, נהרי נחלי דמעה שטפו מעיניה ותתן קולה בבכי, כרעה על ברכיה ותשתחווה ותברך את ה' כי הציל נפש בנה סמות. ובקומה פנתה אל אביה ותאמר: אבי! לכך ירא וחרד על אודותי ועל עתידותי תדאג דאנה, ועיניך רואות אבי! אם ה' לא ישמור עלי לשוא ישקוד שומר, ומי אוהב מהר לב נבור חיל, הציל נפש בני סחמת פתנים? לא אהיה עוד לאיש, ובני כל ישעי ותפצו. ואלהי ישראל אשר חנן את בני דעה לאחז בצוארו את הנחש אשר ארב לנפשו, הוא יהיה מגן בערו כל הימים, ובצל כנפיו יחסה, באלהי חסדו, אשים מבטחי ובידו אפקיד חיי וחיי בני. הלא אמרת אבי כי בבוסתנאי כל תקות ישראל, על כן יהיו נא כל מעיני בתקוה זאת, אהבתי את בני היא יהיה נחמתי וחסדתי חיי, לא אתן מאהבתי לאיש אחר וכל חלק לא יהיה בה לבנים אחרים, נתונה נתונה היא לבוסתנאי בעודי חי.

בו ביום הזה עזב בנימין את העיר סחוזא וישב לטבריא.

(8) הנער בוסתנאי.

בוסתנאי הלך הלך וגרול לשמחת נפש כל רואיו, איר פניו כאור ירח יקר הולך, בריא ושלם בנופו מופלא ונעלה בכשרונות נפשו. מהר לשמוע ודהבין את כל דבר הקשה. הגאון רבינו כפנאי התפטר מגאונותו, למען מצוא ידים לכלכל חנוך נכדו ולמדו. ולמען לא יתבודד הנער בלמדו ובעתות שעשועיו בקש וימצא לו הגאון חבר יתום בן טובים ושמו אחאי, שנותיו כשנות נכדו, יפה מראה, ומבין להשכיל, ועד מהרה אהבו הילדים איש את רעהו ויגדלו יחד. רבינו כפנאי היה בא כפעם בפעם אל דעססאנרעד אל המלך, להודיעהו את שלום בוסתנאי והצלחתו בלמדו כי כן צוה עליו

המלך, וכוסדראי לא שכח את חלומו ואת אשר הכתיח אז, ובכבודו בעצמו בא גם הוא למחזא לראות בעיניו את הנער, ולשכוח ביפיו וטובו. ובוסתנאי מצא חן ושכל טוב בעיניו, ויצו להשגיח בהשגחה יתרה על שלום הנער, ושלום השכלתו בלמודיו, אך גם בלעדי פקודת המלך, לא סנעו אמו ואביה השגחתם ממנו, רבינו כפנאי למד והורה בעצמו את נכדו ואת חברו אחאי חמשה חומשי תורה, בשום שכל ודעת, הבינם במקרא את כל הידיעות הרמות, האמונות הקדושות, המוסרים-המופלאים הצפונים, וגנוזים, בספורי התורה ומצותיה, והכל בדרך קלה וישרה כנאוה לנערים אשר כמוהם. וכאשר גדל, למד ששה סדרי המשנה ובא לו אל התלמוד והסבירם עניניו ודרכיו הליכותיו וסוגיותיו, בארח הפשט הברור והפלפול ההניוני. — עד אשר השכילו אל דרכי התלמוד, וידעו לקרוא ולעיין בו כטובי התלמידים.

בוסתנאי הניע לשנת חמש העשרה ולא ידע כי אם את התלמידים אשר לסדו אבי אמו. כמה פעמים שאל בוסתנאי את פיו ואת פי אמו על דבר אביו ומתו ולא הציל מפיהם דבר אחר. אך בראות כפנאי כי גדל נכדו ויהי לאיש אמר לספר לו את אשר קרה לאביו, ולבית אבותיו. הנער שמע וחרדה אחתו. לשמע בגידת המלך באביו, ומעשי אכזריות הגדולה, רגזו כל עצמותיו, ורוח רעה בעתתהו.

«הגני אבי זקני! קרא הנער ממעמקי הלב» הגני לנקים נקמת דמי אבי מאת המלך הבוגד, ארצחהו נפש, אקח את ירושלים מירי אויבינו. ואקומם כסא אבותינו! —

«חלילה לך בני» ענה רבינו כפנאי, מחשוב מחשבות כאלה חלילה! שלש שבועות השביענו ה' אלהי ישראל, ומהם שלא נדחוק את הקץ ולא נמרוד על המלכויות, חדל בני חדל, הגנו מצפים לתשועת ה' כי יתקע בשופר גדול לחירותנו ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, כי ישלח מלאכו את אליהו הנביא לבשר לנו בשורות טובות ונחמות, כי ישיב ה' שבות עמו יבנה את עירו את ירושלים, ויבונן כסא דוד. אולם עד העת ההיא אשר אנחנו מצפים, נשא ונסבול בהשקט ובטחה.

«האם אין לי צדקה לעמוד כגואל הדם לדרוש דמי אבי היקר מאת הרוצה? שאל בוסתנאי

«אין לך צדקה בני לשלוח יד במלכך, אל הגמולות אשר לו נקם ושלם, יגמול עליו. וראה גם ראה בני, כי עליך חובת תודה למלכנו כוסדראי, כי שם נפשך בחיים וכי פקח עיניו עליך לטובה, לכלכלך כל ימי חנוכה. ויספר כפנאי לנכדו את החלום הנפלא אשר חלם כוסדראי ופתרונו.

«אבי זקני» ענה בוסתנאי «אלהי ישראל פדה נפשי בחמלתו הרבה, אבל המלך חשך מנגוע בי — כי ירא לנפשו.

«ובכל זאת אינך רשאי בני לשלוח יד במלך. כי מצות תורתנו הקדושה עליך».

עודם טרברים והנה רכב לבוש מדי עברי המלך רץ וקרב אל הבית, הרכב בא אל הבית ובידו מכתב המלך אל רבינו כפנאי לאמר: רצוני ופקודתי כי יבוא בוסתנאי אל חצר המלך לשבת אצלי.

«בני יקירי! אמר רבינו כפנאי אל נכדו אחרי קראו את מכתב המלך «הנך קרוא לבוא אל המלך לשבת בארמונו, מלא כל הדר ויופי לתפארה, אין על עפר משלה. שמה תחרה בשמחות וגיל בענג ונעם תבלה ימך. אך גם משאות שוא ומדוחים שם עתידות לבלע ולהשחית סהרת נפשך הרכה. חלילה לך בני לתת נפשך להסון תשואות החסדות ההן, ולטוש את מצות התורה אשר למדתך, פקודי תורת ה' אלהינו שסור, השמר ושמור נפשך בני, היה צנוע כיוסף הצדיק בבית פוטיפר ובחצר פרעה; נצור תורה כדניאל חנניה מישראל ועזריה בחצר נבוכדנאצר, כרבינו הקדוש ורבי אבנה בחצרות מלכי רומא. זכור ואל תשכח כי תקות כל ישראל עליך כי הנך החוטר האחר סגוע ישי».

«אבי יקירי, וכורי חמדת נפשי! ענה בוסתנאי, למה תחשוב עלי כזאת? התורה והמצוה אשר למדתני חרותה על לבי, נטועה בנפשי פנימה, לא יוכלו לי כל הבלי תמורות החיים ותענוגיהם, כל הדר ויופי כל עשר ותפארה, לא יסיתוני בשפק, בתומתי אחזיק ולא ארפה, וכאשר היית עמך, כן אהיה בארמון המלך — שומר תורה ונוצר פקודיה. ה' אלהי ישראל סככני באברתו ופדה משחת נפשי בטרם אולד, הוא ישלח לי אורו ואסתו המה ינחוני ינהלוני במעגלי צדק למען שמו. ואני כל עירי חילים אנכר להתהלך לפניו להיות תמים עמו, אולי אוכל ואוכה להיות ראוי לאחד מאלפי החסדים אשר הוא עושה עמדי».

«אם כה תחשוב לאמונה, יהי ה' עמך, עשה דרכך בני ולכה לשלום בשם ה' אלהי ישראל, לא אני ולא אמך נבוא עמך אל חצר המלך, כי כן צוה עלינו. רק אחאי חברך לבדו הוא ילך עמך וישב אצלך שם».

רבות בכה כפנאי בכרכו את נכדו האהוב והחביב לו ברכת הפרידה, מיום היותו שמרהו כבבת עינו, ומרותו אצל עליו, והנה הוא מוצא מזרועותיו סובל אל ארמון מלך מלא אשם כל מאוויי רשע. רבות נאנח ויבך, אבל בתו אם הנער עוד הגדילה, לבה נשבר בקרבה להסרד מבנה יחידה, אשר אך לו הקדישה את כל ימיה ועתותיה ואך למענה נשארה אלמנה חיה, נהרי נחלי דמעות שטפו מעיניה, וכמעט יצאה נפשה בדמעותיה. אך התחזקה באלהים והתאפק ותאמר: הלא זה רצונך אלהי, וכרצונך עשה חפצנו.

(9) בדעסטאגערד

בבקר יום אחד מימי האביב, יום צה נעים, יצא בוסתנאי וחברו אחאי מאת פני העיר מחווא, אמן, אביו זקני, ועמהם קהל גדול מיושבי העיר הלכו לשלחם כל אלה חברו יחד לברך ברכת הפרידה את העלם היקר והנחמד למו, הנצר האחד משרשי בית דוד, וכלם כאחד לבכם אמר להם כי נסיונות קשות ומסוכנות נכונו לו בארמון המלך.

על יד תחום העיר מחווא, חבקו הוריו ואמו את בנם מחל נפשם נפלו על צואריו בכו ויברכוהו. המרכבה הקריבה, בוסתנאי וחברו עלו אליה, הסוסים נעו ממקומם, וקול גדול יוצא מקרב לב עמוק לאלפים מישראל נשמע לאמר: יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום —

גם בשוב ילתא אל ארמונה במחווא לא מנעה עיניה מבכי. אך לא כן עם בוסתנאי ואחאי בני הנעורים, רגשת לבכם הרך הכליגה על יגונם הרוח הצח, חליפות המקומות, ונעימות המסע, החליפו רוחם, ובלב שמח נסעו אל מחוז חפצם.

הבירה דעסטאגערד הנפלאה נגולה כספר לפנייהם, ולמראה עיניהם רחב ופחד לבבם, בתיה הכלי ענג, היכליה ארמונות תפארה, וארמון המלך חותם תכנית כליל יופי, נעלה ונשגב מכל דמיון ורעיון איש כגילם. עיניהם לא שבעו לראות כל ההדר והיופי, ורוח דמיונם קצר מהכיל את המחזות מן המחזות השונים הנפלאים זה מזה בהוד תפארתם: מה טוב חלקם ומה נעים גורלם לשבת בארמון הגדול בבירת הארמונות הזאת. אך בעוד המה משתאים וחרדים חרדת גילה, וזכרון קץ הבנאי המצוין אשר כלל את יופי בנין הבירה וארמונותיה, ודבר רשעת המלך הבוגד בו הרעיד עצמותיהם, והניס שמחת גילם. הן המה שמעו מספרים לאמר: כי הבנאי המצוין פערהאד אשר בכל עצמת חכמתו ועו רוחו שקד למלא אחרי פקודת מלכו לפאר מקום משכן כבודו, ולפניו הביאו את סגולת השלל והמלקוח, אשר לקח כוסדראי במלחמותיו לקחת מהם די כסף זהב ואבנים טובות למבנה העיר והארמונות, ראה בכבודת השלל והשביה עלמה שבויה אחת שלוחה אל בית נשי המלך, העלמה הזאת היתה נוצרית בת אחד מנדולי הרוסאים וישמה שער יהן, אשר נפלה ביד הפרסים בלכדם את העיר פלוסיום. והיא יפת תאר ויפת מראה מאד, פערהאד ראה את שעריהן ותבער בו אש אהבה, והיא גם היא בראותה יום יום את האמן הגדול הזה מפליא לעשות בחכמתו, חסדה אותו בלבכה. אך אהבתם היתה צפונה בלבכיהם כי חכה פערהאד אל שוב המלך מדרכו, המלך שב ויבא דעסטאגערד, ובראותו את הבנינים הנפלאים ואת ארמונו הגדול כליל יופי, אשר עשה

לו הבנאי פעהראד, קרא לו להשיב לו תורתו ולגמול לו גמולו כנאוה למלך מלכים כמיהו. פעהראד בא ויפול על פניו ארצה לפני המלך וישק מקום כפות הגליו.

«קומה פעהראד למה זה אתה נופל על פניך אמר המלך» הלא מצאת חן ושכל טוב בעיני, הפלאת לבנות לי עיר כמו רמים, וארמון אשר אין בארץ ובשמים. משלו. שאל פעהראד מה אהן לך, הנני לגמול גמולך כירי החכה.

«מלך מלכים! ענה פעהראד בענות חן, שאלה אחת קמנה אשאל ממך אהוני המלך, מכל חסן עשרך, ומכל שכיות חסודותיך, תנה לי לבחור אך דבר אחד.

«בחר לך את אשר תרצה»

«ואם אבחר לי את היריעה הנפלאה ההיא, כבוד כל אוצרותיך, שלש מאות אמות ארכה וששים אמות רחבה, מרוקמת רקמת זהב משובצת כל אבן יקרה, ועליה צורת נן העדן מקום מנוחת הצריקים, בכל יופי והדר המלאכה. האם גם אותה לא תמנע ממני?»

«אהת דברתי ענה המלך ומוצא שפתי לא אשנה.

«אי לואת השבעה לי, בגשר משינעוואד המוליך אל השמים מקום כבוד אורמוצד.

«הנני נשבע לך בגשר הנורא והקדוש הזה. ועתה הגד נא לי מה שאלהך והנתן לך.

«שאלתי ובקשתי אדוני ומלכי כי תתן את שפחתך שעריהן אשר שביות במלחמה, לי לאשה, בה בחרתי כי אהבתיה בכל לבבי ונפשי, יקרה היא בעיני מכל סחמדי מכמני אוצרותיך, יפה היא לי כחמה, ברה כלבנה. תנה אותה לי.

המלך צחק בלבו ויאמר: הנה היא נתונה לך, נשים פלגשים ושפחות רבות עמרי, יהי מקורך ברוך ושמת באשר בחרת לך.

והמלך צוה-להביא את שעריהן ולתתה אל יד האמן אשר אהב, העלמה הובאה, והמלך השתאה על יפיה ונעם מראה. חררת אהבה אחזתהו ויאמר בלבבו אך לה נאוה להיות רעיתו ואך היא לברה תצלת למלוכה וינחם על השבועה אשר השביעו פעהראד.

פעהראד בראותו את שעריהן מובאת לו, איך לבוא לקראתה לתת ידו לה, והמלך קרא ואמר אל תאיץ לגשת אליה, עוד לא כלית מלאכתך אשר החלות, קום ונסור את מלאכת התעלה אשר אתה עושה להביא את הנהר מעבר לסלע אל תוך העיר למען יהיו מים לשתות העם יושבי בירת ממלכתי.

פעהראד האמין לרברי המך וישב לעבודתו, יומם לא שקט ולילה לא נח. לגמור את מלאכת התעלה עד מהרה, למען יזכה בחבל נפל לו בנעימים

אך גם המלך לא הסב לבו משערהין וקנאת אהבתו אכלתהו. עד כי כל המון חמודותיו, שפעת עשרו, וחסן אוצרותיו, נצחונותיו הגדולים כאין נחשבו בעיניו אם לא תהיה שערהין לו לנחלה. ויחשוב מחשבות איזה דרך ישכון אור מאויו, והיתה אהובתו לו למנה סבלי אשר יפר את השבועה הנוראה אשר נשבע לפערהאד.

«ויהי היום ויצא המלך לראות במלאכה אשר עושה פערהאד. ויעל על הסלע הנשקף על פני התעלה. שמה מצא את פערהאד עומד על ראש שן הסלע וחצוצרת התרועה בפיו להשמיע דבריו אל כל העושים במלאכה. ובראות המלך את האסן הנאמן הזה עומד על שן הסלע מקום צר ומסוכן מאד עמקי תהום ואברון לפניו ולאחריו, חיש כברק עלה רעיון משחית בקרבו, להחריד את פערהאד חרדת מות, ועד סהרה מלא אחרי הרעיון הנורא הזה ויקרא אליו ויאמר: לשוא אתה עמל פערהאד! מה אמלה תקותך אהובתך מתה פתאום זה לפני שעה קטנה!»

«כמעט שמע פערהאד את השמועה הרעה הזאת, ועיניו קמו מראות הגליו מעדו תחתיו, ובקול מר צורח נפל משן הסלע. ובה בשעה אשר אספו את עצמות האסן הסופלא הזה להובילם לקבר, הובלה שערהין היפה אל ארסון המלך אשר בנה אוהבה ואהוב נפשה.»

את כל הדברים האלה שמעו בוסתנאי ואחאי זה כמה פעמים ומה חרד ופחדו לבוא לשבת עם המלך הבוגד האכזרי הזה. למראה ארסון המלך נבהל בוסתנאי וכל עצמותיו נעו ורהו. וינחמו אחאי ויאמר: אל תירא בוסתנאי מכוא אל הארסון הזה, ה' אלהי דוד אביך מגן לך. האלהים אשר פרך ממות, והגדיל חסדו עמך עד היום לא יעזבך ולא יטשך ומכל צרה ויגון יצילך.

ברעססאנערד נר דוד אחאי בעל אחות אמו רחל, הוא אבון שר אורות המלך. אל בית אבון היה שומה על הנערים לסור ולשבת עמו ימים אחרים עד אשר יראה בוסתנאי לפני המלך ויצו לו מעון לדור. ובעמוד המרכבה על יד בית אבון בנוי כמו ארסון, סהר אבון לצאת לקראת אורחיו הנכבדים, אחריו מהרה גם רחל אשתו ובתם היחידה שרה.

«ברוך בואכם אורחים יקרים! קרא אבון» ברוך בואך בוסתנאי הנשיא תקות ישראל! בוא אל תחת צל קורתך, וביתי כך יתברך ויתפאר כי זכה אל הכבוד הגדול הזה להיות מלון לחטר מגנע דוד מלכנו. ורחל נפלה על צוארי בן אהותה אשר סתה זה לא ככיר ותבך. האורחים הובלו אל הבתים אשר פנו לפניהם וינתו.

(10.) בארמון המלך

בוסתנאי הודיע את המלך כי בא והמלך צוה כי יבוא מחר להראות
לפניו.

והמלך אמר לתראות לבוסתנאי העלם בכל הוד תפארת מלכותו.
וישב על כסאו הוזהב הנפלא במלאכתו ונודע בשם טהאק-דיש, על ידו יושבה
המלכה שערהין גם היא על כסא זהב כליל יופי, ולרגליהם ישבו בני המלך
על כסאות זהב קטנים, יורש העצר שירוהע עלם בן שבע עשרה שנה,
הנסיכה ארצעם-דאקט בת חמש עשרה, והילדה דארא בת עשר לימינס, ומסביב
להם עמדו נדולי השרים היושבים ראשונה במלכות כולם מלבושים בנדי מדם
לתפארת משובצים משבצות זהב וכל אבן יקרה.

וכבוא בוסתנאי אל ארמון המלך בראותו מרחיק את כפת האולם הגדול
מושב המלך העשויה כתבנית רקיע השמים ובו השמש, הירח, והכוכבים,
בראותו את המלך, המלכה את בנו ושריו, כולם בהדר תפארתם, נבהל
ונדהם, ורגליו כמו מעדו תחתיו. אך עד מהרה שב רוחו אליו, ויפול
על פני ארצה לפני המלך וישק את הרצפה. כי כן הורוהו.

קומה! אמר המלך

בוסתנאי קם

«ומה שמך» שאל המלך. —

«בוסתנאי שם עבדך» — ענה העלם.

«הידעת מי קרא לך את השם הזה?»

«מלך המלכים, מלכי ואדוני קראני בשם זה»

«הידעת מדוע זה קראתיך בשם זה?»

«יודע עבדך»

«האם הוגר לך בגלל מה מת אביך הונא?»

«אבי זקני הודיע את הדבר לעבדך».

«ומה דעתך בדבר הזה?»

«אלהים הפגיע בו עון עמו».

כוסדראי שמת להתבונן אל יפי תאר פני הנער הרך הזה, ותישבותיו
מצאו חן ושכל טוב בעיניו. דומית תפארה שררה בכל סנות האולם. אין
קול ואין קשב. פתאום נשמע משק זבוב-מות באולם, הזבוב התעופף הנה
והנה ויפנה במעופו אל המלך, ויבריתו העבד אשר עמר מאחורי כסא
המלך. משם התעופף הזבוב על פני כל השרים העומדים באולם וכלם
עופפו ידיהם להבריתו ולהטיתו. ותבוב נשמט מידיהם, ויבוא ויעמוד על
מצח בוסתנאי העומד לפני המלך, והוא לא זע ולא נע ממקומו ולא הרים
ידו לנרשו עד אשר מחץ הזבוב את מצחו בעוקצו ויצק דמי המכה, כל

הנועדים באולם השתאו ולא ידעו מה היה לנער, ודארא נתנה בקולה ותצעק,

«מדוע זה לא גרשת את הזבוב מעל מצחך בוסתנאי? שאל המלך.
«מדוע זה נתתו לעקצך בעוקצו?»

«כן למדני אבי זקני הוא צוני ויאמר לי: בעמדך לפני המלך אל תניע יד ורגל, את פקודתו שמרה רוחי נשאתי ואסכול מחץ מכתו ולא הרימותי ידי בעמדי לפניך אדוני ומלכי.»

«השכיל אביך זקנך ללמדך דעת, לז ידע גם אביך לשמור את המצוה הזאת כן עתה היה בהיים גם היום הוא וכל בני ביתו. ועתה דע בוסתנאי כי גם אנכי אשמור את השבועה אשר נשבעתי בחלומי לשמרך ולשים עיני עליך לטובה, בארמוני תשב, את בני תגדל, ועל שולחני תאכל.»

«קמנתי מכל החסדים אשר עשית, ואתה אימור לעשות עם עכרך. אבל אחת אשאל סאת אדוני ומלכי אותה אבקש, הלא ידעת — כי יודע המלך את חוקי כל עבריו ומשפטי אמונותיהם — כי היהודים יאכלו רק את המאכלים אשר יעשו לפי חוקי תורת אלהיהם.»

«ידעתי גם ידעתי ענה המלך. וכבר צויתי כי איש עברי יכין לך מאכליך, וינישם לך בשבתך עמנו על השולחן. מחשבות טובות וגדולות אנכי תושב עמך בוסתנאי, אתה תנחל כבוד אבי אביך תנינאי, אתה תהיה לנשיא היהודים כי מצאתי את לבך נאמן לפני, וכך אני בטוח כי תשמור אמונה לי כל הימים. ולזכר העת הזאת, תהיה צורת זבוב חרותה בחותמך. בוסתנאי כרע והשתחוה.»

«אז בית מי סרת» שאל המלך, «לשכון שמה בבואך דעסטאנערדה?
«אל בית אבון פקיד אורותיך, אדוני ומלכי»
«לכה זה איפוא אליו כעת לקחת ברכתו — ובין כה וכה יפנה לך פקיד הארמון מקום בארמוני»

המלך נטה ידו, ובוסתנאי יצא סאת האולם. — ענמה נפש בוסתנאי אל אחאי, כי מעתה יפרדו איש מרעהו כי לא יוכל לבוא אחאי אל הארמון. אבל הבטח הבטח בוסתנאי לבוא כפעם בפעם אליו ולבקרו.

ויהי כשוב בוסתנאי אל הארמון קרא לו המלך לבוא אל גנת ביתנו, שם התהלכו לשוח כל בני בית המלך, ולהקת שרים ונוגנים פצחו שירים. «הבט שם בוסתנאי» אמר כוסדראי, זאת רעיתי שער הי; היפה בכל נשי תבל, האם ראית יפה ממנה בכל ימי חיך. —

ובוסתנאי נדהם ונכלם מפני השאלה הזאת, אך בדי רגע התחוק, הביט וראה גם את דארא על יד המלכה. ויען מי יערוך ביופי אל המלכה, אין בנשים משלה. ואך בתה זאת לבדה תיף ממנה בימים יבואו. דארא הביטה אליו ועיניה מלאו נחת ורצון. וארצעס־דאקט פנתה אליו בחרון אף כי היא ויורש העצר היו בני המלך בנשים אחרות. וארצעס שנאה תכלית

שנאה את שערדין ואת בתה, כגלל אשר עוב-המלך את אמה ודבק בשערדין. אך שירוהע אהב את אמו חורנתו אהבה רבה, הנסיך הזה היה מהיר התפעלות ובעל תאוה להרע. מאוויו עברו לבו והוליכוהו שולל לפרוש רשת ליד מעגל נשים ובתולות בדעסטאנערד ובערים אחרות, ואכיו לא כהה בו ולא יסרו למשפט. כי שירוהע היה בן יחיד לו, והאחרון מבית מלכי הססאסאנידים.

«הידעת בוסתנאי» הוסיף המלך לשאול, כי שארי בשר אנחנו עם היהודים? ססאסאן אבי בית מלכותנו היה בן ארדישיר (אחשורוש) אשר ילדה לו אסתר היפה. אחי ססאסאן הגדול היה קארייש (כורש) אשר נתן ליהודים לעלות לארץ ישראל ולכונן להם מלוכה. בני כורש היו מלכי פרס ימים רבים עד עת בוא סכונדר מארץ המערב (אלכסנדר המוקדוני) וילחם בדארה (דריוש קארמאנוס) ויכריעהו. ומאז משלו מעם סכונדר על ארץ פרס, עד לפני זה ארבע מאות שנה. אז קם באבינאן חוטר מגזע ססאסאן, וישב ויקם את כסא אבותיו בפרס, והגך רואה בוסתנאי כי אסתר היהודיה היפה בנשים היתה אם בית מלכותנו.

כהתימו לדבר את הדברים האלה פנה המלך וילך לו עם המלכה. שירוהע וארצעם גם הם כבר הלכו למו, וישאר אך בוסתנאי ודארא וילכו יחד.

(11.) בוסתנאי ודארא

«יהודי אתה» אמרה דארא אל בוסתנאי» מה זאת?
 «אנכי מבני דוד מלך ישראל. ואנחנו נקראים ישראלים או יהודים, כי מסקור ישראל אבינו אנחנו, וממעי יהודה בנו יצאנו.
 «הלא הגדת היום בבקר כי לא תוכל לאכול את מאכלינו? הלא תניד לי מדוע?»

«כי כן צונו אלהינו.

«ומי הוא האלהים אשר צוה את הרבר?»

«אל אחד לנו.

«ומי הוא מן השנים? את אורמוצד הנכם עובדים או את אחרימון?
 «אלא את אורמוצד נעבוד ולא את אחרימון נירא. תורתנו תלמדנו כי אך אל חי אחד מרום וקדוש ברא את השמים ואת הארץ, את כל כוכבי אור בשמים מסעל, וכל יצורי חלד בארץ מתחת, ואך הוא לבדו יוצר אור וברא חשך, עושה שלום ובורא את הכל, אחד הוא אלהינו, ואין עוד זולתו.

«אי לזאת תורה אחרת לכם, שונה מדתנו ורחוקה מתורתנו, ואני אמרתי אך תורה אחת לכל בני האדם ולכל עמי הארץ, הגידה נא לי איפוא

בוסתנאי, הלא תדע כי יש אמונה אחרת שונה מאמונתכם. האם נחת את לבך לדעת? ויש אחרך להוכיח כי אך באמונתכם ישכון אור האמת?

«לא לעדם כמוני, להתחקות אחרי שרשי האמונות, להבחין ולהבדיל ביניהן, תורחמו מורשה לנו מאלף דור, אבותי הישרים וחתמימים, למדוני ויתמכו לבבי, בלמודיה ומוסריה. את דרכי אבותי ובני עמי ראיתי והנה המה טובים וישרים מלאי אהבת חסד ויושר משפט, על כן יקרה וקדושה לי אמונתי ובכל לב אצור פקודיה. אך אם גם דת אחרת לנו הננו מצווים ועומדים לאהוב את כל בני האדם, מאין פנות אל אמונתם כי אם אל מעשיהם הטובים. לאל דעות נתכנו האמונות ובן אדם ישפוט את המעשה. כן למדוני אבותי הישרים.

«יפה למדוך אבותיך» ענתה דארא, גם תורת אבותינו תלמדנו חכמה ומוסר, וגם לנו משפטים וחקים צדיקים, אך לדאבון לבבי הנני רואה בוסתנאי כי אין שומע להם בבני אבי, אחותי ארצעס-דראקט שונאת אותי ואת אמי תכלית שנאה, מבלי אשר אשר עשינו לה כל רע מעורנו. ואחי שירוהע אין אלהים לנגד עיניו, אין תורה ואין משפט אשר יעצור בעד לבבו הזונה ומאוייו הרעים.

«אחותך ואחך עוד בעלוסי ימיהם. עוד לא באו מוסרי אמונתך בקרבם, יגדלו ויבואו בימים וייטיבו מעשיהם ועלילותיהם. אם יתן והיה! ענתה דארא.

12. ה צ י ד

כרברים האלה נדברו יחד סדי התהלכם באחת מנתיבות גנת הביתן, ובהלך נפשם לא פנו אל כל העוברים ושבים על ידם ונגדם, והנה הסך לקראתם. ויפן אל דארא ויאמר: היטבת לעשות דארא כי לא עזבת את אורתנו היקר הזה, ותחדהו בשיתותיך. ואל בוסתנאי פנה ויאמר: מחר תבוא לראות במחזה אשר לא ראית כל ימך במחוזא עיר סולדתך. הידעת למשוך בקשת?

«אבי זקני» ענה בוסתנאי, צוני ללמדני קשת למען אשר אוכל לצאת וללחום מלחמותיך, אדוני מלכי!

«למחר צייתי ציד צכאים וגם עתה תלך עמנו לצוד ציד.

«אבל סלח לי מלך מלכים» אמר בוסתנאי, אין אנחנו למודים לצער ולהמית חיתו שרה אשר לא ירעו ולא ישחיתו.

«האם גם לשמוע מצות מלכם אין אתם למודים?

«את מצותך אשמור לעשות, מלכי ואדוני.

למחר אך האיר היום ותצוצרות התרועה העירו משנתם את כל הקרואים

לצאת אל הציד, ועל יד המלך רכב בוסתנאי היערה. עד מהרה מצאו הצידים את הצבי הגדול בעל הקרנות התלולות והיפות, אשר גדלו ועתדו אל היום הזה. הצבי רץ בחמת כחו בין השיחים, והצידים נפזרו לכל עבר ופינה לרוץ אחריו ולהדביקהו. והנה הצבי נקרה ועבר לפני בוסתנאי, למראה הצבי האומלל חרד בוסתנאי. אך כמעט רגע התחזק הרכיב ידו על הקשת ויאמר לירות בו, למען ידע המלך כי יודע הוא לירות בקשת ולא יחטיא. עודו מתעתד ומכניט אל המטרה, ולבו אמר לו חדל ויחדל. עברו רגעים אחדים וקול קרן הצידים נשמע מכל פינות היער. אות כי נפנע הצבי והומת. מוצדו אחד שבעת השרים הרואים פני המלך השכיח לפלח את הצבי בחצו. והמלך רץ כחץ אל מקום מפלת הצבי, וחמתו בערה בו סאר, ויפנה אל מוצדו ויקרא: איך מלאך לבכך לירות את הצבי בו כרגע אשר נקרה ובא לפני?

«ומאין היה לי לדעת זאת?» ענה מוצדו בשנים נועמים.

«יורם העבר! קרא המלך בחרי אף» האם לא ידעת, כי משפט העבר

לחלוק כבוד לארזוניו?

«ומדוע זה קראת אותנו עמך אל הציד? אם אין לנו הצדקה

למשוך בקשת?

«עבר עבדים דום! קרא המלך בחמה שפוכה שנית.

«אינני עבד» ענה מוצדו, אחד השרים הגדולים במלכות פרס אנכי, וגם אני כסוך ידעתי את משפטי הציד. ולך אין צדקה להכלימני ולננוע בכבודי, כאשר הסכן הסכנת לעשות עם כל וולתי, אינני נשיא היהודים אשר הכרעת לסבחה, וגם לא הבנאי אנכי אשר המט בצדיה, לבלי הקם את השבועה אשר נשבעת לו.

פני המלך חורו מכעס וחרון, עוד קשתו בידו והחץ על יתרה ועד ארניעה הניפה המלך וירכב ידו עליה ויור במוצדו. «עבר בוגד בארזוניו! קרא המלך, והחץ יצא ויפלח את צוארי מוצדו, ויפול מת תחתיו. חרדה אתה את כל השרים והעבדים באי הציד. אין פוצה פה ורובר דבר.

«ככה יעשה לכל בוגד במלכו! קרא המלך. «קברו את המת» ויט

את סוסו וירכב לשוב העירה.

ובוסתנאי נשא עיניו אל השמים ויאמר: ברוך אתה אלהי אבותי צור ישעי ומשנכי, כי ספאת חסרך עלי, מה היתה אחריתי אם פנעתי אנכי בצבי, כאשר עדה על לבבי בתחלה.

13. יושר משפטי כוסדראי.

היום פנה לערוב, המלך ובני ביתו קמו משולחנם ויתהלכו לשות בנינת הבית, ודארא באה גם היא ותפן כה וכה לבקש את בוסתנאי,

כי ערבה עליה שיחתו אתמול, ותמצאוהו יושב לבדו תחת אחד השיחים סר ועצב.

«מדוע כה פניך רעים היום היום? שאלה דארא את בוסתנאי ומדוע אתה יושב בדר, ואינך שומע בקול שירי משוררנו הנפלא בארבוד. הלא הוא ינים כל עצב, וירנן כל לב הונה נכאים»

«גבירה עדינה! נוראות ראיתי היום ואחו בשרי פלצות, לעיני נרצח אדם אחד, נסיך, ושר גדול בארץ.

«אם לא כנמול ידיו נעשה אל הבוגד הזה?

«לא דארא, לא בחטאו סת האיש הזה, משובת עריץ הרגתהו.

«שים יד לפה בוסתנאי, פן ישמע לאיש ודמך בראשך. אך מה לך ולמוצרו? האם ידעתהו מאז?

«לא ראיתיו ולא ידעתיו מעודי — אך אידו פתאום הכרע הכריעני, בבקר — גדול ונכבד בכל הארץ, ראש שרי המלך, ובצהרים — הוכה ומת כאחד הנבלים — זאת ועוד אחרת בטרם מיתו נשא את שם אבי על שפתיו.

«האם שנאתני בוסתנאי, הלא?

«אותך אשנא גבירתי, ומדוע?

«בגלל אבי אשר המית את אביך.

«וכה און פעלת את? ומה חטאת כי אשנאך, ובתורתנו כתוב לאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו».

מה יקרה ונשגבה התורה הזאת! קראה דארא «לא כן עמנו אנחנו בני פרס, איש אחד יחטא ונכרתה כל משפחתו אחריו. —

עוד דארא מדברת עם בוסתנאי והנה איש אחד בא ונרחק אל הנן בחזקה, שומרי הסף עמדו לקראתו ולא נתנוהו לבוא, אך האיש נכבד בעמו מגדולי עשירי פרס, וברעת נפשו הדפס בטרם יאמרו לנגוע בו. וכמעט דרך על הסף נשא רגליו וירץ עד המלך ויפול על פניו ארצה ויקרא: הושיעה ארוני מלך מלכים!

המלך פנה אליו בחרי אף ויקרא: איך באת אל הנן?

«נפתלתי עם שומרי הסף ויכולתי להם למען אוכל ואפיל תחנתי לפניך.

«בן מות אתה! אמר המלך

«המיתני נא, אם חטאתי, אך בטרם אמות, שפטה משפטי וריבה

ריבי.

«מי אתה האיש!

«ערי שם עבדך אמר הפרסי, בן משפחה נרולה וקדומה בארצך, וכבר מימים רבים אנכי יושב במסבי עיר מלכותך בנחלות אחותי, איש

מצליח הייתי עד עצם היום הזה, אשתי רהבה ילדה לי שני בנים ואני הודיתי לאלהי חסדיו, על האשה היקרה אשר הוכיח לי ועל הילדים אשר חנני. אך זה שבועות אחרים והנסיך שירוהע סר אל צל קורתו עיף ויגע בשוכו סן הציד. בשמחה קרמנו פניו האכלנוהו והשקינוהו כיר אלהים הטובה עלינו, אך הוא נשא עין אל רהבה אשתי. והיום בצאתי אל מלאכתי התנפל הנסיך על ביתי בחזקה, ויגנוב את אשתי, אם שני בני!

ובגלל הדבר הזה הרהבת עזי בנפשך להחריר את מנוחתי? קח לך אשה אחרת.

למה ידבר אדוני המלך כזאת! אהבתי את אשתי, ובני צועקים מרה בוכים ומיללים, איה אמס!

«ולמען צעקת ילדיך באת עד הלום להלאות את מלכך? לשוא הגדלתי את הפרסים, עם כפוי טובה! לשוא נלחמתי בעדם עשרים מלחמות, ופעלתי גבורות. לריק הבאתי להם שלל כל הגוים, ושפעת מכמני מלכים כסתה אתם, הלא ידעת כי שירוהע בני הוא ויורש הכסא, האם אין לו צדקה לקחת לו נשיכם ובנותיכם למלא נפשו כי יחפץ! רואה אנכי כי רות מרי ומרד החל לפעם בכם, וידי נטויה לבצור אותו ולהכריעהו, כבר ראה מוצדו את תגרת ידי, וכלכם יחד תספו עמו. קרב הנה מור!

מור שר הטבחים נגש נפל על פניו ארצה וישק את האדמה אשר המלך עומד עליה, «מהרה» אמר המלך! העמד משמר אחר על יד הנן ואת אנשי המשמר האלה אשר לא חשכו את האיש הזה לבוא אל הנן להפריע את מנוחתי הוצא להורג, ואל ערי פנה ויאמר ואתה ערי! נשאתי את עונך ולא תמות. קחה לך אשה אחרת, שמח נפש ילדיך בשעשועים וצעצועים וינחמו, ולאט לך אל העלם שירוהע, ישתעשע גם הוא באשר חשקה נפשו, דום והוחיל כי בעוד שבועות אחרים ישיב לך שירוהע את אשתך. ואתה לך לך ושמה במתנת חייך אשר נתתי לך.

אין נפשי אל מתנת חנם! קרא ערי בקול גדול, אמותה נא הפעם מידך לועג לחסא ופשע! אך דורש דמים ידרוש דמי מידך. כבר ראית עוני ותברח סן הארץ — ומי יודע מה יולד יום? אולי יסור צל הצלחתך מעליך עוד בעצם היום הזה.

פני המלך חורו, ואש חמתו נשקה בו עד להשחית, כבר רחפה גורת מות על שפתיו, אך עד ארגיעה נחם ויאמר: הוציאווהו מעלי לא אמיתוהו.

אהה! קרא ערי, טוב מותי מחיי! וכמו חפץ לדבר עוד דברים אחרים, ועברי המלך אחוה בו ויוציאוהו מאת הנן. —

ערי מוצא, ומור שר הטבחים בא להודיע את המלך כי מלא את פקדתו ושומרי הסף הומתו.

בו ברנע הזה נשמע מרחוק צלצל חרבות וכלי נשק, וקול אנקה ויללה. ויפן המלך אל שר הטבחיים, לאמר: מה זאת?

«קול ילל בני משפחת מוצדו הבוגד הוא זה המוצאים למות» אמר מור «כל בניו, נשיו, אוזיו וקרוביו, כל אלה אספו יחד אל מקום הסמכת, ורק בנו הבכור הורמוצר לברו נמלט».

אור פני המלך שב אליו, ושחוק שמחה נראה על שפתיו. קול יללת הלקוחים למות דמם. המשורר בארבוד שב לשיר שיריו הנעימים, והמלך ואחוזת סרעיו שבו לשוח בגן כבראשונה.

בוסתנאי נשמט סאת המסכה אל תחת ענפי אחד השיחים, מקום אין הוא, ויפול מלא קומתו ארצה ויבך ויתפלל ויאמר: ה' אלהי אבותי! איה איפוא אנכי! מה תחוינה עיני, ומה תשמענה אזני, נפשי בתוך לבאים אשכבה, ואנכי מה אני ומה חיי! פנה אלי אלהי ישעי והגן בעדי כי יחיד ועוזב אני, אבי מת בעלוסי ימיו, אמי ואמי זקני רחוקים ממני, גם רעי ידוד נעורוי אין עמדי, מי יורני יתכך לבי בעצתו, פנה אלי אלהי אבותי וחנני, שלח אורך ואמתך המה ינחוני, שלח מלאכך ויסק עלי — ויצילני ממתלעות הסורף הנורא הזה.

ובקומו מן הארץ ראה בוסתנאי את דארא באה לבקשו, ויצא ממחבואו ויקרב אליו. וכראותה אותו קראה: איפוא היית בוסתנאי וכבר שאל המלך עליך. הלא בבית כי נעוית מראות! אך השמר ושמור נפשך כי חייך תלואים לך סנגד.

ובוסתנאי הלך עם דארא לנשת אל המלך. כמעט פנה המלך אל הנשיא ויואל לדבר אליו. והנה עברי המלך באו לאמר כי ציר שלוח מארץ ערב בא ובידו סכתב אל המלך. המלך צוה והציר בא לבוש כאחד האדם, הא נפל על פניו ארצה ולא כרע לפני המלך, אך עמד נצב לפניו.

«כי אתה» שאר המלך את הציר, והמליץ תרגם לו את שאלתו, «שמי סעיד» ענה הציר «ערבי אנכי משבט כרייש. אלהים הוא אלהים ומחמד הוא נביאו, נביא אלהים מחמד אבן עבדאללה שלח אל מלך פרס את המכתב הזה».

המלך רזם אל שר סודו ויקח את המכתב מיד הציר, שחוק לעג נראה על שפתיו בקראו, המלך ראה ויבן ויצו לקרוא את המכתב בקול. —

«סלת נא מלך מלכים» אמר שר הסוד. המכתב כתוב ערבית

תנה לי רנעים להתבונן ואקראהו לך פרסית ולא אכשל, עברו רנעים אחרים ושר הסוד התל וקרא בקול רם.

«אלהי השמים והארץ, בורא כל, אל נורא ואדיר, אחר הוא ואין אפסו עוד, מושיב מלכים לכסא, ומשפילם שבת, הוא נושא שלום וברכה אל מועיל פרס, אל המלך הגדול כוסדראי השני.

«יודע לך המלך כי האלהים הוא אחר ואין שני לו ואני כותב המכתב הזה מחמד בן עבדאללה נביאו, האלהים בחר בי ויקימני על, להרום את מזבחות האלילים, וללמד את כל העמים לדעת לעבור את אלהים האחר. וגם לך המלך כוסדראי משך אלהים חסדו, ומפי ידבר אליך לעזוב את אלילי השקר אשר פיך יקראם בשם אחריםון ואורמוצד, את הפירווררים והדיוועסים, שמע נא דבר אלהים ומפניו תחת, קולו קורא אליך פנה אליו, אז ישלח לך האל הגדול הזה עזרתו יפיל עמים תחתך, יכונן כסאך לדור דורים, אך אוי לך אם תמאן לשמוע בקולו. כסאך יגר לארץ, אתה תלך בשבי, וזרעך יכרת ויכחד מן הארץ. עזוב את אליליך האלמים אין מועיל כמו, גרש את חרמומך מן הארץ, והיה אלהים לך לאלהים. ונביאו מחמד. — כה דבר מלאך ה', ונביא מחמד בן עבדאללה הכריישי».

כאשר בלה השר לקרוא את המכתב, מלא המלך פיו שחוק, ועמו שחקו בקול גדול כל שריו ועבדיו. המלך לקח את המכתב בידו ויקרעהו לקרעים קטנים ויפזרם לכל רוח.

«משוגע!» קרא אל הציר. ציר איש משוגע וחסר דעת, שוב אל ארצך והגר אל האיש המשוגע אשר שלחך את אשר עשיתי למכתבו, ואם בוא יבוא הנה ועשיתי לו כאשר עשיתי למכתבו. כשמוע הציר תשובת המלך מפי המתורגמן השתחיה אל המלך ויפן ויצא תלא ענה דבר, כי כן צוה עליו מחמד.

(14) ה מ ש ת ה

ימים עברו ושבעות חלפו ובארמון המלך לא קרה מקרה רע וזר להרעים את בוסתנאי ומעט מעט שבה לו גם מנוחה נפשו. האמנם התנכלו לו חצרני המלך וסריסיו מקנאתם בכבודו, וארצעם-דאקט התנכלה לו, גם היא משנאתו אתו על אשר נסה אחרי דארא, ויחדיו חשבו עליו מחשבות לשלח ברשת רגליו, אך דארא השכילה לסבל עצתם תמיד ולהצירו מרוכסיהם. שירוהע לבדו לא שת לבו אל הנער העברי, כי התהלך בגדולות ובנפלאות למצוא שכיות חסדתו חדשים לבקרים.

אולם נעמו וערכו לבוסתנאי השעות האחדות אשר קבע לתורה את רעהו אחאי בבית אבון, הלסוד היה נחמתו ובשיחותיו את בני הבית

הזה התמימים והישרים מצא ענג ושעשועי ואחאי הולך ומוצא חן ושכל טוב בעיני דודו ודורתו, וגם בעיני בתם שרה היה טוב. ומה גדלה שמחה בוסתנאי בשמעו מפי אבון ואשתו באחד הימים אשר סר לביתם כי בחרו באחאי לתתם לו את בתם לאשה. בביתם ישב מפתם יאכל הוא ואשתו כל הימים וכל מחסוריו עליהם, לא ינוע לבקש לו מחיתו, ואך בתורה יהנה כל היום, כי-אבון היה איש עשיר ושרה יתירה לו. שמחה מהורה מלאה את כל פינות בית אבון, ופני אחאי האירו באור הצלתו, בוסתנאי ראה ונהר, שמח ושש בטוב אהובו, ובלבבו אמר מי יתן ואצא גם אני מארמון המלך ומצא לי להקדיש ימי לתורה ותושיה.

וכבוא בוסתנאי אל בית אבון ביום המחרת חרד חרדת שמחה חדשה כי אביו זקנו רבינו כפנאי בא ממחוזא לראותו, וברכו בשם אמו ואמו זקנתו, בוסתנאי נפל על צוארי אביו זקנו ויבך ויאמר: קחני נא אבי עמך, השיבני נא אל אמי אשבה נא לפניך ואשתעשע בתורת פיך.

«הלא ידעת בני אמר כפנאי» כי אין לאל ידי לעשות כזאת, ומרוע איפוא בני לא טוב לך בחצר המלך?

ויספר בוסתנאי לאביו זקנו את כל הגוראות אשר ראה בחצר המלך וכי גם לו עוינים ואויבים שכה אשר לא יחדלו להציב לו משחית ולתפשם ברשתם, וכי לולא דארא אשר התיצבה לשמרו ולהצילו כי עתה כבר כלתה גם אליו הרעה. — אך סדי דבר בוסתנאי בדארא והתמלצו מפיו דברים אחרים בתומת נפשה, ביקר רוחה, וכאהבתה אותו, נבהל כפנאי כמעט ויאמר: השמר ושמור נפשך בני לשנות באהבתה. הלא ידעת מי אתה?

יהי לבך סמוך ובטוח אבי, ענה בוסתנאי, ככל משמר אצור לבי ולא יסיתני יצרי.

ויוסף בוסתנאי לספר לאביו את כל המוצאות אשר מצאו את חצר המלך לכן היום אשר בא שמה, ויהי בהגידו לו את דבר הציר השלוח סארץ ערב ומכתבו אשר נקרא באזני המלך, וכי מלא המלך וכל שריו ועבדיו פיהם שחוק על דבריו וחלומותיו, רעמו פני כפנאי, נענע בראשו ויאמר: גם אנכי שמעתי שמע הישמעאלי הוה הנקוב בשם מחמד המתפאר כי הוא נביא לאלהי השמים והארץ, והוא שלחו לקרוא בשמו כי אין עוד מלבדו. ולכי אומר לי כי עשה יעשה וגם יוכל, גדולות ונצורות צפינות לו ולתורתו. כבר הגידו לנו חכמינו אשר באו בסוד ה' מראש כי בימים יבואו יקום איש מבני ישמעאל ודרך כוכב מזרע אברהם, להאיר חשכת עמים רבים וגוים עצומים באור מעט כי יגונב אליו מתורת ישראל. ואנכי הרואה כי הוא הוא האיש אשר חזו במחזה, הוא הוא האיש אשר בו בחרה ההשגחה העליונה לפלם נתיב לחפצה הקדוש. כי כבר רבה רעת העמים

עובדי האלילים, וכבר מלא צבאם, בא קצם ואמת בצעם. האמנם גם זאת הגידו לנו חכמינו יודעי העתידות כי ידית האיש הזה עלינו רעות גדולות, והעמים אשר יאמינו בו ובתורתו יכבידו עולם על בני ישראל מאד. אך לא יעשו עמנו כלה חלילה, ואף יהיו עלינו סתרה לבלי נלך תמס עד אשר יבוא יום ישענו ואור ה' עלינו יורח. ילעג המלך כוסדראי לדברי האיש הזה, ימלא פיו שחוק — ואשר חזיתי אנכי, הנדתי לך, ואתה שמע ודע לך.

עוד רבות נדברו יחד כפנאי ובוסתנאי, לא חדל האב הזקן לנחם את נכרו הצעיר לתמוך בדברי אמת ואמרי דעת את לבבו, ולא חדל הנכד הצעיר לשאוב תקוה, עצה, ותורה ממקור חכמת אביו הזקן. עד אשר חלף הלך לו היום, ועבר גם הלילה. — וכיום המחרת ברך כפנאי את בוסתנאי וישב לו לביתו אל מחווא להודיע את ילתא את שלום בנה.

וסרגלי המלך הודיעו אתו לאמר בא כפנאי דעסמאנערה ראה את בוסתנאי ודבר עמו. ויחר לו מאד ויאמר אל המלכה שעהין: יודע אנכי כי היהודים הם שונאי נפשי ומה גם בוסתנאי, כי איזה דרך ילך לבבו לאהבני והלא אנכי הרגתי ואבדתי את כל בית אביו. מה מאד חפצה נפשי לשלח גם את העלם הזה אל אביו, אך יראתי להפר את השבועה הגדולה אשר נשבעתי בחלומי. ועתה הנה נא אנסנו למען אדע את לבבו — למחר אעשה משתה גדול, ובחמת מין אשכרנו, או אז יניד לי את כל מצפוני רכו, ואוי לו אם פיו יענה בו כי לא ישכה את אשר עשיתי לאביו ולביתו.

ודראא אשר ישבה על יד אמה שמעה את הדברים האלה יוצאים מפי אביה ופלצות בעתתה, אך עד מהרה התאפקה ותאמר בלבבה להזהיר את בוסתנאי ולמלטו משחת. ולעת נסו צללי ערב וכל בני הארמון נאספו לשמע בקול שירי בארבוד בנינת הביתן, קרבה אל בוסתנאי לדבר עמו וסדי דברם הובילה אותו אל קצה הגן הרחק מכל בני בית המלך ותאמר אליו בלאט: בוסתנאי! הקשיבה אלי הפעם ואל תפריע דברי כי חייך תלואים לך סנגד. ירעתי כי שונא אתה את אבי על אשר המית את אביך, ירעתי כי גם הליכות משפטיו תועכה בעיניך, כי בעז באפו יהרוג ולא יחמול ירעתי כי כן הוא, אל תכחישני, אך הסכת ושמע סחר יהיה משתה גדול בבית המלך והוא נטה קו לשכרך, ולהוציא מפיך ומלבבך מלים, בעת יעברך היין. ועתה השמר לך ושמור נפשך.

«איך אשים משמר לשפתי, ואני רך וצעיר, והיין יבלע כל עצתי? שאל בוסתנאי, ועצמותיו רעדו מסחר.

«גם אנכי לא ידעתי, המלך יושיע לך כוס גדול מלא יין, ויצו עליך לשתותו כלו».

«אך אנכי לא אשתה את יינו אף כי יצוני כי כן מצוה אנכי ועומד מטעם אמונתי לבלתי שתותו».

«אם כן הדבר» קראה דארא בשמחה «ראה מצאתי עצה להנצל מפח ישמון לך. הלא הסכן הסכין אבי להכין מאכליך ויין משתיך על ידי איש עברי וכן יעשה סחר, אי לזאת אחליף את היין המובא בעדך, במים, על ידי אחד מעורכי שולחן המלך, שומע לי ונאמן עמדי, וכבוא דבר המלך אליך לשתות קחה את הנביע הגדול אשר יוצג לפניך ושתהו, והתהולל כאיש עברי יין, ודע מה תשוב שואליך דבר».

«כן אעשה כאשר דברת, והלא גם דוד אבי ידע לשנות את מעמו ולהתהולל לפני איש סרך גת».

«עוד דבר לי אליך בוסתנאי, עוד דבר יעשה המלך לנסותך, כי יושיע לך צנצנת סמים עשויים להפיג את היין בריחם, והיה כאשר תרית, ועשית כמו עבר יינך, וכמו שבה רוח, מבינתך אליך. למען לא יבין המלך כי רמה רמית הו».

«קטנתי מכל החסדים אשר את עושה עמדי דארא» קרא בוסתנאי במה מצאתי חן בעיניך להכירני ובמה אפוא אכף ואקדם לך דארא! כי תמלט משחת חיי».

«אל תוסף לדבר כמו בוסתנאי וחייד יקרים ונכבדים בעיני עד לאחת, נעמה לי נפשך, מנפש אחותי ואחי, מנפש אבי ואמי».

ובוסתנאי חרד לשמוע כדברים האלה מפי דארא, זכר את אשר הזהירו אביו וקנו, ואת אשר ענהו והבטיח לו, אך תומת נפש בת המלך היפה הרהיבתהו, ורב טוב אהבתה אותו הביא רעת גילה בלבבו.

ביום המחרת הכינו בארמון המלך משתה גדול, שולחנות זהב גדולים העמידו באולם הבית ועל מטות זהב וכסף הסבו הקרואים גדולי שרי המלוכה, ובוסתנאי גם הוא נקרא וישב על שולחנו לברו, ומאכלו ומשקהו אשר הוכן לו, עד שהמלך במסכו וכטוב לכו ביין קרא לבוסתנאי ויאמר אליו: ראה בוסתנאי את מוצא שפתי שמרתי הנך יושב בארמוני וכל כבוד בני נתן לך, ועתה גשה נא בני קח את הכוס הזה מידי ושתהו לחיי מלכך ומטיבך».

«סלה נא לי ארוני ומלכוי» ענה בוסתנאי וכל עצמותיו רעדו, סלה נא לי בסובך הגדול, הלא ידעת כי לא אוכל לשתות מיינך. וכבר עשית עמדי חסד לתת לי מאכלי כדתי, הפלא חסרך עמדי גם היום ותנני לשתות כוס מלא יין מעל שולחני, אשתהו ואריקהו לחייך ולהצלחתך».

המלך הפיק לו רצון, ובוסתנאי מהר ויקח את הכוס ויגיעהו אל פיו ובראותו כי דארא מלאה את הכמחתה, מהר וישתה את כל הכוס עד תומו, עברו רגעים אחדים ובוסתנאי עשה כמו עברו יין, העמיד פניו קרץ בעיניו, מלל ברגליו, נשען על שולחנו ותחזיק בו בחזק היד כירא פן יפול, המלך ראה ויצחק. ויאמר אליו: רואה אנכי כי לא הסכנת לשתות יין, ואביך אשר שלחתיו ביד פשעו האם גם הוא לא היה נותן בכוס עינו.

«מה לי ולאבי! אדוני המלך מה לי ולאבי קרא בוסתנאי בקול גדול — הנה הוא כבר מת ואין חלקו בחיים, ואנכי, ואנכי חי וקיים בחסרך הגדול, אנכי חי, שותה יין, שש ועלו לראות פניך מלכי, מלך, מלך מלכים».

«מוחיך בארמוני הטובים המה בעיניך?»

«ארמונך, מלך מלכים, ארמון גדול ונפלא, מלא כל טוב וכל חסרות החיים! אך ששון ושמחה כל היום, קול שרים ושרות, שירים וזמירות רקוד ומחולות, מה נעים חבלי מה שפר גורדי, בארמונך מלכי, מלך מלכים!»

«אמנם כן» ענה המלך מכל אלה לא ראית במחוזא דבר אף לא שמעה שמה אונך מעולם, ומה דעתך בוסתנאי — על דבר משפט מלכותי, ועז מסשלת?

«מי ירמה במלכים כך, ומי יערך לך? גדול אתה במלוכה, ולך נאווה תהלה —

והמלך הושיט צנצנת קטנה אל בוסתנאי ויאמר: הריח בוסתנאי מריח הסמים».

בוסתנאי שאף ריח, ויעשה כמו עבר יינו, העמיד פניו ויתיצב הכן וכמו חרד ונבהל אמר: סלח נא אדוני ומלכי — כי העתרתי דברי עליך, דברתי ולא ידעתי מה, כי היין הלמני, ורוחי מבינתי עובני.

«אל תירא בוסתנאי לא הסכלת לדבר, עלם טוב ותמים דעות אתה אין מוסה רעה בלבבך, אכול ושתה כאות נפשך, את שבועתי אשמור לך והייתי מן בערך כל הימים» —

15. שוד ורצח

ימים אחדים עברו מיום המעשה המסופר, ובוסתנאי יצא ללכת אל בית אבון לבקר את רעו אחאי, והנה הנסיך יורש העצר שירוהע יוצא גם הוא ועמו להקת אנשי חיל מווינים, כאשר הסכין לקחת עמו תמיד. «אן פניך מועדות בוסתנאי? קרא שירוהע».

«אל בית אבון שר אוצרות המלך» ענה בוסתנאי.

«אם כן נלכה יחד, סוסי הערבי חלה והמלך נתן לי רשות לבחור לי סוס אחר מאורותיו, ואתה מה חפצך בביתו, האם גם תחפוץ גם אתה לבחור לך סוס קל הרגלים?»

«לראות את שלום ידיד נעורי אחאי אנכי הולך, אשר יחד ישבנו לפני אבי זקני לשמוע תורה מפיו».

«ומה לאחאי רעך בבית אבון?»

«אבון הוא דוד אחאי, ואת בתו שרה היפה אמר לתת לאחאי לאשה».

«את שרה היפה! — היפה היא באמת? נלכה נא ונראה».

לדברי הנסיך האלה נבהל בוסתנאי ועד מהרה אמר להסיח את הנסיך לדברים אחרים להניאו מעצתו ללכת אל בית אבון כעת למען אשר יוכל להזהיר את אבון וביתו להסתיר את שרה, ויאמר: אדוני שירוהע נזכרתי כי בארבוד אמר לשיר היום שירים נפלאים, האם לא טוב כי נשוב אל נינת הביתן להתענג על ישיריו, ואל בית אבון נלכה סחר.

ויצחק הנסיך ויאמר: בנתי לרעך בוסתנאי כי האמר לחשוך אותי מלראות את שרה היפה היום, לא יצלה מורא בלבבך ולא תדאג לכלת אהובך אחאי, אין לי חפץ בכנות היהודים, כי אינן מוצאות חן בעיני,

וכבוא שני הנסיכים האלה, בבית אבון והנה שרה לקראתם. שירוהע אך הביט בה ונצב כנד — יפיה הרחיבהו ולקח לבכו.

«יהודיה יפה בכנות» אמר שירוהע, הנך יפה באסתר המלכה אם בית אבותי. ואל בוסתנאי פנה ויאמר דע וראה כי נחמתי על אשר דברתי לך. שרה החרישה ולא ענתה דבר. אך ראתה את פני יורש העצר הנודע לרעה, ותאמר להשטט מידו.

«מה תתחמקי שרה! קרא שירוהע עמדי מה עָדִי הלא מצאת חן בעיני והנני מושיט לך את שרכיב הוהב אשר לאבי בית אבותי ארשיד (אחשורוש)».

עודו מדבר ואבון בא, ובראותו את יורש העצר אמר: מה זה ראה הוד יורש העצר להנחילני את הכבוד הנדול הזה, לבוא לבקר בביתי הדל?

עד שאבון מדבר ושרה נשמטה ואיננה, שירוהע לא הרחיב עז בנפשו לעצרה בפני אביה, ויגד לו את חפצו, ואבון סחר לסלא רצון הנסיך ויוליכו אל אורות המלך.

למחרת היום שב שירוהע ויבוא אל בית אבון, והיטיב חרה לו בשמע כי שרה נסעה מפה אל עיר קטיספון אל קרוביה, אך לא דבר את בני בית אבון משוב ועד רע, כי אם סחר לבוא גם הוא אל קטיספון וכאשר חפשה שם ולא מצאה הבין כי שקר הגידו לו וכי החביאו את שרה מפניו. — אז אמר בלבבו לשתוק עד עת מצוא.

ואכות שרה ראו כי שירוהע מחריש ויאמרו כי כבר שכח שירוהע בהמון תעתועיו את שרה ולא יזכרה עוד, החביאוה שלשה חדשים וליום יום המועד לחג תזונתה, שבה שרה לביתה. אך שירוהע לא שכח את שרה לא שקט ולא נח כל הימים. כי זה דרך כסל רשעו להתחזק במזמה זו חשב עד עשותה ועד הקימה. על בן העמיד לו מרגלים אשר הודיעו מכל הנעשה והנשמע בבית אבון, דבר יום ביומו.

ואבון אמר לחוג חג כלולת בתו היחידה בכל הדר תפארת, יום שמחת גילו בא, וכל נכבדי עדת היהודים נקראו ובאו, ובוסתנאי בתוכם, בן ביתו הנחמד העמידו חופה יפה ויקרה מאד ואל תחתיה הובא החתן בשירים וזמירות גם הכלה סיבלה בשמחות וגיל בתופים ומחולות אל מקום המועד. והנה יורש העצר ועמו להקת אנשי חיל הבקיעו בנג, חרבו השלופה בידו פנתה לו דרך עד החופה וכארי על מרפו התנפל על הכלה ויאחזה בשמאלו, פלצות אחזה את האבות הכלה ואת הקרואים ולא ידעו מה, ואך אחאי מצא עז בנפשו להרעם בקול זעקה גדולה וזרה על שירוהע להגית אליו ולהציל מרפו מידו, ושירוהע ראה וינף ימינו למחוץ בחרבו את ראש אחאי. אז מהר בוסתנאי בחמת כחו ויתקע את שלחו בימין שירוהע ושירוהע כרע ונפל לארץ וחרבו נפלה מידו, אחאי הרים את החרב ויאמר להכות את שורד רעיתו הנופל, אך אנשי שירוהע מהרו תפשו את אחאי ואת בוסתנאי ויאסרום בנחישותים, ואל שירוהע פנו ויוציאו את השלח מידו הפצועה, שטפו את הדם, הקיצוהו, השיבו רוחו כי התעטפה עליו, וישאוהו אל ארסון המלך. גם את שני האסורים הוליכו אל הארכון.

המלך נבהל בשמעו את הדבר. ויצו להשכיב את שירוהע על מטתו ולרפאותו, ואת בוסתנאי ואת אחאי צוה ויתנום בבור אשר כחצר המטרה. וביום הסחרת קרא אל שבעת שרי פרס ומדי היושבים ראשונה במלכות לחרוץ משפט האנשים אשר פגעו בהנסיך יורש העצר. ובלם פה אחד ענו ואמרו אחת דת שניהם למות.

דבר אין לי עם אחאי יומת בעוננו אמר המלך, אך בוסתנאי — הלא ירעתם את השבועה אשר נשבעתי בחלומי.

נקית מן השבועה אשר נשבעת בחלומך, מות יומת הרוצח אשר הרים יד לשפוך דמי בן המלך, לא ינקה.

ואחד השרים הוסיף לאמר: דמי בנך הלא דמי נפשך המה, ולמעןך ולמען כבוד קדושתך יומת האיש אשר הרחיב עז בנפשו לשפוך את הדמים הקדושים האלה.

רנעים אחדים היה המלך כמחריש ואחרי כן צוה לכתוב את פתשגן הדת למען אשר יחתמו בחותמו.

בין כה וכה שלח אבון רץ אל מחווא, אל רבינו כפנאי, ועד מהרה באו רבינו כפנאי וילתא בתו אל דעסמאנרעד, ויבואו לפני המלך.

«מלך מלכים! קרא רבינו כפנאי, זכור את השבועה אשר נשבעת דוד המלך ינקים סמך נקמת נינו האחד, שארית פלישת זרעו.

«נקי אנכי מן השבועה אשר נשבעתי» ענה המלך. לא בדבריו יסוה בוסתנאי כי אם בדבר דתי פרס ומדי —

«וביך, מלך אדיר! המשפט» אמר כפנאי «להטות את החוקים כרצונך, ולך לבד הצדקה לחן את אשר תחן.

«אבל אין נפשי להפליא חסד עם רוצח בני, כי יהפך לבב בני לשנוא אותי ולהתיצב כצור נגדי.

או נפלה גם ילתא אפים ארצה לפני המלך. אחזה כפות רגליו ותקרא! חימה חמולה ארוני המלך, את בעלי את חותני וכל אשר לי הרגת בחמתך, ועתה יכמרו נא רחמיך על יתר הפליטה, ואל תכבה את הנחלת הנשארה, חמול נא על אמתך, ואל תמית את בנה יחידה. ולא ענה אותם המלך דבר ויצו להוציאם מעל מסגיו.

(16) הנסיון

הסריסים באו להוציא את רבינו כפנאי ואת ילתא, ורבינו כפנאי מצא עז בנפשו ויקרא בקול «אם כן איפוא דע לך מלך פרס, כי בחמתך בטבעתך משפט מות בוסתנאי, חרצת גם משפטך. המלך דוד יציל את שריד שאריתו ויקה נקמתו ממך».

כוסדראי שחק שחיק עברה וחימה. אך דברי כפנאי חררו במורשי לבבו. החלום הנורא הוא עמד נצב לנגדו, והשבועה אשר נשבע הפחידה את כל עצמותיו.

רבינו כפנאי וילתא יצאו והמלך נשאר לבדו נבהל ונדהם, ועצתו התבלעה, אימת השבועה הכריעתהו, אך גם את שירוהע ירא הוא מאד, ומסגיו נתת תמיד — כי שירוהע הוא בנו יחידו בן לאשה גדולה ונכבדה בארץ פרס, ומטעם דתי פרס ומדי רק לה היה משפט המלוכה, כי אך היא לבדה מכל המון נשיו הולידה לו בן. אך הוא לא שם לבו אל החק הזה וכאשר מצאה אשה אחרת מבית הנשים חן בעיניו, הסיר את אם שירוהע מנבירה ויתן מלכותה לרעותה הטובה בעיניו ממנה.

טוב יגון וכעס ירדה הנדחה שאול בדמי ימיה ובטרם מיתה קללה את המלך קללה נמרצת, ותאמר כי גואלה חי ושירוהע יקום נקמתה. ולמן

היום ההוא ירא ופחד המלך מפני שירוהע, לא כהה בו ולא עצבו לבלי תת לו תואנה להרים בו יד. דברי הימים לממשלה פרס מלאי אישם מדמי מריבות ומרידות כאלה, ועיניו ראו ולא זר כי אחי אמו קמו על הארמוץ אביו, נתנוהו בכלא, עורו את עיניו אף יהמת המיתוהו, למען הושיב על כסאו את שארם אשר אהבו. כזאת וכזאת נעשה בפרס בימים מקדם וגם בימיו, וסי יודע אם לא יקום בו גם שירוהע בנו, לנקום נקמת אמו, אם אך ימצא לו ידים לאמר כי אין כבודו יקר בעיני המלך, ואיננו דורש דמו מידי בוסתנאי — כדתי המלוכה. — רצה כוסדראי לשום נפש בוסתנאי בחיים למשוך אליו חסד — אך פחד לבלי יהיה החסד הזה מוקש לנפשו. המחשבות האלה הרעימוהו החרידוהו, ובהלך נפשו הלך לראות את רעיתו שערהין המלכה לשפוך שיחו בחיקה. ובכואו אליה מצא את דארא אצלה, מויללת ומיבבת. ויהי אך ראתה דארא את המלך ותמהר ותפול לדגליו, ותתרפק על ברכיו ותתחנן להמית גם אותה בוסתנאי — ובמרי שיחה אמרה «אבי! מה הטא בוסתנאי ומה עשה רעה? האם כגלל אשר נבורת צדקתו הרהיבתהו להציל את כלת רעו מיד נבל ומרצח יומת בוסתנאי? ולא עוד הלא סחץ שירוהע ירפא, יקום ויחי, ונפש בוסתנאי מי ישיב לי? ובדבר דארא כזאת, נתנה קולה בבכי, וגם המלכה שערהין הורידה דמעה ותאמר: אם מצאתי חן בעיניך מלכי ואדוני! חסול על העלם הזה למען בתי יחידתי ולמעני אני רעיתך.

סן היום אשר היתה שערהין אשה למלך לא מנע משאלותיה ממנה אך עתה רעמו פניו ויאמר: אין לאל ידי להושיע. שבעת השרים הגדולים היושבים ראשונה במלכות חרצו משפמו למות. ואם אעשה עמו חסד יקצוף עלי שירוהע קצף והדית עלנ רעה. ואל דארא פנה המלך וישאל ואת דארא האם כן גדלה אהבתך את בוסתנאי, את הנער העברי הזה?

«אהבתי את בוסתנאי בכל לבבי ובכל נפשי» ענתה דארא, נעימה לי אהבתו מאור השמש».

«הידעת דארא לא תוכל להיות לו לאשה כל ימך?

«ידעתי גם ידעתי» ענתה דארא אך בכל זאת את חיי והצלחתי אתן בעד חייו והצלחתו. העלם העברי הזה יפה כהמה, חכם מכל אדם, נדיב לב ויקר רוח אין כבני תמותה משלוי. ותוסף לבכות בכי גדול.

«כנים דברך» ענה המלך, העלם הזה, נבון וחכם, יקר רוח, ונפש נדיבה, גם אנכי אהבתיו מאד, ויקר וחביב הוא בעיני מבני שירוהע, אשר אנכי ירא אותו כאת שונאי הגדול, וגם את דארא בתי אוהבת איתי, ושערהין מחמל עיני, תתחנן בעדו. ומלבד כל זאת הלא נשבעתי לשמור אתו כבבת עיני — וסי יתן אוכל ואושיעו. עתה לכנה עמי הבו ואנסה אליו דבר, אולי אוכל למלט נפשו.

כשמוע דארא את הדברים האלה לבשה גיל ושמוות, נפלה על צוארי אביה, נשקה לו ותשחק ותבך גם יחד.

בכור צר ואפל כמעמקי המבצר ישבו בוסתנאי ואחאי, חרדים ונרהמים «אוייה לי!» קרא אחאי «כי בגללי אתה הולך למות, אללי לי כי בשלי יכבה נר דוד.

«אל יחר לך אחאי ידיר נפשי» ענה בוסתנאי לא אנחם על אשר עשיתי למענך. וגם עוד היום לא עזבתני תקותי, ה' אמר לדוד כי לא יכרת זרעו מעל פני הארץ, ושארית הפליטה הלא אני, הנצר האחד משרשיו — אך הסבת והקשיבה קול צעדה אנכי שומע — דלת הכלא נפתחה, והמלך בא;

בוסתנאי ואחאי נפלו על פניהם ארצה, וישקו את עפרה.
«מה עשית בוסתנאי? קרא המלך «קום עמוד דבר לי אליך»
«הרבר אשר עשיתי מלכי וארוני!» אמר בוסתנאי בקומו, עשיתי למען הצל כלת אחאי ירדי מדי עושק נפשה.

«הידעת כי שפכת את דמי אכאן הקדושים הנוזלים בעורקי שירוהע — בן מות אתה!»

ובוסתנאי מחריש —

«אבל בוסתנאי בני!» הוסיף המלך לדבר, נפלאות לי אהבתך מאהבתי את בני ומדוע זה איפוא הכרעתני להסנירך למות?
«מלך מלכים! ענה בוסתנאי, הלא לך הצדקה למשוך אלי חסד. «כנים דבריך בוסתנאי — אך לא בדבר הזה, ומה אעשה כי יקצוף עלי בני ייהי ערי — מות תמות בוסתנאי» הידעת נפש מי תדאב על מותך באין הפגנות?»

«אמי ילתא, אבי זקני כפנאי, וכל בני עמי יחד יאבלו ויקוננו על מותי. אך אבל דארא בתי יגדל מאבל כלם יחד. הנך משתאה בוסתנאי לשמוע מפי כדברים האלה — אך דבר אמת כפי, דארא הבת היחידה לאשתי האהובה לי שערהין, אוהבת אותך!»

«ואתה אדוני ומלכי תשמיעני זאת למען עוד יסר לי סר המות. האם גם אתה אוהב את דארא?»

«איך ארהיב בנפשי עו לשאת עין אל בת אדוני המלך?»

«ואילו סבנות עסך היתה דארא?»

«או אז מה שפר גורלי וחלקי בחיים, ולו היתה גם מדלת העם בחרתיה, ואשימה עסרת לראשי.

«אי לזאת שמע נא בוסתנאי» אמר המלך הנני לשים נפשך בחיים —

ולא עוד כי אם בהאספי אל אבותי תשב על כסאי — שירוהע ימות בפצעו תחת יד עבדי הרופאים, גשה אלי ואשקך בוסתנאי, היה לי לבן, נאמן לאבותיו. והמלך פתח זרועותיו לקראת העלם העברי — אך בוסתנאי נצב כנדה, לא זע ממקומו, ויאמר: חסדיך כהררי אל — אדוני ומלכי — אך מה יענו ומה יאמרו עבדיך בני עממך, האם יכירו כח מלכות איש נכרי, אשר לא יעבוד לאורמוצד ואחרימון אלהיהם?

מה נואלת עלם צעיר לימים? הלא לך לב להבין כי נגדה נא לכך עמי ארצי, תודיע ותוכיח כי באת בברית אמונתם, וכמהם תעבוד את אלהיהם, ולבבך ונפשך אל אמונת אבותיך.

„אדוני ובלכי — לא אשיא עלי עון אשמה אף הגע אחר, כי בנרתי באלהי אבותי קונה שמים וארץ.

„כנער אויל תרבר הפעם בוסתנאי“ ענה המלך. אם תצלה למלוכה והיית נניד ומצוה לאומים, מי יניא אותך ומי יעצור בערך להביא את כל עבדיך במסרת ברית רתך? אפס עד בוא העת ההיא, תעבוד לטראה עינים את אלהי הפרסיים.

„לא אעשה בנפשי שקר אדוני ומלכי, לא אטפול עלי העון הזה“
„או אז הנך סת בוסתנאי“

„הנני הולך למות —

המלך יצא סאת הבור ועד ארגיעה שב עם דארא הנשענת על ימינו, ויאמר „ראי בתי אהובת נפשי, גם ראי, חיים וחסד נתתי לו, וגם אותך לא סנעתי כסנו, והוא אך הוא בוחר במות.

„טוב לי למות“ אמר בוסתנאי מבגוד באלהי אבותי.

„בוסתנאי! אמרה דארא, אבי אמר לי כי בחר בך להושיבך על כסאו ולתתי לך לאשה. — ראה מה רב טוב הצפון לנו, בחכמתך ובתבונתך תנהל עמים רבים על מי מנוחות, ומשפט צדק לאור גוים עצומים תרניע, בעד רב טוב כזה הלא נאה לך לתת נדבה קטנה? ומה אבי שואל ממך?

ולא יכול בוסתנאי להתאפק עוד ויתן קולו בבכי ויקרא: דארא! הנם את באת אלי להעציבני ותמוננני תושיה, חיים וחסד תתן לי, תקות מלוכה והוד מושל — וגם את נפשך בסתנתך! אך מכל החסודות וההצלחות הנדירות האלה, חסרת החיים, כבוד המלוכה, אהבתך דארא מתמל עיני, הנני אוהב את דתי ומצות אלהי אבותי, לא אמעול בה מעל — אמותה הפעם“

„מות תמות נער עברי!“ קרא המלך בחרי אפו, ואנכי נקי מן השבועה אשר נשבעתי בחלוסי.

ויפן המלך ויצא ועמו גם דארא בוכיה ומיללת — בו ביום הזה חתם המלך בסבעתו את פתשגן הדת להמית את בוסתנאי. —

(17.) ההצלה

דארא שבה אל אמה ותפול על צואריה ותכך בכי גדול, ותקרא „אברה נוחלה תקותי! כוסתנאי הולך, למות, נפש מהורה ונדיבה, כל הטוב אשר אמר לו המלך, יתן בעד אהבתו את דתו. יבחר למות בעלומי ימי מעשות בנפשו שקר אף למראה עינים, ולהיות סלך מלכים.

„טוב הוא ממני! ענתה שעהרין גם אנכי נולדתי על ברכי אמונה מהורה ונאורה יתר הרבה מאד מאמונת הפרסיים מלאתי מוסר הבלים, אבותי היו נוצרים מאורתי העיר פלוסיום, וכאשר נלכרה העיר הלכתי שבי והובאתי הנה לעת אשר עמד האמן הנפלא פערהאד לנצח על מלאכת בנין הארמון והעיר. הוא ראני ויאהבני ויאמר לבקש מאת המלך לתת אותי לו לאשה. ובהאבתו אותי אמר לבוא כברית הדת הנוצרית ללכת עמי לקאנסטאנטינאפאל לגור שמה, כזאת נועצנו יחד וכזאת נמרנו אמר. אך הוא סת — ואנכי בגלל הוד המלוכה מעלתי מעל באמונתי.

„האם בכל לבבך אהבת את האמן הנפלא ההוא? שאלה דארא.
„אאהבתיו עד מאד, לא ראיתי נבון וחכם כמוהו. אמן נפלא אין דומה לו, כביר כח שכל. בבגותו את הארמון הזה הראה לי את כל תכניתו תהלוכות מוצאיו ומוכאיו — הם דארא! מה זה עולה על רוחי? — אור תקוה האיר לי כי נוכל להציל את כוסתנאי, איה מקום הכלא אשר הוא נתן בו.

„במקצוע המגדל המערבי.

„ברוך ומבורך שם אלהים — ישועתו קרובה. את הכלא הזה בנה פערהאד, ויעש לו מוצא נסתר שמה, כי אמר: המלך כוסרראי רגע באפו, פן יעלה חמתו עלי ונתנני בכלא, ואבקשו כי יתנני בכלא הזה, ואת תבוא שמה לבקרני ויחד נמלט על נפשנו. כזאת אמר פערהאד — אך לא זכה האומלל הזה לבוא בכלא — ובעצם מלאכתו הנפלאה קדמו המות.

„ואת אמי יקירתי יודעת את המוצא הנסתר הזה?

„הגני יודעת אותו דארא! קחי את שפתנו הערבית סולייקא אתך רוחה נאמנה עמדי ולא תגלה סודנו, דרך הסחלה אשר הלכת את אביך תלך עד בואך אל רלתות הכלא, כבואך שמה וראית את שומר הכלא והגדת לו כי אביך המלך שלח אותך ואת השפחה, ולאשר ראך שם עם המלך יאמין לדבריך ולא ימנע מפתוח את הדלת לפניך, ואם לא הראהו את המבעת הזאת — טבעת המלך. — בחומת בית הכלא הצפונית תספור אבניה מן המסד עד הכפה. עד אשר תמצא שדרה אחת בת עשרים אבנים האבן העשרים עשויה להשמש ועמה גם האבנים הסמוכות אחת למעלה שתים למטה, האבנים נשמטות וחור גדול לפניך, בחור הזה יוכל איש

לבקוע ברחבה ובפאת החור מבוא רחב הפונה למעלה, דרך המבוא ילך עד בואם אל דלת ברזל קמנה — סגורה על מסגרו והמפתח בתוכה פנימה. הדלת נפתחה והנו מחוץ לחומת הארמון.
דארא נפלה על צוארי אמה ותבך דמעות שמחה ותודה,

בצאת המלך ודארא מאת פני הכלא, הניח בוסתנאי ראשו על ברכיו ויבך בכי גדול, ואחאי מצא עז בנפשו לדבר על לבבו ולנחמו. ויאמר: אחי ורעי בוסתנאי מה נעים חלקי, מה שפר גודלי כי עמך אמות יחד, מה גדולים מעשיך, בוסתנאי מה נפלאה אהבתך את אלהיך. היום הראית לדעת כי צדיק תמים אתה כביר כח לב גם מאברהם אבינו, הלא הקרבת על מזבח אלהיך היום, דויך — חיי הצלחה וכבוד, חיי מלוכה ומושל, חיי אהבת נפש. מי בצדיקי עולם ידמה לך, גדול אתה מתנניה מישאל ועזריה, גדול אתה מדניאל. ואם כימי העץ יהיו ימיך ומאה שנה תחיה בצדקות ועו ביראת ה' ואהבתו, לא תזכה להפליא לעשות את אשר עשית היום, אשריך בוסתנאי וטוב לך ואשרי אחאי רעך כי מיפעת אש צדקתך יאיר גם עליו שכיב אחד ובאורך יראה אור.

«ודבר ד' ביד עבדיו הנביאים כי מורע דוד יצא משיח צדקנו, מה תהי עליו? — אחאי ידידי!»

«היפלא מה' המחיה מתים, לשום בחיים נפשות הלקוחים למות? — ענה אחאי — טרם כלה לדבר, והדלת נפתחה והנה דארא ושפחתה בסף. «דארא! קרא בוסתנאי, לראות אותי באת עתה ולקחת ברכתי בטרם אמות כי נשאת עוני נגדך, הלא?»

«ומה חמאת לי בוסתנאי, ומדוע זה יחר אפי עליך» ענתה דארא «אהבת נפש אהבתך לפני, אך מאז ראיתי עז רוחך ואמץ לבבך לחרף נפשך למות, ולתת כל סגולות מלכות בעד תורת אלהיך, נכבד וקדוש אתה בעיני.»

«נפש מהורה ונדיבה! אויה לי, כי לא אוכל להשיב לך תודה על כל החסד והאמת אשר עשית עמרי, עוד מעט והנני מומת.»

«לא תמות בוסתנאי ואנכי באה להצילך — אותך ואת רעך — אמרה דארא, עוד דברה בפיה ותמהר ותפן לספור את האבנים ותמצא את האבן העשירים והחור נפתח. «בחור הזה הכנסו אתם שניכם, וסולויקא, סולויקא תלך לפניכם ותאיר לכם בעעשית אשר הבאתי, ולכו לכם במחלה עד בואכם אל הדלת, המפתח במנעול, פתחוהו, וכר נרחב לפניכם המלטו על נפשכם אך מחווא אל תבואו כי שם יחפשו אתכם. — סולויקא תשוב תניף הדלת

ושנינו יחד נשיב את האבנים אל מקומן הראשון, ולא ידע ולא יבין איש איזה דרך נמלטתם.

ובוסתנאי נבהל ומשתאה לשמוע כדברים האלה ויאמר: איך אמלט דארא והמלך יפגע בך עוני, יבקש וימצא כי היתה ירך עמי.

«אל תירא בוסתנאי מאומה» ענתה דארא, סתום הסוד הזה וכמוס אין איש יודע אותו זולת ארבעתנו פה, ואמי אשר גלתה לי דבר הסתר הזה, כי הגיד לה פעהאר האמן הנפלא אשר בנה את הארמון הזה, ועתה מהרה בוסתנאי המלט על נפשך ואל תתמהמה רגע — כי כמעט יאיר הבקר, ואתם מוצאים להורג.

«יהי כדברייך דארא! אין מלה בפי להודות לך חסדך עמדי — אך זכרונך לא ימוש ספי ומלכבי כל ימי חיי, ועד אגוע אהגה בך. ויאל ה' ויחייני ויחנני ויקרה לפני בעודני חי לגמלך כצדקך, על כל החסדים אשר עשית עמדי — אלהי השמים והארץ יברכך וישמרך וישם בחיים נפשך, בטוב ובנעימות כל הימים.

«ישמרך אלהים בוסתנאי!

סילייקא באה בחור והעששית בידה, אחריה בא אחאי, ובעוד התעתד בוסתנאי ללכת אחריו, פנתה אליו דארא ותשם כים מלא דרכמוני זהב בידו «קחהו בוסתנאי ויהי לך לכלכל מחסוריכם בדרך כי רב מכסם» «ברוכה את דארא לאלהים הוא בחסדו הגדול יגמול עליך על כל הטוב אשר עשית עמדי».

ברגעים אחרים הגיעו שלשתם אל חומת המגדל הקיצונה, המפתח והמנעול כבר העלו חלודה ולא היה נוח להפתח אך סולייקא יצקה בו שמן מאשר הביאה אתה והמנעול נפתח — ובוסתנאי ואחאי יצאו לחפשי — «ראי בטוב סולייקא» אמר בוסתנאי «ברכי את דארא — וכחץ מקשת מהרו לברוח מן המהפכה — כל הלילה התהלכו באשר התהלכו ולאור הבקר באו אל אחד הכפרים, וינוחו שם כל היום למען אשר יוכלו לשוב ללכת למסעם בלילה.

ובבוא אנשי החיל אל הכלא לעת המועד להוביל את בוסתנאי ואת אחאי אל המסבכח ואינם, חפשו את כל פינות הכלא ולא מצאו כל מקום מוצא.

«אין זאת» אמר המלך כוסדראי בשמעו את הדבר הזה «כי אם דור המלך בא והוציא את נפש נינו ואת נפש רעהו עמי מן המסגר למלחם מסות. — גם רבינו כפנאי וילתא גם המה חשבו כמו בשמעם. וישובו אל מחווא, אך לשיא תכו אל בואו, ימים עברו, הדשים חלפו, ועקבות בוסתנאי לא נודעו. — עד בוא ציר שלוח כסתר אליהם ויבשרם כי בוסתנאי ואחאי נמלטו ויצאו בשלום מארץ פרס.

(18) הקיסר היראקליוס

הלא יזכיר הקורא את אשר ספרנו כי היראקליוס בן נציב רומא באפריקא המית את העריץ פהאקאס ויכלוך תחתיו. והיראקליוס לא ידע לכלכל את מלכותו בעז מלך, כי אחרי עיניו לבו הלך, ורוח נבונה לא נחה עליו מעורו. וכאשר שב כוסדראי מלך פרס להצביא צבאותיו על מלכות רומא ולשרחם קנסמנטינאפאלה, וכאשר התחוקו גם האווארים ובאו בגבולות רומא, ושתי המערכות האלה הפרסיים מזה והאווארים מזה חברו יחד והבקיעו עד שערי עיר המלוכה משוש כל ארץ רומא, ומגרשיה הרסו, נבהל ונדהם היראקליוס, ואמר לברוח מאירופא להמלט על נפשו לקארתאנה ולכונן שם כסא מלכותו. וכבר הכין הכל למסעו זה, אך הדבר הגיע אל הפאטריראך בקנסמנטינאפאל והוא סהר ובא אל היראקליוס ויוכחו על פניו כי חרפה גדולה למלך גדול כמוהו לברוח, בלימת עולם לו לא תמחה, ולא שקט ולא נח עד אשר הביא והולך את היראקליוס אל בית תפלת סאפיא הגדולה, ושם לפני המזבח נשבע לו היראקליוס להתחזק באלהיו, להתעורר ולהשיב מלחמה את אויביו, להגן על עמיו ועבדיו הרבים אשר נסבו אלהים למלך עליהם, והפקיד עתותיהם בידו.

ותהי ראשית מלאכת היראקליוס לנסות דבר שלום אל האווארים, ומלך האווארים נעתר לו להגיד אל מקום אחד ולקחת עמו דברים. בלב שמח יצא הקיסר עטור עטרת זהב ועמו כל נכבדי השועים אל פתח השער כולם מלובשים מדי-בנדיהם לכבוד ולתפארת. כי אמר בלבבו יראו האווארים את כבוד הפארתו ושפעת עשר שריו ויועציו, ויבישו מפניהם ויחתו מגבורתם. ויהי להפך בראות האווארים הפרואים את כל הסנולה הזאת, את כל הזהב והאבנים הטובות המתנוססות בערי עריי הקיסר ושריו, עברה עליהם רוח חמרה עד להשתית, ויהנפלו על הרומאים וכארות על טרפם להרגם ולבו שללם. ואך שוקי סוסו הקל היו בעזר הקיסר למלט ממות נפשו. הרים את העטרה מעל ראשו ובשארות כחו הריץ את סוסו עד כואו שלם את תוך העיר, והרלחות הניפו — הוא לבדו נמלט, וכל שריו והשועים נהרגו ונבוזו.

אך שר צבא הפרסיים סאין הפליא חסרו עם הקיסר וכבוא היראקליוס אל מקום המיעדה לדבר עמו דברי פשר, קבלו בכבוד גדול, והבטיחו להביא את ציריו, מלאכי השלום, לפני המלך כוסדראי, ולתמוך דבריהם. וכוסדראי בראותו את צירי הקיסר היראקליוס טובלים לפניו על ידי שר צבאו סאין, בערה חמתו בו מאד ויקרא אל סאין ויאמר: אמרתי כי תביא את היראקליוס אסור בכבלי ברזל לפני ועתה הבאת לי מלאכיו לקחת דברי שלום עמי. —

שר הצבא סאין הובת, ואל הכלאים. אמר כוסדראי לאמר אם חפץ הקיסר היראקליוס בשלום הנני לתתו לו, אך אם הבטח יבטיח לי להעלות לי מס מדי שנה בשנה אלף ככרי זהב, אלף ככרי כסף, אלף חליפות שמלות, אלף סוסים ואלף עלמות. — פחי נפש יצאו המלאכים מלפני כוסדראי ובהשיבם את שולחם דבר — ראה היראקליוס כי נוחלה אברה תקותו ויתעורר להתחזק ולעמוד על נפשו ונפש עמו, וכאשר לא מצאה ידו להצביא צבאית ולכלכל מחסוריהם, הריק כל אוצרות בתי התפלות. בשתי מאות אלפים שקלי זהב הפיק רצון מאת האווארים וישובו לארצם, ואתרי אשר בצר את חומות הבירה, ויחזק מגדליה, לבלתי יוכלו הפרסיים להבקיע בה, לקח את אנשי חילו שכיריו החדשים, וירד עם באניות לבוא אל אויא ולהשיב מלחמה לכוסדראי בארצו. שני המלכים האדירים האלה התעתרו למלחמה נוראה, ואימה גדולה נפלה על היהודים יושבי ארצות מסשלת ידיהם. זה חלק היהודים האומללים הנדחים והנפוצים בארבע כנפות הארץ, וזה גורלם לעת פרצה מלחמה בארץ יגוי אל גוי נשא חרבו; כי כאשר הסכין המנצח לשפוך עליהם בוז עז אפו בישאט נפש בן למד הכנוצח לקחת מהם נקמת מפלתו, וביותר חתו היהודים יושבי ארץ ישראל סתתת כות. הלא המה יצאו בצבאות כוסדראי לפנים ללחום מלחמותיו, שכם אחר עם הפרסיים הבקיעו בארץ מסשלת רומא, ידם היתה עמהם להוריד לארץ חומת ירושלים ועפו יחד בכתף מצרימה. ומה הנמול אשר גמלם מלך פרס? בתרג וחרכ שחר פניהם, במסים ובעבודה קשה השיב להם תורתו, עתה נעור קיסר רומא ובא בחיל גדול על ארץ ישראל, האם ישא לפשעם? האם לא יפקוד עליהם עון עורם את הפרסיים? זאת ראה ויבן גם בנימין איש מבריא ויחשוב מחשבות לקדם פני הרעה. ויאסוף בר ומוזן לרב לכלכל את הקיסר ואת צבאותיו, וכבוא הקיסר אל יפו יצא בנימין בראש נכבדי היהודים לקראתו לברכו ויתן בידו את כל הצידה אשר הכין לכבידו ולצבאיתו, ובקשו כי יכבדו בכבודו ויואל לסור אל ביתו במבריא לשבת שם הוא ושרי החיל. — והיראקליוס שמח מאד למצוא לו אוהבים כאלה בארץ אויבו, וישיש משוש את בנימין, ובאהבה נחן לו שאלתו.

לעת בוא הקיסר למבריא, באו שני נערים העירה, ויסורו גם הטה אל בית בנימין. ויהי בעמדם לפניו נגש האחד מהם אליו ויאחז את ידו ויאמר: ברוך ה' אלהי ישראל שהחייני וחכני לראות את פני האיש אשר נתן נפשו למלפני סמות מרם ראיתי אור החיים.

ומי אתה? — שאל בנימין.

«בוסתנאי בן הונא רעך וידידך».

«הא אתה זה בוסתנאי שארית הפליטה לבית דוד, אשר לקחך מלך פרס לבן וישבת עמו בארמונו? ומה לך איפוא פה היום?»

ויספר בוסתנאי לבנימין את כל המוצאות אותו. ובנימין שמע והקשיב את כל דבריו באזנים פתוחות — וככלותו לדבר לקח בנימין את שני הנערים ויעמידם לפני הקיסר, ובוסתנאי שב ויספר את כל דבריו באזניו וכהתימו לדבר, אמר: אם יש את נפשך אדוני ומלכי למשוך חסד אל היהודים, והיו לך לעבדים נאמנים כל הימים משכילים להועיל ולעזור עזר לא מעט. כוסדראי מלך פרס הצר והעיק לעמי עד כאד, רעצם ורוצצם לאין חמלה, ובשמהה יתנו יד לשבור מטה עזו, ויכירו כח מלכותך.

«הנני» ענה הקיסר «הנני לתת בריתי שלום אל היהודים, ומה אתם שואלים ממני?»

«לא נשאל ולא נבקש ממך כל מאומה אך נפשנו בבקשתנו כי תנן עלינו, ובצל כנפיך נחסה ונתלונן בשלום. ועלינו לכלכל ולנהל את אנשי חירך ולעמוד לימין עזרם בכל אשר תהיה לאל ידנו».

«ואנכי» אמר בוסתנאי «אלך אחרוך אל ארץ פרס, על יד נהרות פרת וחרקל יושבים הרבה מאחי בני עמי. — והיה כבואי אליהם — וקראתי להם ושמעו לקולי, כי חטר מגזע דוד המלך אנכי — והתאזרו כל איש חיל בהם, ונהרו המונים המונים אל תחת דגלי, והיינו עמך להלחם בפרסיים וה' יהיה בעזרנו ויכול נוכל להם».

והמלך צוה למזכירו לכתוב את דברי הברית בספר ויחתום בכתב ידו, ובחותכו. ולמען תת תקף ועז אמונה אל הדברים האלה נשבע בנימן ובוסתנאי שבועת אמינים, ונשבע גם היראקליוס לקיים כל דבר כאמור וככתוב.

וכוסדראי מלך פרס אסף חיל גדול וישלהם להלחם בהיראקליוס, ולא התמהמה היראקליוס גם הוא לצאת לקראתם בראש צבאותיו ולהשיבם מלחמה. יהודים רבים הלכו לדגליו לעזור לו ולעמוד על ימינו בלבב שלם ורוח אמונים כאשר הבטיחוהו. ובנימן עמד וינצח לכלכל את אנשי הצבא וינהלם בלחם בבשר, וביין, חנם.

על יד הנהר איסוס במקום אשר הבה אלכסנדר המוקדני את חיל צבא דריוש קאדמאנוס כלך פרס, מכת פלאים. פנשו צבאות היראקליוס את צבאות כוסדראי ויערכו מלחמה. ודמים בדמים נגעו. והיראקליוס השביל לרמית את גדודי הפרסיים ולהנותם מן המסלה, ומבוכה גדולה היתה בקרבם, ולפנות היום נשמע קול מבשר ואומר כי הפרסיים

העשויים לכלי חת נשתה נכורתם, והיראקליוס רך הלבב וקצר הרוח, נהפך
לנכור חיל במלחמה. —

שבע נצחון ורוה תהלה שב היראקליוס לארץ ישראל, ובנפש אמונה
הודה לבנימין מטבריא את רב תסדו אשר עשה עמו —

* צבאות הפרסיים אשר עמדו למשמר בירושלים נמלטו על נפשם.
והעיר פתחה שעריה לפני הקיסר מישיעה ונואה בשמחה רבה, שלוף-
הנעל ולבושי-דשק. קרב היראקליוס אל העיר הקדושה. והפאטריארך
סאדעס טוס, וכל סגניו וכהניו יצאו לקראתו, ויובילוהו אל בית
התפלה הגדול בהדרת קדש. שם נפל היראקליוס על פניו ארצה, ויודה
ויברך את אלהי ישעו וצור משנכו. —

(19.) הברית הופרה

על הר ציון עשה הפאטריארך מאדעסטוס משה גדול, לכבוד
הקיסר, וגם בוסתנאי בנימן ואחאי נקראו אל המשתה, בדבר המלך.
«רבות רעות וצרות עברו עליכם מתנרת יד עובדי האלילים» אמר
המלך אל הפאטריארך, בשבתו עמו על השולחן «שש עשרה שנה ראיתם
עמל ותלאה בשבט עברתם. —

«אחה! מי יספור את המון הרעות שבעה נפשנו» ענה מאדעסטוס
יקצר כח כל סופר מהיר לצייר את כל התלאה אשר מצאה את הכנסיה
הקדושה. — ומה רבה איפוא שמחתנו היום לראות איר פניך מלכנו, עבר
נאמן לאלהינו, מופיע בהדרו בעיר הקדושה, ועובדי האלילים כעשן כלו
ממנה. כן יאבדו כל אויבי אמונתנו מפניך וכן תכריעם כולם לטבח.

«הנני שב קאנסטאנטינאפאלה» אמר הקיסר אל הפאטריארך כי
דברי נחויץ להגן על עיר מלכותי, ולהצילה מיד הפרסיים החונים עליה.
ועתה אדוני ואבי הקדוש היש לך דבר לשאול ממני שאל ואתן לך
בטרם אלך.

«האמנם יש לי שארה לשאול ממך מלכי ואדוני. אך...
יבואו נא דבריך אבי, ואנכי הנני לעשות רצונך ככל אשר תהיה
לאל ידי».

«לא לנפשי שאלתי אדוני! אך בשלום הכנסיה הקדושה כל ישעי
וחפצי ולמענה אדיר במלכים אבקש! עשה נקמה באויביה בשונאי אמונתך
הנתונים בידך.

«ומי המה האויבים האלה?»

«היהודים» ענה הפאטריארך «המה עמדו לישע כוסדראי סלך פרם בהבקייעו בעיר הקדושה, והרכו להרע ולהשחת בנוצרים יותר מן הפרסיים; תנעים אלף נוצרים הרגו לפי חרב, את בתי תפלותינו הרסי וכלי הקדש שברו חללו, את הקלאסטרים שלחו באש ואת הפרושים והפרושות הסיתו, ועזה מושל צדיק לך נאווה לנקום נקמתנו, ולשלם על יתר לעושי עול».

הקיסר פנה אל היהודים העומדים לפניו ויאמר: בנימין! אמנם כן נתנו יד אל הפרסיים, אתה ואחריך בני. עמך לעת אשר כבשו את ארץ ישראל? «אכן כבר נודע לך הרבר אדוני ומלכיה» ענה בנימין.

«ומדוע איפוא עשיתם כזאת?»

«אמרנו כי יהיו הפרסיים סתר עלינו סצר ומציק» ענה בנימין «ממשלת רומא הכבדה אכפה עלינו עד להשחית, מאז באו מלכיה במסרת ברית הנוצרית נהפכו לנו לאויבים, ונצבנו כצרים להדיח עלינו כל רעה בגלל אמונתנו, הכהנים והפרושים חפשו עולות לנו, והמושלים רדו על ידיהם למרר את חיינו ולהראיב את נפשנו כל היום, מן המצר נשאנו עין מאין יבוא עורנו שתנו עצות בנפשנו, ואמרנו הפרסיים לא הרעו לאחינו מעידם, דבר אין להם עם דתנו, אולי נמצא מנוחה גם אנחנו בצלם, אף הבטח הכטיח לנו כוסדראי להשיב שבות בית דוד מלכנו ולהת לנו את ארץ אבותינו. אי לזאת ארתנו לחברה עם הפרסיים ככוא נדוריהם בארץ ועמהם הסון רב מאחינו יושבי כבל».

«אך מדוע הרנתם תשעים אלף איש נוצרים? «שאל הקיסר» מדוע הרסתם את בתי תפלותינו מדוע זה הרביתם להרע ולהשחית באין חמלה?»

«מלכי ואדוני! ענה בנימין «אל תתן את אונך להקשיב דברים כאלה. חלילה לעבריך היהודים לעשית התועבות הגדולות האלה; בעמדנו בקשרי המלחמה, דרכנו קשתנו, שלפנו חרבנו כמשפטי המלחמה, אך כמעט הבקעה העיר והפרסיים השיטים והתחרים ששמו לבזו את בתי התפלות לנוצרים ולעשות משפטים ביושבי העיר, פנינו אנחנו, הנשיא הונא אבי העולם הזה שר צבאות היהודים הפרסיים, ואני עברך, והעם אשר ברגלינו אל כותל המערבי של בית מקדשנו, להשתחוות לפני ה' אלהינו ולהתפלל. —

«שקר אתה דובר יהודי! קרא מארעסטים בקול גדול. — היהודים התעיבו עלילה מאד הלא קניתם נוצרים מיד שוביהם עובדי האלילים לשחטם כצאן טבחה, הלא! —

«האם בעיניך ראית זאת אדוני הפאטריארך? שאל בנימין.

הנך רואה אדיר במלכים! קרא הפאטריארך בחמת אף את עוות

היהודים כי גדולה מאד, הפירושים הקדושים ספרו לי את אשר ראו עיניהם, והיהודי הוה ירהיב עז בנפשו לתתם למופלי שקר — ועתה שמע נא אדוני הקיסר ודע לך כי לא יהיה אלהים בעורך להדוף את כל אויביך עד אשר תשב גמיל על היהודים.

ובוסתנאי אשר עמד עד כה כמחריש ענה ואמר: אדוני ומלכי לבנו נכון ובטוח כי תדין למזור דיננו כי הלא נשבעת לנו להגן בעדנו ולהסך עלינו, ואל מאדעסטים פנה ויוכח בדברים, כי שקר ענו ביהודים להתנולל עליהם ולשום להם עלילות דברים אשר לא ישו. אף נסה להעיר רחמיו על היהודים ולשאת פניהם על אשר היו בעוזרי הפרסאים. אך מאדעסטוס עמד כסלע מצוק בלב ימים, הקשיח את לבבו ולא התרפה להעיר לנקמה את היראקליוס.

היראקליוס שמע את כל דברי התוכחות האלה, ולא לקחו לבו להדיח רעה על היהודים אשר היו בעוזריו, ויאמר: אחת דברתי ולא אשנה ומיצא שפתי אשמור»

אך מאדעסטוס יאחזת שריו ומשרתיו, שבו ובאו, למחרת אל הקיסר הוא ושריו, וייספו להעירו ולהוכיחו כי לא יכון כסאו בארץ אם ישבו בה היהודים לבטח, עקוב לב היהודים ואין אמון בם ואך שוב ישו בו הפרסים להבקיע בארץ ושבו גם המה והחזיקו בידם. ואחר השרים נגש גם הוא ויען ויאמר: דע אדונינו הקיסר כי רעה גדולה נגר פני הכנסיה מאת היהודים ונכליהם. בהר סיני ישב פרוש נוצרי אחד ושמו צעלוזס ויהי היום ורוח עועים נתה עליו ויעזוב את מקומו וילך לו אל סבריא, שם המיר את דתו, נמול ויקרא שמו אברהם, ויקח לו אישה יהודית. ומאז בואו כבירת היהודים תכחות מלא פיהו, חרפית ונאצות תחת לשונו על אמונתנו הקדושה. ולמען תפוש את העם בלבו כחזיונות יתהלל לאמר: כי משה, אברהם, דוד, עוגא והילל נראו אליו בהר סיני, גלו עיניו ויורוהו נפלאות מתורת היהודים, כי אך היא לבדה תורה אמת, וחיי עולם נטועים בה. — כזאת וכזאת ידרוש וידבר במקהלים והמונים רבים ינהרו אחריו — אדיר במלכים! אם כה תעשה ליהודים כאשר דברת להם, להגן בעדם ולשמור עליהם וחטאת עמך בני בריתך. כי יסירו היהודים את העם מאחרי אמונתם, וצדום למדרפית. ומה תעשה לשמך הגדול? מה יועילו לך מלחמותיך את הפרסאים, מה תסכון על גבורותיך על אויבי אמונתך אלה, והאורב יושב לך בחרר.

והקיסר שומע ומחריש כפוסח על שתי הסעפים ואנשי מאדעסטוס

מהרו ויובילו לפני היראקליוס איש נורא המראה עטוף אדרת שער ואזור עור במתניו, וקנו כשילג לכן יורד עד החזה, עור עינים ונער קטן נוהג אותו האיש הזה הוא נזיר מעודו ובמדבריו ערב התבודד ימים רבים. אך הערבאים בני ברית סחמד השמו את נהו ויגרשוהו מאת הארץ. מרוב יגון ומכאובות התבלעה עצת הנזיר הזה לעת זקנתו, ארוח מבינתו עזבתהו. ומלא כעס ותמרורים על הערבאים אשר שדרו רבצו ויגולו מנוחתו קרא לרגעים: השמרו לכם מפני הנמולים האלה, הנמולים האלה יקחו את מבחרי מדינות הקיסר ונצורים רבים יסירו מאחרי אמנתם» — הדברים האלה היו נצורים על דל שפתיו כל היום וזולתם לא דבר דבר. את האיש הזה צוה מאדעסמוס להביא לפני הקיסר ובקול גדול קרא את קריאתו זאת לפניו פעמים הרבה קול גדול ולא חשך, הקיסר שמע ויבן כי אל היהודים ירסוון דברי הנזיר הנורא הזה, אף כי נודע אל נכון כי על הערבאים נשא הנזיר משאו. מקול הקריאה הזאת נבהל הקיסר כי קדוש האיש בעיניו ודברו כדבר איש אלהים. אימת היהודים נפלה עליו, ולא יכול להתאפק עיד ויפק רצון למאדעסמוס ואנשיו ואל אנשי החיל נתן אית כי יש בידם לעשות ביהודים כרצונם, להרגם ולאברם ולכוז את שללם*).

הדבר יצא מפי הקיסר, ומשלחת שד ורצה בבית ישראל, כזאבי ערבות נפלו גרודי הקיסר על היהודים בכל מקומות מושבותיהם בירושלים בחברון בטבריא ביבנה בשכם ונצרת, ויעשו בהם הרג רב אלפי חללים התבוססו בדמיהם ברחובות וחוצות ואנקת מות הקיפה את כל הארץ. רבים סן היהודים ברחו ויתחבאו בנצורות ההרים, ורבים נמלטו אל מצרים. בנימן מהר ויבוא עם איהביו אל טבריא למלט את נפש אשתו ובניו, מכל עשרו וסגולתו אוצרותיו לא לקח כי אם מעט מהרבה, ויברח הוא ובני ביתו ובוסתנאי ואחאי, ויבואו שלם אל אלכסנדריא, פה אוה לו בנימן לתקוע מושבו, ובוסתנאי בשמעו העם מספרים גבורת סחמד ונפלאות מנצחונותיו זכר את הדברים אשר דבר אביו וקנו ואשר גלה את אזנו כי ידרך כוכב

---

* כל הדברים המסופרים בסיומן הקודם ובסיומן הזה נמלאו בספרי הקורות לבני ישראל מפי סופרים נלרים. בני הדור ההוא עיין גרלטן חלק חמישי מדף 53 עד דף 59.

מישמעאל, וקם שבט מערב, ונפשו נכספה לראות את פני מחמד עין בעין, וישם פניו הוא ואחאי רעו ללכת דרך זועץ אל ארץ ערב.

(20) קץ כוסדראי

למן היום אשר חתם כוסדראי משפט מות בוסתנאי סר צלו מעליו, חלומות נוראים יבעתוהו, על משכבו בלילה ובחזיונותיו נצבה גם תמונת דוד המלך לנגדו כמניף חרבו עליו להכותו נפש נם יומם לא מצא מנוחה, וקול דברי כפנאי האחרונים אשר אמר «ועתה דע לך המלך כי בעת תחרוץ משפט בוסתנאי למות הרצת נם משפטך, המלך דוד ינקום דמי נינו האחרון מידך» צללו באזניו להנעים, כוסדראי היה סר זועף כל הימים ואפו ועזו על בני ביתו ועבדיו, קשתה עכרתו ואכזריותו נרדה מאד, ועל שירוהע בנו חרה אפו מאד ומעת קם מחליו לא ראה עוד את פניו. ואך שערהין רעיתו היא לברה יכלה לנחמהו כמעט ולהניס עצבתו לפעמים. — ומאו פנתה לו ההצלחה ערף במרחכתו את רומא, לא מצא עז בנפשו לצאת בראש צבאותיו, כי בא מרך בלבבו פלצות אחזתו כל הימים, אשר על כן רפו גם ידי אנשי הצבא, ולא יוכלו להחזיק מעמד כנגד צבאות רומא, אשר מלאו רוח נבורה את פני הקיסר היראקליוס אשר התיצב בראשם בכל קרב ומלחמה והתענה עמם בכל אשר התענו.

לשנה הבאה שב היראקליוס ויבסיע בארץ פרס. אך בעודו הולך הלוך וגבור על חיל פרס בארצם, קרבו הפרסיים אל קאנסטאנטינאפאל ויצורו עליה, כוסדראי ראה הצלחת היראקליוס ויחר לו מאד ויתנור שארית אחימה ויאסוף חיל גדול ועצים ויחלקם לשלש מחנות. את המחנה האחת בת המשים אלף איש מלומדי מלחמה נושאים רומחי זהב, שלח לקדם פני היראקליוס, את המחנה השניה הצביא לערוך מלחמה על מהעאדאר אחי היראקליוס, והמחנה השלישית תחת פקודת שר צבאו הנדול סארבאר יצאה לצור על קאנסטאנטינאפאל ולהתריבה, אל המחנה הזאת ארת לחברה נם מלך האווארים בראש שמונים אלף איש חיל מאוסף מעמים רבים, אווארים, נעפיטים, בולגארים וסלאוויים, שתי המחנות האלה הקריבו אל עיר המלוכה ויחריבו את מנרשיה פערץ וגאלאטא, נכבדי העיר ושועיה יצאו לנסות דבר אל מלך האווארים אולי יקח כפר העיר מידם וישוב ממנה, אך היא ציה ויפשיטו את בנדיהם וישלחם ערומים אל שערי העיר. השמועה באה אל היראקליוס כי עיר מלכותו בצרה גדולה

וישלח שנים עשר אלף איש נושא צנה מחיל צבאותיו קאנסטאנטינאפאלה להגן עליה, הגרוד הזה בא ואנשי העיר החליפו כח ויתעודדו לעמוד על נפשם, עשו השבונות מחשבת וזושב ויכסירו פחים איש ונפרית ואבנים גדולות על הצרים הסבקיעים בחומות העיר עד כי נלאו הצרים וישובו מעליה. וגם על אניות המלחמה אשר למלך האווארים בים השחור הגיהו הרומאים ויכוס מכה רבה, ומלך האווארים ראה כי אולת ידו פנה וישב לו אל ארצו עם חילו אך סארבאר שר צבא הפרסיים לא נחת מפני הרומאים ויתהזק לערור מערכה.

והיראקליוס אשר ידע את כוסדראי כי בשריו לא יאמין ואוהביו לא זכו בעיניו, התחכם לו ללכדו ברשתו וישלח אנשים חרש אל כוסדראי לרגל בסארבאר ולהתו כבוגר באדוניו, וכוסדראי נתן און קשבת ללשון שקר וישלח פתשגן כתב פקודה בסתר אל שר הצבא השני אל קאדריגאן לברות את ראש סארבאר ולשלחהו אליו דעסטאנערדה. אך פתשגן כתב הפקודה הזאת הגיע ליד סארבאר. ובראותו את דבר מלכו הערים גם הוא לשים נוספות עליה שמות ארכס מאות איש מפקידי הצבא, לאמ: כי על כלם יחד חרץ המלך משפט מות. ויאסוף אליו כל שרי הצבא ופקידיהם ולעיניהם כסר את פקידת המלך ליד קאדריגאן. ויאמר: קרא נא קאדריגאן את פקידת המלך, אתה ציית להכרית ראשי וראשי ארבע מאות איש מפקידי החיל הנקובים בזה ולשלחם אליו, מהרה ועשה כדבר המלך. קאדריגאן נבהל משמוע כדבר הזה, ואש חמתו נשקה בו. וכל שרי הצבא התקצפו קצף גדול, וימתיקו סוד ופה אחד נמרו אמר להסיר את כוסדראי ממלכותו, כי לא יאתה לו — עמדו ויקחו דברים את ראשי השרים בקאנסטאנטינאפאל, כרתו ברית ויכהרו וישובו ארצה פרס.

בין כה וכה הפליא היראקליוס לפעול גבורות בארץ פרס, כי התחבר את מלך הטירקיס אשר אמר לו לתת את בתו איירוקסיא לו לאשה, וגם כוסדראי לא התרפה במלחמה ולא צר כחו ויאסוף עוד חיל גדול ועצום מאד, חמש מאות אלף איש. אפס לא מצא עז בנפשו גם הפעם לצאת לפני חילו. על יד הנהר הרקל סקום שם עמדה ננוה העיר הגדולה לפניו, ננשו שתי המערכות למלחמה, ברעש ורגז נלחמו ותללים לאין ספורות מלאו את שדה הקטל. אך הרומאים התחזקו ויכו בפרסיים מכה גדולה מאד והנשארים לא החזיקו מעמד ויהפכו ערף — אז נפתחה כל ארץ פרס לפני היראקליוס וילך למסע מלכותיו הלוך וכבוש עד בואו דעסטאנערדה וילכדה, אתרי אשר נמלט כוסדראי הוא נשיו וילדיו אל קטיספון. היראקליוס החריב את העיר הנפלאה אשר בנה כוסדראי בשלל עמים רבים וכל הכנינים הנפלאים

מעשג יד פערהאר הרם בעברתו, ואנשי חיל רומא נשאו שלל רב כסף וזהב אין קצה לסגולה, מדעסטאנערר הבירה יצא היראקליוס לבוא אר קסיספון. ויהי בהחויקו בדרך כמעט הקריב אל קסיספון והנהר ארבע מלא על כל גדותיו לפניו ומעברות אין לעשות, וינחם היראקליוס מרדוף אחריו כוסרראי והשיגתו. והימים ימי גשמים והקור גדול, וירא היראקליוס וישב ויחנה בגליל סוירים, ואנשי הגליל הזה כלכלו אותו ואת כל מחנהו כל ימי החרף.

וכפנות יום הצלחת כוסרראי לערוב, ושבע קלון ובזו נמלט אל קסיספון, עברו כעסו ועו עברתו בלע כל עצתו, בנאמניו לא האמין, ועל נקלה מרף אפו ולא חמל, אימה ופחד נפלו על גדולי השרים, ומתגרת חמתו חרדו לרגעים. אז נועצו נוסדו יחד עשרים ושנים אחשדרפנים ויבואו אל שירוהע ויאסרו לו, אביך לא ידענו מה היה לו, כי עובו רוח סבינתו ובשריו יחצוב כצר ואויב, הגנו ונסירהו מפלכותו ונסליכך תחתיו.

ושירוהע לא אחר להעתר לשאלתם, כי כבר חכה לעת כואת, האחשדרפנים הלביושהו ארגסן, ויצינוהו לפני העם, ויקראו: מלך שירוהע! ושירוהע עמד ויברך את העם ויאמר: כי למשפט צדק ימלוך בארץ, ירבה משכרת השכירים אנשי החיל, ימהר לעשות שלום עם היראקליוס, והגתה יעשה למדינות מלכותו. כל העם ואנשי החיל שמעו דבריו בשמחה ויכו כף זיריעו תרועת שמחה ויקראו: יחי המלך. אז מהרו המתקשרים ויבואו אל ארסון המלך ויפלו על כוסרראי, ויאסרוהו בכבלי ברזל ויכתבוהו ויתנוהו בבור הכלא ושירוהע תפש את המלוכה.

בירכתי בור אפל וצר כרע שכב כוסרראי במחשכים כסתי עולם אור עפו וארצו; איך נגדעת לארץ אדיר במלכים! איך שחות שפלת גאון אדירים! כוסרראי אלפי רבבות נחתו מפניך, חלו ורעדו לזכרך, אלפי רבבות התכחשו לך, אצו וחשו למצוא חן בעיניך, איך השלכת כאחד הנבלים לבור נאלת וגרמש, אסיר עני וברזל. לחם נקדום מעדני שולתנך מי ביצה ססך שקיך, החולד והעכבר סתי סודך, ויליל אנקתם זמירות משורריך. אך כל העני והעמל הזה, כל הצרה והמצוקה אשר מחוצה לו, כאין וכאפע סול גנעי לבבו ופצעי נפשו פנימה. גרודי חזיונות סבהילים, חבל תמונות איומות תעבורנה בסך לפניו חליפות וצבא עמו, אלפי נפשות נקיים אשר מרף באפו הרג ולא חמל למלא סאווי גאונו ושכיות חמתו, נפשות בית דוד אשר הוציא להורג, למרות שבועתו. — כל אלה חברו יחד בכחזה להדאיב נפש הסך הזקן תכלית דאבה.

ימי תרועת המלך התדוש חלפו עברו ותרות העם השמחים לקראת כל תמורה ותליפה שככה. יושבי העיר קטיספון זכרו את מלכם בוסדראי ואת אשר נגזר עליו ויתעצבו אל לבם, נכסרו נחומיהם עליו, וידעו כי הרבו לפשוע. הדבר נודע לשירועה ויתרד וירא כי אין טוב לפניו כי אם לשום קץ לחיי אביו, ולא יהיה לו עוד למכשול ולפוקה. אך אין איש מאנשי סודו אשר הרהיב עז בנפשו לשלוח יד בכוסדראי אשר מלך בגאון תפארת זה ימים רבים. ירא ותרד התהלך שירועה בארמונו נבהל ונדהם מקול עלה נדף, מה יעבור עליו אם ינחם העם אל הרעה אשר עשו לאביו, ומה תהי אחריתו אם ישובו והשיבוהו למלכותו? בהלך נפשו ובהשתונן כליותיו למצוא נתיבה להרותו וישועתו והנה איש מבקש לראות את פניו, ולדבר עמו כסתר, האיש הזה הוא הארמוץ בן השר מוצרו אשר הסיתו כוסדראי בתרונו בצאתם לצור ציד, השריד האתר אשר נמלט על נפשו מכל בני בית אביו אשר הוצאו להורג למנותת כוסדראי, נחלים תלהט נפשו לעשות נקמה בכוסדראי ולהשיב על ראשו דמי אביו וכל בני משפחתו.

«אם את נפשך אדוני המלך» אמר הארמוץ אל שירועה «כי אבונן כמא מלכותך תשיב לי את אמות נחלות אבי, ואת תור מעלתו וכבודו, אף את שעהרין אשת המלך תתן לי לאשה».

שירועה נבהל לשמוע הדבר הזה כפי הארמוץ. כי גם נפשו חשקה בשעהרין וכבר אמר בלבו לקחתה לו לאשה אחרי מות אביו, ומדתי פרס ומדי אין מעצור לדבר הזה ולא רע בעיני העם. אך תרדתו לנפשו נברה על תאותו, ויאמר להארמוץ לתת לו כל משאלותיו, ולא אחר הארמוץ וילך אל הבור אשר המלך אסור שם ותרבו שלופה בידו.

«האם ידעת מי אנכי? שאל הארמוץ את המלך בלעני מעוני?
«אתה — הנך» ענה המלך וכל עצמותיו רעדו «רוד המלך אתה, ובאת לנקום נקמת דמי צאצאך מדי».

«תעית בשפטך» ענה הארמוץ, אני — הנני בן השר מוצרו אשר הינת באסך לעת הציד, הוי בונד עריץ רשע ורע! עתה באתי להשיב בראשך נמול משעיך הרבים».

וכוסדראי כרע נמל וישא ידיו האסורות בזיקים ויבך ויתתן לאמר: חוסה חסול נא עלי הארמוץ שא לפשעי אך הפעם, לבי אומר לי, כי ינחם העם על הרעה אשר עשו עמרי, יזכרו ישובו וישיבוני למלכותי או אז אנדיל כבודך ועשרך והיית השני במלוכה».

«אין רחמים לך רוצח אכזרי, מות תמות!
«האם נאווה לך לשלוח יד במלכך? הוסיף כוסדראי להתחנן. אם לך

איש צעיר לימים יאתה לשפוך דמי סאסאן הקרושים? הלא רוצה מלכך יקראו לך וקללוך כל בני האדם ואשמת כל ימי חיך.

«נאווה לבן הנרצה להמית את המרצה» אמר הארמוץ, ננש והניף חרמו, וראש כוסדראי התבוסס בדמו.

כה תמו ימי כוסדראי השני, הגדול והאדיר בכל מלכי פרס מביח סאסאן.

(21.) אחרית בית סאסאן

שבע נקמה, ומלא תקוות טובות שב הארמוץ אל המלך שירועה להראות לו את חרבו הפבולה בדמי כוסדראי, אך מאשר צוה שירועה כי לא יבוא לפניו איש ונשקו עליו, הסיר את חרבו מעליו ואחרי כן בא אל המלך ויקרא! כן יאברו כל אויבי המלך, כאשר גוע וסת האכזר העריץ הזה.

«ברוך אתה יי הארמוץ» ענה שירועה «כי בידך מלאת אשר אמרת במיך, ומעתה ראשון תהיה לי בכל שרי המלוכה כאשר היה אביך, וכל נחלות אביך יושבו לך.

זכור נא ואל תשכח אשר הבטחתי, לתת לי גם את שערהרין היפה לאשה».

«איתה אל תבקש ממני» הארמוץ, הלא ידעת כי מדתי פרס ומדי לא תוכל אלמנת מלך אחר היות לאשה כי אם למלך אחר.

«מה לי ולחקי פרס ומדי? ענה הארמוץ, האם על סוצא פי החוקים סלותי לך המסלה למכון כסאך?

לדברים האלה חרה אף שירועה בהארמוץ עד להשחית אך מצא עו ויתאפק ויאמר: ספרה נא לי הארמוץ, איך מת אבי תחת ירך ומה היו דבריו האחרונים?

והארמוץ החל לספר לו את כל דבריו את כוסדראי, ומשה בששר המליצה את שבר רוחו ושפלות נפשו, את אימתו ואת תתנוניו, ובשפחת נפש יודעת כבודה, הגיד הארמוץ את דבריו האחרונים אשר דבר אל כוסדראי לאמר: נאווה לבן הנרצה להמית את מרצחו, לשמע הדברים האלה קרץ שירועה שפתיו בלעני מעוג, וכשמת באהבת רעהו ננש אל הארמוץ ויאמר: הלא תדע הארמוץ כי כסוך או כמוני עתה?

«מה ירמוזן דבריך, מלכי? שאל הארמוץ.

«דברי נכחיס למבין» ענה שירועה «אתה רצחת את אבי ונאווה לבן הנרצה להמית את מרצחו.

וכהתימו לדבר, בתק את הארמוץ בשלה אשר שלף מאורו. הבהו אל החושש והארמוץ נפל אחורנית.

«עתה תענב על אלמנת המלך» קרא שירוהע.

ארור תהי בוגד רשע! קרא הארמוץ בשארית כחו ושפעת רם זרמה כפיו ונמשו יצאה בדברו.

שירועה צוה ויוציאו את המת לקברו. — וישלח ויקרא אל שעהרין וכבואה עצובת רוח והכלילת עינים סרמעה, ננש אליה שירועה ויאמר «הרגעי שעהרין היפה בנשים, מנעי עיניך סרמעה, כאשר היית גברת אני תהיה גבירתי — כוסרראי מת —

«ואתה בן נעות הסרדות קראה שעהרין. רצחתו וגם ירשתה»
«לא בצדק תפסול עלי את העון הזה, היפה במלכות» ענה שירועה.
«לא ידי פנעה בכוסרראי. אך הארמוץ בן סוצרו הבקיע אל הבור אשר היה אסור שם, ונקם נקמת אביו»
«אבל בדברך עשה!»

«חלילה לי, לא צויתיו לא עלתה על לבי, ואך להסך כסבשר בא אלי, ואקים עליו ואהרנהו נפש, שאי נא עיניך וראי את שלחי המגואל בדם. בו הסתי את סרצת אכי, ועתה שעהרין נרש כל שנאה מלבך פני אלי וחנני אהבה. ראי שעהרין זה לי ימים רבים ואני אהבתיך אהבת נפש, פני אלי היום ושמעני ושבי לימיני על כסא מלכותי.»

«מה יש את נפשך שירועה? כי אהיה לך לאשה אחרי היותי אשת אביך?» —

«הלא ידעת שעהרין כי סמעם דתי סרס ומדי יוכל הבן המולך אחרי אביו לקחת את נשיו לו לנשים.» —
«כי שירועה! אל תבקש סמני את הדבר הזה — נוצרית אנכי סבטן ומלידה והדבר הזה תועבה הוא לי.»

«יאת שעהרין תסאני לקבל באהבה את החסד הגדול אשר אני אומר לעשות עמך? שאל שירועה «הסרם תדע כי יש לאל ידי לעשות עמך רע?»

«הרגני נא הרוג, ואל האלצני לעשות הנבלה הזאת»
«לא אותך אסית כי אם את בתך דארא»
«הוי אכזרי רע! איך יקח לך לשפוך דמי אחותך?»
«איך תקשיתי לך, אכזוויה, סבתך יחידתך? הפיקי נא לי רצון ואשמור את דארא כאישן בת עיני.»

«למען בתי הגני לתת לך שאלתך. אך השבעה לי כי תשים עיניך על דארא לטובה תנצרה תנן בעדה כל ימי חייך.»
«ושירועה לא אחר וישבע לה בשם אלהי אבותיו את השבועה הקדושה החסורה לבני סרס. אז צנתה שעהרין להרים את המספחת אשר נפלה סידה ותרים גם את השלח ותדקרהו כלכה «הנני מתה» אמרה שעהרין»

מנהמת לבה, טוב לי מות סחיי זימה, ואתה שירוהע שמור את השבועה אשר נשבעת לי —

ושירוהע נבהל ונעוה למראה עיניו ויפול על שעהרין הסתה וישק לה ויבך בכי גדול ויקרא: את מוצא שפתי אשמור למענך, את נפש עדינה ויקרה, שעהרין שעהרין מה עשית לי? —

דברי המלוכה נברו על המלך שירוהע לאין מרפא ולא יכול להתאבל אל שעהרין, שמה ושערוריה בכל רחבי ארץ ממשלתו — ותגרת יד האויב פרעה בה פרעות ויהי ראשית דברו לשלוח צירים אל הקיסר היראקליוס ולשחרו שלום, והיראקליוס נתן לו שאלתו בשמחה. כי שמע כי האווארים הנעפיתים והכולגארים שבו ויצורו על קאנסמאנטינאפאל בחיל כבד, ודברו נחוץ לבוא לעזרת עיר מלכותו. השלום שב אל תלו ושירוהע שקד להשיב גם שכות ארצו הסוערה, להחזיק במעוזי המלוכה ולעשות משפט צדק בעמו. כשמונה חדשים כלכל דברי מלכותו בדעת והשכל וכל עמיו ועבדיו ראו אור תקוה טובה כי אך לאמונה ינבר בארץ ולמשפט ישר. אך חסאים תרדף רעה ובן עשוק בדמי נפש אביו, לא ימלט מיד עזנו. מאווי חמרתו נברו עליו וכאחשורש בשעתו שאל לו הסון נשים, והדת נתנה כי יקבצו את כל נערה בתולה טובת מראה מכל מדינות מלכותו אל קפיספון הבירה והנערות אשר תימכנה בעיניו תאספנה אל בית נשיו, אבל הימים הראשונים כבד עכרו וכבר שנה הזמן את פניו. הדבר אשר נעשה כאלף שנים לפניו באין פוצה פה ומצפצף העיר חמת כל יושבי הארץ בימים האלה. גדולי השרים נועצו נוסדו יחד, קשרו קשר על שירוהע ויפלו עליו ויכוהו נפש. וימליכו את אחותו ארצעס־דאקטה האחתיו.

מה אמולה לב דארא העזובה — ומה גדול עברה! אביה ואמה מה עליה ביום אחד. ועתה הומת גם אחיה אשר שמר את שבועתו ויהי לה כאב — ואחותה אויבתה סאו — צלחה למלוכה.

וארצעס היתה אשת חיל וכבירת כח לב. שבר נאון פרס ננע עד לבנה. והיטיב תרה לה על הקרעים אשר קרע קיסר רומא בארץ ממשלתה, ותתן את לבנה לבקש עצות להשיב את הערים אשר לקה מידי אביה במלחמה. — ותפנה אל מלך התתרים ותבקש כי יכרות עמה ברית ויחד יביאו מלחמה בשערי רומה. החאן נתן לה שאלתה בחפץ נפש, ויאמר לבוא בברית עמה ולאות אמת בקש כי תתן לו את אחותה דארא לאשה.

ותקרא ארצעס־דאקט לרארא ותאמר לה: ידוע תדעי כי מלאכי מלך התתרים יבואו הנה, עמהם תלכי ותהי אשה למלך התתרים.

כשמע דארא את הדברים האלה חרדה חרדה גדולה ותאמר: כי

אחותי! אל נא תעשי עמרי הרעה הגדולה הזאת ואל תתנני בידי פרא הארם הזה.

«עשי זאת דארא למען שלום ארצנו» ענתה ארצעס דאקס, עלינו לבוא במסרת הברית את התתרים, והיו עלינו סתרה מצר, ומגן מפני קיסר רומא מחריב ארצנו.

«חומי וחמולי נא עלי אחותי — הלא ידעת את משוכת התתרים ועו רוחם, איככה תוכלי לראות ברעתי, כי כמעט אראה פניו וְסָפִי»
«ומדוע איפוא לא תדרוך נפשך עו להקריב גם חייך על מזבח שלום ארץ אבותיך?»

«הגני ואמותה לזכות ארץ אבותי, אך התענות תחת יד העריץ הזה ימים רבים למותה — מר מסות!»

«יודעת אני מאד דארא, כי העלם העברי ההוא, אשר היה אתני בארמון אבינו היה טוב לך מן החאן. אך הלא אנכי נבירתך בקולי תשמע ופקודתי תשמר רוחך.»

«אל תשחיתי באף רחמך אחותי» קראה דארא «זכור כי אב אחד לנו! וכדברה נפלה אפיס ארצה לפני ארצעס דאקס ותבך בכי גדול ותתחנן ותאמר: ידעתי גם ידעתי אחותי כי שנאתני אף כי חפה אנכי מכל פשע ולא הכלמתיך מעודי. אך אל תמור עברתך ואל תסנירני בידי סלך התתרים ולא אמותה לפניו — הלא אתותך היחידה אנכי שארית פליטת בית סאססאן. ונואל אין לך זולתי בחיים»

לדברים האלה נכמרו נחומי ארצעס-דאקס ותאמר: יהי כדברייך הגני להשיב את התאן דבר כי עודך תסאן היות לו לאשה. אך למען לא יחר אפיו עלינו, עשה זאת איפוא כמו נתתה תגרת ידי עליך לאלצך ולהעבירך מדעתך, ולבעבור זאת שלחתיך לאחד המכצרים להאמר עשה עד בוא עת רצונך».

«ברוך תהי אחותי טוב לי להאמר בכלא כל ימי וחי מהיות נכרת מולכת בבית סלך התתרים»

בעצם היום הזה שולחה דארא אל אתר סבצרי ההרים. ואת סלך התתרים הודיעו לאמר כי היה תהיה דארא לו לאשה, אך יעברו ימים אחרים עד שתחפץ העלמה הערינה והרכה להיות אשה לאיש.

(22) משא בערב

בפרוע הוסן פרעות בארץ פרס האדירה, בהעיר הקיסר היראקליוס חמת אויב על כל היהודים בארצות מסשלתו להדפס ולרדפס בשבט עברתו, בצאת עמי גרמניה סיערי עולם לרשת ארצות איירופה במשוכה נצחת, בחמתם ובקנאתם לרתם תרשים מקרוב כאו בכריתה, אכלו גם את ישראל בכל פה למצוא הן בעיני אלהיהם. בעת ההיא יצאה בירכתי ארץ

ערב, אמונה חדשה כבירת כח, לאור עולם. מסעי תורת ישראל יצאה, וכמעט נשאה ראש נצבה כצר לישראל, לרעוץ ולרוצץ את צור מחצבתה.

בארצות ערב שכנו יהודים רבים מימי קדם ומסרת בפיהם כי עוד בימי שאול דוד יצאו מארץ אבותיהם לגור שמה, ובהגלות נבוכדנאצר את ישראל מעל אדמתו שרדו מליטיהם סמצרים דרך וועץ לערבות ערב. וכן נודע כי גם בעשות הרומאים משפטים ביהודה, בשלחם איש במקרש אל, ונתנו ארצו לשמה, נמלטו הרבה מבני יהודה לערב ונאחזו שמה.

היהודים אשר אוו להם את ערב למושב התערבו בעסי הארץ וילמדו מעשיהם ומנהגיהם, שכנו לשבטים, ישבו באהלים, נסעו בעדרים אף חיו על תרבים, כי מלבד אשר שפת בני ערב קרובה לשפת עבר, הנה היו הערבאים בעיני היהודים כקרובי שאר בשר, בני ישמעאל בן אברהם, ובני יקמן בן עבר וכן היו בעיניהם. על כן התרועעו בני שני העמים האלה וישבו כשבת אחים יחד, ויתרון הכשרם חכמה, ותורתם אמת עמדה ליהודים לתתם גם לחן ולכבוד בעיני הערבאים, הרבה משבטיהם התיירו, ועל כסא מלכות מדינת הימָיָר ישבו מלכי ישראל.

אור תורת ישראל האיר עיני האיש אשר קם לתת צורה חדשה אל כל בני קדם, ומשד לקחיה ינק מעט דעת והשכל. מסמר אבן עבראללה משבט בני קָרֶש היה נבער ודיק מכל מדע ולמוד אף לא ידע קרוא ספר, אך בארחו לתברה את היהודים שמע מפיהם דברים אחרים מיסודות אמונה ישראל, מספורי התורה, והנרות חכמי התלמוד, תורת האחרות באה כאש יוקדה בלבבו, וכל נפשו בערה אש שלהבת יה, ועבודת האלילים הרבים אשר עבדו בני עמו היתה לו לתועבה. כי מספר עריהם היו אלהיהם, ובמקדשם כקא בה אספו אספה שלש מאות סמלי צלמיהם. רוח קנאה לאלהי אמן החייתהו, ותמלא את נפשו עז ללמד את עמו דעת אלהים אחד. אך כמעט החל לדבר דבריו במקהלות עם בעיר סָנָה בוו לו לענו לו כל שומעיו אף ארבו לנפשו, וירא ויברח משם אל סְדִינָה, שם מצא לו אהבים מקשיבים לקולו. בהיות מחמד מורדף ושפל התרועע את היהודים ובקש קרבתם, אך כמעט גברה ידו וגרל כבודו שאל מהם כי יבואו בכריתו ויאמינו בו כי הוא נביא אמת לאלהים אחד, נביא לא קם כמותו ואחריו לא יהיה עוד, וכאשר סאנו היהודים לתת לו און קעבת נהפך להם לאויב בנפש, ויצא ללחם בהם, ובכל אשר פנה הרישע למכת שבטים רבים מהם הכריע, המית ואבד בזרוע נמויה, או גרשם סן הארץ בערופ וחמר כל. זאת תורת התודה אשר הביא מתמר לאמונת ישראל, אשר האירה עיניו, ופתחה לבבו, לא זכר כי מידה לו קרני אור חכמתו, ומפריה הנחמדים להשכיל לקח ושם בספרו הקוראן, וזולתם הלא כל דבריו הבל ודעות רוח.

בוסתנאי ואתאי באו לארצות ערב אחרי אשר כלה סתמר לעשות מלאכת נקמתו ביהודים, לא נשארו בארצות ערב כי אם פליטים מתי מספר ורק בוואדי-אל-קארה, בעסקה-הפריס, ישבו עוד יהודים רבים עובדי אדמה ורועי צאן יושבים לבטח ולא למרו מלחמה, אך גם עדיהם הגיע תור סתמר וגם אליהם שלח מלאכיו לאמר, בחרו לכם אם לבוא בברית האישלום (תורת סתמר) או לכות בחרב או לצאת מאת הארץ: אימת מות נפלה על היהודים השלויים האלה ופלצות אחותם, קראו צום נקהלו אספה גדולה להמתיק סוד, דבר מה יענו את מלאכי סתמר.

על כר נרחב מוסב עצי תמר, נקהלו ראשי העדה, שם באו גם צירי סתמר ויציעו לפניהם פרשת דברי אדוניהם, וככלות ראש המדברים משאו אמר: שיתו עצה, הביאו פלילה, ודעו את אשר לפניכם. הביטו אל אחיכם בני שבט נאדהיר מה היתה אחריתם, המה במתו בעשרם ברב חילם ובכח ידיהם למלחמה, ויתנו כתף סוררה אל סתמר, אך אלהים הדפם, השם את נוייהם ויגרשם מאת הארץ; אחיכם בני קורייעה, גם המה נשגבו במירותיהם ובמבצריהם החזקים ושריהם ק א א ב ו ה ו י י א הגבורים יצאו לתרף מערכות סתמר, וכלם נפלו בחרב לפניו, לא נשארה מהם פליטה. ראו מה נעשה לאחיכם בני ח י ב א ר כ י עלה עליהם הכורת ויאכל אותם ואת גבוריהם, עלי רַע הגביא נבור כאריאל, הרג בחרבו את מארהאב ראש גבוריהם. עין בעין הנכם רואים, כי לא יוכל כל גוי ועם לעמוד נגד גביא ה' ומלאכו ולמה זה איפוא תתמהמהו להכיר כח נבואתו? על מה תשענו ואל מי תשאו עין? אך אם תקשיחו לבבכם מהבין דעת עזבו את מקנכם ורכושכם ומהרו וצאו מאת הארץ.

ככלות ציר סתמר לדבר נשאו כל העם היהודים קולם בבכי ויועקו זעקה גדולה ומרה — בו ברנע הזה קרבו בוסתנאי ואתאי ויבוא אל תוך המעגלה באין משים לב עליהם, כי כבד האבל מאד, והמבוכה דבתה עד לאחת.

ו ב ר ק ראש אלפי יהודי וואדי-אל-קארה קם מסקומו ויקרא: הכו נא אחי נעובה נא את משכנותינו את אהלינו סקננו ורכושנו, ונסעה ונלך לנו כאשר עשו אחינו בני קאינוקא, אך לא נסעוד מעל באלהינו, ולא נמיר את אמונתנו הקדושה.

«אך איזה דרך נבחרה לנו? ענה תֵּלֶק איש נכבד ונישוא פנים בערתי»
«איה איפוא ישכון לנו אור? אלהי ישראל העיר כל חמתו על עמו ויתן לנו ולמשימה את בני יעקב בכל מקומות סווריהם. קיטר רוסא נשבע להכרית מארץ שרשם מלך פרס נדע את החסר האחרון מגוע ישי, את בוסתנאי, ומה נוחיל עוד, אבדה נוחלה תקותנו, נר דוד ככה ולא יורה עוד ומאין יבוא נואלנו? ועתה אין טוב לנו כי אם לכרות ברית את סתמר, וחיינו ונהיה ילמים במעונות אבותינו ולא נראה רעי»

כל העם התרישו ולא מצאו מענה, אין פוצה פה לתמוך עצתו, ואין דובר דבר להרשיעו. דמסת מות שררה הנעים אחרים בכל הכבר. «ומי הניר לך תִּלְקַ? שאל ברק «כי הומת בוסתנאי, ותקות בית דוד ירדה שאול?»

«אחר מסיודעי היה בדעמטאנערד עיר מלוכת פרס לעת אשר חרף בוסתנאי את נפשו לפנוע ביורש העצר ולשפוך את דמו, למען הצל עלמה, עבריה אחת מידו, ובגלל הדבר הזה נתתך עליו משפט מות.

או יצא בוסתנאי סתוך הקהל נגש לפני האלופים ויאמר: שאוני נא אחי שאו פני איש אורח אשר לא ידעתם כתמול שלשום כי ירהיב עז בנפשו לשאול את פי האיש הנכבד הזה דבר.

האם אמר מיודעך כי לעיניו הומת בוסתנאי?

«לא ראה בעיניו» ענה תלק «כי ביום אשר חרצו שבעת שרי מדי ופרס משפט בוסתנאי למות יצא מיודעי כאת עיר המלוכה.

«אם כן הדבר» קרא בוסתנאי בקול גדול הנני לבשר ולאמר: כי לא נעשה המשפט הזה בבוסתנאי, אלהי דוד אביו הפליא עמו חסרו שֶׁלַח עזרו מקדש ומלט נפשו סמות. עודנו חי בוסתנאי — עודנו חי — ואני אני הוא בוסתנאי המדבר אליכם. —

חרדת גילה אחזה את כל הנועדים, וברק יצא לקראת בוסתנאי ויחבקהו וינשקהו, וכל העם הריעו תרועת שמחה ויקראו ברוך ה' אלהי ישראל אשר לא שכח חסרו לרוד ולכיתי, ולא נתן לכבות נר בן ישי. אך תלק פנ לבו מהאמין ויפן אל בוסתנאי ויאמר: ומה האות כי בניס דבריך, כי בוסתנאי אתה.

«הן לא אבקש ולא אשאל מכם כל מאומה» ענה בוסתנאי «ומדוע זה איפוא תשאלו אותי מדי? על נהרות פרת וחרקל ישבו ארפי רבבות מאחינו יודעים אותי ואת כל דברי — אולם אם באותות חפצתם, שלחו וקראו לחבמיכם הופשי התורה ויודעיה ינסוני וישאלוני משפמי התורה, והליכות התלמוד, וידעו נאמנה כי נכד רבינו כפנאי הנאון ותלמידו אנכי».

«יהי כדבריך» אמר תלק «בוסתנאי אתה, אך הגד נא היש עמך להושיענו, ומה עצתך הודיענו ונושעה.

«עצתי» ענה בוסתנאי, כי תוחילו ותתחזקו באלהי אבותינו, ואל תעזבו אמונת אבותיכם»

«עצתך אמינה» אמר תלק, כי נעזוב את אהלינו, ונקיים ורקים מכל רכושינו וקניננו נצא לנוד ולנוע במדברות ערב סבלי לדעת לאן

היו פנינו מוערות, איה איפה נמצא מנוח ומקום לשבת, ונשינו וטפינו יכלו בדרך כחם, יתמו יגעו ברעב ובחליים רעים.

«חלילה לך מדבר כזאת» ענה בוסתנאי «שומר ישראל ישמרכם מכל צרה וצוקה».

«ומה זה איפוא נעשה כיום? הגד נא דבר בינה» קרא תלך, «ומי יצילנו מחרב מחמד, אם לא נקשיב בקולו, אם לא נצא מבקומנו ולא נקבל אמונתו?»

«אם כן איפוא» אמר בוסתנאי נכו נא דבר אליו שלחו מלאכים לבקשו ולחלות את פניו, כי יחוס וירחם עליכם, ולא ישם עליכם נויכם. אולי יעתר לכם».

«מי יתן והיה» ענה ברק «אך אין תקוה מוצאת, כבר נסו זאת רבים מאחינו, ולא לעזר ולא להועיל».

«נסו נא אך הפעם» אמר בוסתנאי «גם אנכי אלך עמכם אולי יחוס ה' אלהי ישראל עליכם, וישלח לכם עזרתו על ידי».

דברי בוסתנאי מצאו טוב מעם בעיני האספה ויגמרו אמר כי ילך ברק תלך ובוסתנאי במלאכות כל הקהל לנכות דבר אל כחמד אולי יכמרו נחמיו, ויתן להם רחמים.

בימים אשר התהלך בוסתנאי בארצות ערב נתן את לבבו לדעת את כל מוצאי מחמד ומובאי, את תכונת נפשו רעיונותיו והליכותיו, ועל פי הדברים אשר לקחה אזונו חשב בוסתנאי מחשבות למצוא נתיבה אל לב מחמד ולהפיק ממנו רצון, לא לבד אל היהודים היושבים בערב כי אם בכל המקום אשר יטע דגל תורתו שמה.

במחשבתו זאת שלח בוסתנאי את אחאי רעהו לפניו אל מדינה וישם דבר בפע לחקור ולתור לפניו את הדרך למחיו חפצו.

(23) מחמד

מראש אמרנו כי מחמד היה נבער וריק מכל מדע ולמוד אף לא ידע ספר ולא אמן ידו לכתוב, ומה גם מתי סודו הערבים הכאים בכריתו, לא ידעו ולא הבינו במלאכות כחשבת אלה כל מאום, אשר על כן לקח לו הנביא האוילי הזה איש עברי ושמו אברהים למזכיר ומספר, אל האיש הזה שנה אחאי בבואו אל מדינה ויגש אליו ויאמר:

«שמי אחאי, איש יהודי אנכי מילידי פרס, רע הנשיא בוסתנאי ותברו».

«רע הנשיא ההוא «שאל אברהים» אשר היוציאו כוסרראי מלך פרס

להרג? »

שמעיה לא נאמנה הקיפה את כל הארץ ותבוא גם עדיך ענה אחאי. בוסתנאי חי ובעוד ימים אחרים בוא יבוא הנה. אך אם אתה לו שמעני אשאלך והשיבני, הלא קרוב אתה אל מחמד והנך לפניו תמיד מדוע זה לא עבדת להליץ טוב על אחיך? ואיכה לא חשבתו מעשות בהם שפטים נוראים?

ברכרך כזאת פיד ענה כך כי מארץ רחוקה באת ולא ידעת את כחמד, את עז אפו וקשי ערפו, לא אחת ולא שנים חליתי פניו הרביתי תחנה, כי יתים וירחם על אחינו האומללים, אך לבו יציק כמו אבן, לא ידע רחם, ורוחו ביער שלהבת קנאה, וישמח כי יחזה נקם —

האמנם יש את נפשך אברהים לעזור אם תוכל?
בכל לבבי ובכל נפשי»

אם כן הדבר עשה זאת איפוא הביאני לפני כאיפה אשת כחמד ואנסה דבר אליה הלא בת עמנו היא, אולי לא שכחה עוד את עמה ואת כולדתה.

הקשית לשאלו. ענה אברהים שאל ואפתח לפניך שערי גן עדן ואיבילך מבינות לכרוכים ולהט החרב המתהפכת, בית נשי מחמד סגור ולא יפתח, וכל האישי הקרב אליו אתה דתו לכות.

הבה עצה אולי תמצא נתיבה לשלוח אליה שליח חרש, ואשים דבר בפיו.

אולי —

הגד יגיד לה כי תאמר לכחמד, חלום חלמה והוגד לה כי בימים האלה יבוא נין דוד המלך לקנינה ויבשר לו בשורות טובות. הואילה אברהים ותן נפשך להריץ אל כאיפה את הדבר הזה בסתר, כי בו תלואים חי בני ישראל יושבי וואדי-אל-קארא, ואך בו צפונה ישועתם.

אברהים הבטיח נאמנה לעשות את כל אשר יוכל, ובכן מצא לו איש מסריסי כחמד, נאמן בבריתו, וישם את הדבר הזה בפיו, והסרים מלא אחריו לא הפיל דבר מכל אשר נאמר לו.

כאיפה היתה מבנות שבט נאדהיר אשר התיחשו לזרע אהרן הכהן. ותהי אשה אל המשורר היהודי קנינה, ובנפול בעלה במלחמה אשר נלחם כחמד בבני ישראל, הלכה היא שבי לפני צר, כחמד ראה אותה את יפיה ואת טוב מעטה ונפשו חשקה בה ויאלצה להיות לו לאשה, ארבע עשרה נשים היו למחמד ואת כאיפה אהב מכל נשיו וימשוך לה חסד אהבתו, וכאיפה רותה נאמנה עם דתה ועם בני עמה, ולא סרה אל ששמעת מחמד כי אם מיראתה אותו. ולזאת איפוא בשמעה את אשר צוה עליה אברהים מוכיר מחמד, גמרה אמר למלא אחריו.

ויהי ביום המחרת וכאיפה אמרה לרכוב לשות, סריסי מחמד הביאו לה את הגמל חבוש כר יקר מאד, ויעמידוהו לפני פתח ביתה, כאיפה יצאה ותאמר לעלות על הגמל, והנה אין סולם עמו לעלות עליו, ויטהר מחמד ויכרע וישח ויאמר: בי כאיפה היקרה בנשים בת אהרן הכהן, אחי משה הנביא, יהי נא גבי הדום לרגליך לעלות על הגמל.

מה רב טובך ארוני הנביא! אמרה כאיפה, ויען כי הגדלת עמך חסד אהבתך היום, הנני גם אני לשכח נפשך בבשורה טובה.

ספרי נא רעיתי תמתי! הבצלת וגן אלהים!

אתמול בנפול עלי תרדמה ראיתי איש זקן נכבד אחד בחלומי ויאמר לי כי הוא דוד הנביא (כן יקרא דוד המלך בפי הערביים) וצוה לי להגיד לך כי בימים האלה ישלח את נינו לחרות נפשך בבשורה טובה.

ברוכה את היפה בבנות יהודה, וברוכה תהי כי שמחתני בדבריך מי יתן ובא דבר חלומך.

.....

בעצם היום הזה באו צירים שלוחים אל מחמד מאת היהודים וישבו וואדי-אל-קארא ומאת הערבים יושבי העיר תקיף. על שני השבטים האלה קרא מחמד מלחמה, והזהיר בם כי יפקדם בחרב אם לא יבואו בברית האישלום. צירי שני השבטים האלה באו כאחד ויעמדו לפני מחמד אך צירי תקיף נגשו ראשונה וראש המדברים פתח פיו ויאמר: נביא אלהים! הננו להגיד לך כי נכונים אנחנו לבוא בכסרת ברית האישלום אך נפשנו בבקשתנו כי רק שלש שנים תחן לנו לעבוד את אלהינו לא ט, גם לא תאכף עלינו לשאת תפלה.

העבודה לאילילים אלמים תועבת אלהי אמן. ענה מחמד ואיך נבערה עצתכם לעבדם עוד שלש שנים, ומה היא העבודה באין תפלה? «הואילה ותנה לנו אך שנה אחת והעתר לנו כי נעמוד על רגלינו בהתפללנו. לא אוכל לתת לכם שאלתכם זאת, אלהי שמים וארץ קורא אליכם לעבודתו ואנכי מה?»

הגדל חסרך עמנו, נעברה נא את אלהינו לא ט רק שעה חדשים או חדש ימים —

אף לא שעה אחת. —

הצירים החרישו חפו ראשם, ומחמד צוה לשר צבאו אמר לקחת נדח מאנשי חילו וללכת עם הצירים אל תקיף ולשבר את פסידם לאט לרסיסים.

אמאר והצירים פנו וילכו, ובסתנאי נגש ויאמר:

אשריך מחמד וטוב לך כי תשבר את הפסילים ומצבותיהם תגרע, אך, אוי לך אם תאבד את עבדי אלהים חיים וסלך עולם.

מי אתה זה האיש? עאל מחמד, בחמת אפו כי תרהיב בנפשך עז לרבר אלי כדברים האלה?

«חמר מגוע דוד הנביא אנכי! ענה בוסתנאי.

«האתה זה נין דוד? כבר גלו אזני כי בוא תבוא, המלאך גבריאֵל נראה אלי ויאמר: נין דוד הנביא יבוא אליך למדינה ויבשרך בשורות טובות. — אי לזאת חושה הגד נא לי את אשר עכך.

«אם כן איפוא שמע כחמד את אשר הגידו לנו אבותינו הקדושים עליך ועל עמך. אחרי אשר ההריבו הרומאים בני אדום את בית מקדשנו בירושלים, היה בקרבנו איש חכם וקדוש אחר ושמו רבי שמעון בן יוחאי, האיש הזה שמר עברתו לרוכאים כהריבי בית תפארתנו, ולא נזהר בלשונו לתת בהם תהלה. הדבר הגיע אל אזני קיסר רומא, ויצו להביתו, ויברח רבי שמעון ויסתר במערה ויהי שם שלש עשרה שנה, ואלהים עשה עמו נפלאות לכלכלו במערה ההיא כל הימים האלה, אף מלאכו שלח לו ללמדו סתרי פליאותיה ולגלות לו מראש את אשר יהיה באחרית הימים, אז ראה רבי שמעון בן יוחאי אותך ואת מלאכותך, ראה כי כאברהם אבינו ואביך, תעמוד לקרוא בשם אלוה אחר, ובחרב שלופה הכריע עמים רבים לקבל עול תורתך עליהם, ראה כי תפרוץ ימה וקדמה, וממשלתך תגדל ונסבה ער אפסי ארץ, ואימה חשבה נפלה עליו «ויקרא ה' אלהי, האם אין די לנו ברוסאים בני אדום, כי תקרא ותעמיד גם את בני ישמעאל לבלותנו! וה' שמע בקול עבדו רבי שמעון ומלאך פניו נראה אליו בחזון ויאמר: אל תירא ואל תהת בן אדם — ה' יתן עז וממשל לבני ישמעאל להצילכם מיד הרומאים, נביא יקים להם כרצונו* ממלכות רבות יכבשו וגוים עצומים יכרעו לפניהם וחתיתם יתנו על הרומאים. — ועתה הנה באה ונהיתה, אתה הוא הנביא אשר הראה המלאך את רבי שמעון בן יוחאי במהוה. — את כמישלת האלילים תעקר ותכנר מקרב עמים רבים, ותורה מאתך תצא לגוים אדירים — ומדוע זה איפוא תשיב צור חרבך גם על היהודים עבדי אלהים חיים, הלא למחיה שלתך אלהים להם, למנו ומושיע, ואיך נהפכת להם לאויב ומתנגם?

«ואיזה דרך באה הנבואה הזאת אליך? שאל מחמד

«הא לך הגליון הזה» ענה בוסתנאי ובו הנה כתובה בכתב עתיק, את הגליון הזה נתן לי אבי זקני, ראש חכמי ישראל»

מחמד לקח את הגליון מיד בוסתנאי ויתנהו אל מוכירו אברהים לקראו אברהים קרא עברית ותרגמו לפני מחמד ללשון ערבית.

* המאמר הזה נמלא כלירתו בס' נסתרות דרבי שמעון בן יוחאי דפיס

מחמד השתאה לשמוע דברי הגליון הזה ונמשו יצאה בשמעו, ולא יכול מחמד להתאפק לכל הנצבים עליו ויצו ויצאו כל האנשים מעליו ורק בוסתנאי נשאר לבדו, ויפנה מחמד אליו ויאמר:

מה עמך?

שמי בוסתנאי, שם אבי היה הונא, ואבי אבי נקרא חנינא נשיא היהודים, הוטר כנזע דוד מלך ישראל.

ברוך בואך בוסתנאי, ברוך בואך בצל קורתִי — ראה אנחנו פה רק שנינו אין איש אתנו, הגד נא דבר אמת האם נכונים ונאמנים דברי החיון הזה אשר הבאת לי?

כנים הדברים, אין בהם נפתל ושקר.

ימרוע איפוא לא בחר לו ה' נביא מקרב בני ישראל?

עוד לא הגיעה עת הרצון. ענה בוסתנאי ענין לא מהרו בני האדם ולא הזכו לקבל תורת ישראל בעצם מהרתה, ודע לך מחמד כי אם גם הקימך ה' ללמד תורה לרבים עמים, לא נקראת כי אם לסקל הכסלה לפנות הדרך לפני תורת ישראל — אשר תגלה ותראה בהדרה באהרית הימים.

בוסתנאי! אמר מחמד בואה גם אתה בברית האישלום, וכל אחיך היהודים ימשכו אחריך. ואנכי אתן לך את בתי לאשה, ואתרי תעצור בעמי.

כדברים האלה. ענה בוסתנאי ידבר אלי כוסדראי מלך פרס ולא שמעתי אליו וגם אתה אל תשחת דבריך הנעימים. אנכי לא אבנוד באמונת, אך מה לך מחמד וליהודים? הן כל הארץ לפניך ומשלח בנוים רבים, הבאים בכריתך וככשו ארץ מצרים, סוריא, ארם נהרים, פרס, יכוננו להם כסא באפריקא, ותקעו להם יתד בהישפאניא. ומה יועילוך היהודים המעטים האלה, הנח להם ויעבדו את אלהיהם כאשר עבדוהו עד היום. ואתה הסבת ושמע: ה' נתן עז וממשל לבני ישמעאל למען יהיו סתרה על היהודים וכמנ בעדם, ולא למען הכריתם ואבדם. — הקשיבה לקול דברי בן אבדאללה ושמע עצתי! — צירי וואדיאל-קארא באו לחלות פניך ומחכים לחסרך, העתר להם ומשוך להם חסד וידעו כי מעתה תפלה לטוב את היהודים שומרי תורת משה.

יהי כדבריך אמר מחמד ואתה עמוד עמדי ונחני בעצתך הטובה תמיד.

ברק ותלק הביאו את הבשורה הטובה לאחיהם בני וואדיאל-קארא כי נעתר מחמד לשאלתם, לעבוד את אלהיהם באין מפריע, וכיבוסתנאי יאחאי נשאר במקדינה.

(24) המלחמה בקארעססיא

למן היום אשר בא בוסתנאי למדינה, שנה כחבר את עצמו אשר יעץ על היהודים לפנים, האמנם כבר מעטו ושחו היהודים בערב וכתי כספר הנשואים שמה, לא יכלו לעמוד לו לשמן, ולא ירא מהמר מפניהם, בכל זאת עין בעין היתה יד בוסתנאי כי לטובה עליו וטובה לבית ישראל לאחרית הימים. כי מאז כבש מהמד את עז קנאתו ולא היציא כל רוחו עליהם בתורתו, והבאים אחריו יורשי כבודו אשר נברו בארץ וכבשו ממלכות רבות, ידעו רצונו ולא יספו להרוח על היהודים רעה כאשר עשה מהמד בתחלת ימי סמשלתו.

מהמד מת ולא אמר מי יעמוד תחתיו. ומתי סידו בחרו את רעו הגדול אבו בעקיר, אבי אשתו האהובה לו אישה, ויצוהו לכאליף (במקום הנביא), הכבוד הגדול הזה היה נאווה לעלי חתן מהמד, אך עלי היה שונא לאישה, והיא חשבה מחשבות להעביר את הירושה הזאת ממנו. וגם אחרי אשר מת אבו בעקיר, שנתים אחרי מות מהמד, לא עלה עלי לגדולה, ואמאר שר צבא מהמד ישב על כסאו. ונגלל הדבר הזה חלק לב הערבים ושורש פורה ריב ומדון הציץ ופרח בקרבם.

בימים ההם בא איש יהודי מפרס לרגלי מסחרו למדינה, ויחדה בבשורת שמחה את בוסתנאי, כי אמו ילתא ואביה רבינו כפנאי חיים ושלמים — אך ימי רעה לכל אחיך בפרס. אמר הפרסי «ארצעם-דאקט אשר מלכה אחרי שירוהע תכביד אנפה עליהם לאין מרפא. בנאין לבכה כי רב תאמר להשיב שבות ארץ פרס ומתעתדת לקרוא מלחמה על קיסר רוכה, אי לזאת תשקוד למלא אוצרותיה ותתן עינה ביהודים לנצל אותם עד לכלה, ותשים כסים כבדים עלינו מרבה להכיל. ויהי המעט לה בכל השד והבו הזה, ותנזור אמר לבטל תלמוד תורה ובתי הישיבות הגדולים אשר בסורא ופוסבדיחא סוגרו. עוד נשמע לאמר כי יש את נפש המלכה ארצעם-דאקט לאכוף את כל עמי ארצה לקבל עול אמונת הפרסיים ולקרוא בשם אליל האש.

ראבה נפש בוסתנאי לשמע השמועות הרעות האלה, ולבבו נשבר בקרבו פניו הליט באדרתו ויאנה ולא ענה דבר, והאיש הפרסי הוסיף לאמר. אך מה נתפלא על קשי לב המלכה ועז אפה עלינו, הלא גם ממחיתה הנסיכה דארא הקשיחה את לבכה, ושחתה רחכה.

הגם על דארא קצפה קצף. שאל בוסתנאי «ומה עון מצאה בה ?
המלכה אמרה לתתה אל מלך התתרים לאשה, וכאשר מאנה דארא

לעשות רצונה תרה אף ארצעם דאקט עליה ותצוה לשלחה אל אחד המכצרים ושם היא עצורה בסהר עד היום הזה»

פלצות אחזה את בוסתנאי לשמע הרברים האלה, ותשוקה עזה התעוררה בו לשוב לארץ מולדתו להמצא הרוחה וישע לאתיו האומללים. — ובהשתונן כליותיו לכצוא נתיבה להפצו, סהר ויבוא לפני הכאלוף, ויאמר: אדוני! הלא ידעת כי הנביא היה כסח און לדברי ושומע לעצתי?

«ידעתי גם ידעתי» ענה אכאר «ונם אנכי אידך אם טוב תיעצני» «אי לזאת הואילה ושמע נא, מדוע זה אתם יושבים תחתיכם בצל העצלות, וברייב ומדנים בין איש ובין רעהו תבלו ימיכם, ושארית גבורתכם? מדוע זה לא תביטו אל צור חוצבתם, אל כחמד נביאכם, ולא תשלחו לחרב ידיכם להכריע ולשבר את נאון עובדי האלילים המתהללים באימים? שא עיניך קרמה וראה שם כמלכה גדולה מלאתי אדם רב, על כסאה תשב אשה אולת קצרת ידים, בשגעון תנהג ובשאמ נפש תהרסנה, הארץ ההיא היא ארץ מולדתי, ידעתי מוצאיה וסבואיה, הבה נא קומו וצאו עליה ואנכי אהיה לכם לעינים»

עצת בוסתנאי מצאה חן ושכל טוב בעיני הכאלוף, ועד מהרה צוה להצביא צבאותיו, ויפקד עליהם את גבור החיל סעיד רע בוסתנאי, אנשי החיל התפקרו ויצאו ללכת אל ארץ פרס ובוסתנאי ואהאי הלכו עמהם.

ובהיותם בדרך, סעיד ובוסתנאי, רוכבים צמדים ומשיחים איש את רעהו, פנה סעיד אל בוסתנאי וישאלהו כמה ימי חיך בוסתנאי?
«עשרים וארבע שנה מלאו לי»

«ומדוע זה אתה יושב לדרך שאל סעיד» ולא לקתת לך אשה עד היום?

«כן שאלת סעיד» ענה בוסתנאי «אפס — בארץ מולדתי בת מלך יושבת ומחכה אל בואי — העדינה הזאת אשר פרתה נפשי מעבור בשלח כתבוססת עתה באחר בתי הכלאים. על כן אמרתי לא אתבונן על אשה עד אשר יקרה ה' לפני להוציא ממסגר את דארא» ויספר בוסתנאי לסעיד שר צבא הערביים כל אשר קרהו בבית כוסדראי ואת אשר עשתה עמו דארא.

בבוא השכועה אל ארמון המלכה בעיר קמיספון כי יצאו צבאות ערב לקרוא מלחמה על פרס התעוררה ארצעם דאקט להכין למלחמה בכל עז ותעצומות, בחרות אפה אמרה לעמוד בראש החיל ועל ידה יצביא הארמוץ אשר היה שר הצבא לפני אביה, אך הרבר הזה העיר המת קנאת רוסמאס אחד מגדולי עירי הצבא, וישת ידו את יע סד ע נ ר ע ד י שאר

מנוע מלכי פרס הראשונים, ויקשרו קשר על ארצעס־דאקט, וימיתוה ורוסטאם המליך את יעסדענרעד אחריה:

יעסדענרעד לא מצא עו בנפשו ללכת בראש החיל, ויפקד את שלום ארצו ביד רוסטאם.

והערבים באו ויבקיעו בארץ, לאט לאט התנהלו, והחזיקו מעמד. שתי המערכות נפגשו, ומלחמות הנזפות פרצו, שתי פעמים הוכו הערבים ובשלישית גברה ידם להפליא. יעסדענרעד ראה כי אולת ידו וישלח מלאכין אל סעיד לנסות דבר שלום, ושר צבא הערבים שלח מלאכיו אל קסיספון וישם בפיהם דבר אל המלך לאמר: אם תאות לנו ובאת בכרית אמונת האישלום, לא יבא איש חיל ערבי בארצך, ולא ידרוך בגבולך למרות עיניך. לא נשאל סמך דבר כי אם את המס אשר יעלו כל בני בריתנו לשרי צבאותינו. אך אם כאן אתה לקבל עליך עול תורת נביאנו, שלם תשלם לנו את כל המסים אשר נשים על עמי הנכר, ואם גם בזאת לא תשמע לנו, התעתד וצא למלחמה. —

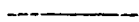
יעסדענרעד שמע את דברי הברית האלה וחמתו בערה בו מאד, ויצו וישיבו שקים מלאים עפר בצוארי מלאכי סעיד וישלחם מעל פניו. —

בין כה וכה באו בוסתנאי ואחאי אל מחוזא עיר מולדתם. — שמונה שנים עברו מאז יצא בוסתנאי ממחוזא ועקבותיו לא נודעו, וכבר אמרו הוריו נואש ולא יחלו לשוב ולראותו עוד. ומה גדלה איפוא שמחת ילהא לראות את בנה יחידה, ומה עצמה חדות רבינו כפנאי לראות את נכדו מחמל נפשו. אך דבר בוסתנאי היה נהוץ ויחשוך נפשו ונפש הוריו משבוע בנעימות שמחת גילם. וישקוד לשלוח רצים אל כל קהלות ישראל לקרוא להם כי יקומו כלם כאיש אחד ויאספו אליו. הקול נשמע ומכל אפסי ארץ פרס נהרו גדודים גדודים אל בוסתנאי, להתיצב תחת דגלו, כי יעסדענרעד גם הוא הלך בדרך ארצעס־דאקט, ולא הפר את נזרותה,

ובוסתנאי דבר על לב אחיו הנאספים אליו ויאמר להם: אם יהיה הי את הערבים והכניעו את הפרסים, נראה ימי טובה והשקט, ועל מוצא פי אמונתנו נחיה באין מכלים דבר, אי לזאת חוקו ונתחזק לצאת לעזרהם. ונדודי היהודים מהרו ויחישו לבוא עד הנהר פרת מקום אשר שתי המערכות הערבים והפרסים נחתים שמה.

רוסטאם עבר את הנהר פרת, כחיל וצבא, גדול במספרו, יתר הרבה מאד ממספר חיל הערבים, על יד קאדעססאי נפגשו שתי המערכות והמלחמה החלה, מאור הבקר עד הנשף נלחמו ובאין מוצא דבר נצחון. כי אם רבו הפרסים במספרם, עצמו מהם הערבים באמץ לבבם וכביר כהם,

כמשפט היום הראשון היה משפט היום השני, וביום השלישי שבו ערכו למלחמה בחמת עברות, והערבים כמו החלו להסוג אחור כמעט מפני שפעת חיל הפרסים. השמש נמתה לערוב ובוסתנאי עם גדודיו היהודים באו אל המערכה. ובכחם כי עוד חדש עמד קמו ויבצרו את רוח הפרסים אשר הגיחו על הערבים. אז החליפו גם הערבים כח והמלחמה נמשה בחמה שפוכה כל הלילה ההוא — עד אשר נפל רוסטאם חלל, הפרסים ראו כי מת ער צבאם הנכור, וינוסו מנוסת מבוכה.

והמלך יעסדענערד ישב בהיכלו חושב מחשבות להתחוק במלוכה; לבו היה סמוך ובטוח כי יכה רוסטאם את הערבים חרפה וכלה יגרשם, מורא הערבים לא נפל עליו, אך מפני גדולי שריו היושבים ראשונה במלוכה נפשו ירעה לו, כי אין נכונה בפיהם ועצתם לא נאמנה, לעיניו הורדו שאולה שני מלכים ומלכה אחת בימים אחרים בידי הקושרים, וכה יעשה הוא ליום פקודה, מי יהיה בעוזריו? ולו אין צדקה ומשפט במלוכה. אי לזאת אמר כי אין טוב לפניו-כי אם לישאת את דארא שארית פלישת בית סאססאן לאישה אולי יצלח למלוכה בגללה. ויצו ויוציאו את דארא מן המבצר אשר היתה אסורה שם, ויביאוה אל קטיספון, ודארא כלאו לה אז שמונה עשרה שנים, ותור יפיה הגיע, ותפרח כהבצלת.

«דארא היפה בעלמות» אמר יעסדענערד אליה בבואה לפניו «אחותך נחנה אותך במסגר, ואנכי אעלך על כסא ממלכת פרס

«יאתה הלא מרצת אחותי הנך, הלא?»

«אבל אחותך היתה אויבתך ואנכי אהיה אוהבך»

«ואנכי לא אתן את אהבתי לאיש אשר שלח יד באחותי»

«התכוונתי נא בינה דארא וחכמי, כי נפשי בשאלתי ומלוכתי בבקשתך, הלא על ירך תהיה לי צדקה לשבת על כסא האססאן»

«ואנכי תגעל נפשי בך בעודי»

«או אז אכריהך מארץ החיים»

«מיכ לי לרדת בדמי ימי עואל מהיות אישה לאיש אשר כפיו נגעלו בדמי אחותי»

«הוציאוה ותמות» קרא המלך בחרות אפו.

בעצם הרגעים האלה, ודלתות חדר המלך נפתחו בהמולה גדולה, אנשי חיל כסויי אבק ודם, באו החדרה ויקראו:

«המלט על נפשך אדונינו המלך — חיל צבאך הוכה מכה רבה, שר

צבאך רוסטאם נפל חלל, מהרה המלט כי הערבים אצים לבוא עליך.
 המלך נבהל וימת לבו בקרבו — מהר ויצו לקחת מה מעט מכל
 מחמריו ומסנולת איצרותיו, ויברח הוא ומתי מספר מאנשי סודו עמו —
 אפס כלי היקר האלה אשר לקח המלך עמו להחיות נפשו, היו לו
 לבקש, וחיוו לשאול הגיעו. המלך בקש מפלט לו בבית איש אחד מדלת
 העם בער ריחים, ובראותו את כלי הזהב והאבנים היקרות, קם בלילה
 ויהרוג את המלך ואחוזת כרעיו, וישליך את נבלותיהם בתעלת הריחים.
 סעיד בא בשערי קטיספון בראש צבאותיו בהרועת נצחון, ובוסתנאי
 ונדודיו היהודים שבו למחוזא.

(25) ראש הנולה

העיר מחוזא צהלה ושמחה, קול ששון וקול שמחה בכל רחובותיה,
 בוסתנאי שב אל חי'ק הוריו חי ובריא אולם, שבע כבוד ונדולה, והודות
 והלל לה' נשמע בכל פינות בית אבותיו, גם אחאי כצא את שרה אשתו
 שמה ואת אבותיה היקרים עמה. וציר שלוח מאת הכאליף ממדינה בא
 אל מחוזא, ובידו סכתב אל סעיד שר הצבא לאמר: כי בפרשו דנלו
 על כל ארץ פרס, והביא כל יושביה בברית האישלאם, לא ינע לדעה
 ביהודים, אף הבטח יבטיח להם נאמנה, כי יוכלו לעבוד את אלהיהם
 ולשכור מצותיו ככל נפשם באין סכלים, ואת בוסתנאי צוה לנשיא
 היהודים ולראש הנולה. שערי בתי הישיבות בסורא ופוסכבריתא נפתח
 לרוחה, ובחירי ישראל נהרו ובאו שמה בהמון חונג — על כסא הישיבה
 בסורא ישב רבינו כפנאי ובפוסכבריתא רבינו מרי בר סר הזקן,
 ולכבוד רעו הנאמן בבריתו אחאי, יסר בוסתנאי ישיבה חדשה שלישית
 בנהררעה, ויצוהו לנאון עליה — הוא רבינו אחאי נאון אשר עשה לו שם
 גדול בישראל עד היום בספרו השאי לתות.

בבוא סעיד אל קטיספון עיר המלוכה הוגד לו כי נמצאה שם בת
 המלך כוסדראי — דארא, שארית פליטה לבית סאססאן. ויצו שר
 הצבא, לבלכלה ולנהלה בכבוד גדול כי בת מלך היא ואשת חיל, עד
 אשר ישוב מצבא העבודה אשר שומה עליו, לכבוש את כל גלילות
 הארץ ולהביא כל יושביהן בברית האישלאם, אז ישים עינו עליה,
 להת לה אחרית ותקיה טובה.

סעיד פנה ראשונה אל ירכתי צפון המדינה, מקום נמלטו ונשנבו
 שם שרידי חיל פרס, ויבריהם ויפיצם לכל רוח. משם פנה אל מדינת
 שושניא, ויך את חיל נציבה האחשרפן הארכמוזאן נבור הריל, ואותי

תפשו חי ויביאוהו לפני שר הצבא, וכראות סעיד אותו צוה להסיתו. —
«מי יתמול עלי ויתן לי מעט מים לשתות בטרם אמות» התחנן
הארמוזאן.

סעיד צוה ויביאו לו מים בכלי.

«ירא אנכי» אמר הנציב הפרסי, פן ימיתוני בטרם אכלה
לשתות.

«על דברתי» אמר סעיד «לא תמות עד אשר אם שתית המים אשר
בגביע»

או לקח הארמוזאן את הנביע וישליכהו לארץ והמים נשפכו. ויאמר
אל סעיד: עתה ידעתי כי לא תמיתני ואחיה לפניך, בדברך, כי לא אראה
מות עד אשר אם שתיתי את המים אשר בגביע, והמים הלא נשפכו!
הדבר הזה מצא שכל טוב בעיני סעיד, ויחשוך משלוח בו יד. הארמוזאן
בא בברית האישלום, כמנו ראו וכן עשו כל נציבי הארץ האהשדרפנים
ושרי המרינות, ותורת צאראסמער כליל נגוזה עברה סן הארץ, לא נשארו
נאמנים בבריתה כי אם כתי מספר הידועים בשם תקרים (גועבערן), ומבניהם
עד היום עובדים את האש.

זיהו כאשר כלה סעיד לכבוש את כל ארץ פרס שב אל קמיספון
להנפש שם ימים אחדים ולנסוע משם עם חיזו הגדול ארצה מצרים. ובטרם
יצא אמר לבקר את רעהו בוסתנאי במחוזא, ולהביא לו את חלקו סן השלל
הגדול אשר רכש במלחמה.

אך בוסתנאי לא אבה לקחת מידו כל מאים, סן הזהב הכסף וכלי
החמדה אשר הביא לו סעיד כהלק היורד במלחמה.

«קחה נא מידי את אשר הבאתי לך» אמר שר צבא הערבים,
והיה לך לשלם שכר אנשי חילך ולעזור את אחיך בני עמך, אשר
התרוששו מתנרת ידי מלכי פרס האחרונים כי אכלום בכל פה, ולך
הבאתי תשורה אחרת, אשר תהיה לך לבדך ולא לזר אתך»

סעיד רוח לשריו הנצבים עליו ורסה מהרו והובילו אשה אחת עמופה
בצעף.

«האשה הזאת נפלה בשבי לפני, ואמרתי טוב תתי אותה לך והיתה
לך לשפחה ובידך לעשות עמה כרצונך»

השבויה הסירה את הצעף מעל פניה.

«הלא היא דארא! קרא בוסתנאי»

ודארא נפלה על פניה ארצה רגלי בוסתנאי והאמר: ארוני! הנני
שפתחך לשרתך ולרחוץ רגליך, אם תעמידני לפניך.

בוסתנאי לא יכול להתאפק, ואנלי דמעה מלאו עיניו. — שארית

פלימת בית האספאן, בת מלכים אדירים, כורעת ומשתחוה לפניו, ולישפתה נתנה לו.

ויושט בוסתנאי את ידו ויקים את דארא ויקרא: הנני קורא לך דרור בת מלכים! וכל עוד נפשי בי לא אשכח את כל הטוב והחסד אשר עשית עמדי.

«לא אצא חפשי» ענתה דארא «עשה עמדי חסד ואהיה לך שפחה כל ימי חיי»

«הידעת דארא, כי בהיותך שפחה לאיש יהודי, לא תוכל לעשות את כל אסרה תורת משה וישראל עלינו.

«ידעתי גם ידעתי» ענתה דארא «ועוד בימי נעורי כאשר למדתי לדעת אותך בבית אבי האומלל, פתחה אוני לשמוע דבר תורת היהודים מסוף, ונפשי נקשרה באהבתה,

«או אז» לא תהי שפחתי כי אם נברתי ורעיתי —

בוסתנאי הביא את דארא אל אמו ילתא ללמדה יסודות אמנות ישראל.

ביום המתרת יצא סעיד סאת פני כחוזא, כי אץ לבוא עם חילו לארץ מצרים לעשות גבורות חדשות, ולקצור גם שם בשמחה פרי נצחונותיו.

מקץ חדשים אחדים קרא בוסתנאי לשלשה ראשי הישיבות הגדולות אשר בסורא פומבדיתא ונהרדעה לבוא אל מחוזא, ולפניהם באה דארא בברית תורת ישראל, ואחרי כן חגג בוסתנאי חג התונתו בהדרת קדש.

ובהסב הקרואים אל המשתה על שולחנותיהם עמד רבינו כפנאי גאון מכסאו ויאמר: רות בת מלך סואב היתה אם דוד המלך, נעמה בת מלך עמון אם מלכי יהודה; ועינינו רואות כי אלהי ישראל בחר לו סגולה טבנות מלכי עמי הנבר וישען שורק בכרם בית יהודה, גם היום תהי דארא בת מלכי פרס אם נשיאי ישראל מבית דוד, אם ראשי כל הגולה.

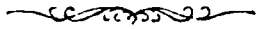
ודבר כפנאי בא ונהיה, שלשלת חדשה וגדולה של נשיאי ישראל יצאה מבוסתנאי אשר הפליא ה' חסדו לו להצילו מכל רע — ומבניו ישבו כסאות לנשיאים על כל יהודי בכל ופרס עד תחלת המאה השמינית לאלף ההמישי עד אשר שמו הכאליפים הקנאים שונאי היהודים קץ לכבוד הנשיאות, ובמות ראש הגולה דוד בן זכאי לא נתנו למנות נשיא אחר תחתיו. ובכן ככה נר כבוד בן ישי, וסר מחוקק מיהודה.

יותר מתשע מאות שנה עברו לכן היום אשר גלה כבוד מישראל . —
 חדלו נשיאים בפרס חדלו . אך גם ממלכת רומא האדירה ספה תסה מן בלהות ,
 גם ממלכת ביזאנץ הגדולה נפלה עדורה לפני התורקים בני תורת
 סתמד וגם גבורת המחמדים כשלה, וממשלתם הולכת הלך וחסור מדור
 אל דור . —

האמנם לא ידענו איה אפוא הם צאצאי דוד גם עקבותיהם לא
 נודע לנו . אך סמוך ובטוח לבנו בדברי נביאינו חווי מחזה שדי , כי
 לא כבה נר בן ישי , ולא ידעך אורו לנצח .

גם תורת ישראל עודה חיה בקרבנו , ורוחה מתנוססת ברוחנו .
 יבש חציר גבל ציץ , ודבר אלהינו יקום לעולם .

872

תקון טעות

בדף 73 שורה 5 ל"ל: בכל זאת עין צעין נראה יד זוסתנאי על
 מחמד כי טובה יהיה לישראל בימיו , ולאחרית הימים .

בית הספרים הלאומי
והאוניברסיטאי

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי

DATE DUE

תאריך החזרה

